

MASTERTHESIS
FISCALE ECONOMIE
FEMKE VINK | 1264166
TILBURG UNIVERSITY
DR. J. (JAN) NIEUWENHUIZEN
MR. DR. M.J. (MASCHA) HOOGEVEEN
PROF. DR. S.A. (STAN) STEVENS
25 JUNI 2019.

FAMILIEBEDRIJVEN

MOTOR VAN DE SAMENLEVING,
MAAR OOK EEN BILLIJKE
WETGEVING?

Een onderzoek naar de financieringsstructuur van familiebedrijven
en het neutraliseren van de fiscale behandeling van eigen en vreemd
vermogen

MASTERTHESIS
FISCALE ECONOMIE
FEMKE VINK | 1264166
TILBURG UNIVERSITY

WOORD VOORAF

Voor u ligt het sluitstuk van mijn studie Fiscale Economie aan Tilburg University en daarmee ook van mijn studententijd. De afgelopen maanden heb ik met gedrevenheid hieraan gewerkt en middels dit voorwoord wil ik een aantal mensen bedanken voor hun steun en input.

Mijn speciale dank gaat uit naar Jan Nieuwenhuizen voor de fijne begeleiding gedurende het schrijven van deze thesis en voor de enthousiasmerende gesprekken over het onderwerp, waardoor ik telkens weer nieuwe inzichten kreeg. Daarnaast gaat mijn dank uit naar Mascha Hoogeveen. Ten eerste dank ik haar voor de inspiratie middels het vak Bedrijfsopvolging bij Familiebedrijven en ook voor haar begeleiding vanuit Tilburg University. Ook dank ik Gijs Prevo en Astrid Kramer die mij vanuit PwC respectievelijk de universiteit hebben geholpen bij het cijfermatig onderzoek. Tot slot bedank ik mijn nabije omgeving die mij zowel bij het schrijven van de masterthesis, als gedurende mijn gehele studententijd gesteund en gestimuleerd hebben.

Tilburg, 25 mei 2019

ABSTRACT

Familiebedrijven zijn van groot belang voor zowel de Nederlandse als de wereldwijde economie. Familiebedrijven worden daarom ook wel de motor van de samenleving genoemd. In deze scriptie wordt allereerst onderzocht wat familiebedrijven kenmerkt, met name op het gebied van financieringsbeslissingen. Middels literatuuronderzoek en cijfermatig onderzoek wordt de solvabiliteit van familiebedrijven en niet-familiebedrijven vergeleken. Mochten familiebedrijven meer eigen vermogen bezitten – dit is de heersende gedachte – dan leidt dat tot een nadeel in de vennootschapsbelasting. Rentekosten over vreemd vermogen mogen namelijk in aftrek worden meegenomen en dividend niet. Deze differentiatie in de fiscale behandeling van eigen en vreemd vermogen leidt tot verstorende financieringsbeslissingen en complexe wetgeving. Een neutrale behandeling voor eigen en vreemd vermogen kan veel oplossen en vereenvoudigen in Nederland.

Er zijn verschillende opties voor neutralisering, maar in deze thesis ligt de focus op de ACE. In deze scriptie worden drie varianten op de ACE beschreven: de Belgische, de Italiaanse en een door de Europese Commissie ontworpen ACE. Daarna wordt, tot slot, vastgesteld wat voor Nederland een geschikte variant is om een eerlijk speelveld tussen ondernemingen te creëren, ongeacht de verdeling van eigen of vreemd vermogen op hun balans.

INHOUD

Woord vooraf	1
Abstract	2
1. Inleiding en uiteenzetting van het onderzoek	6
1.1 Aanleiding.....	6
1.2 Probleemstelling.....	7
1.3 Doelstelling en bijbehorende deelvragen.....	7
1.4 Afbakening van het onderwerp	8
1.5 Methoden van onderzoek	9
1.5.1 Literatuuronderzoek.....	9
1.5.2 Kwantitatief onderzoek	9
1.6 Verantwoording van het onderwerp	9
1.6.1 Wetenschappelijke relevantie	9
1.6.2 Maatschappelijke relevantie	10
1.7 Structuur van het onderzoek.....	10
1.8 Beschrijving cijfermatig onderzoek	11
1.8.1 Onderzoeksvragen voor het cijfermatig onderzoek	11
1.8.2 Dataverzameling.....	11
1.8.3 Data-analyse.....	12
2. Familiebedrijven versus niet-familiebedrijven.....	14
2.1 Definitie van het familiebedrijf	14
2.2 Kenmerken van het familiebedrijf	15
2.3 Financieringsbeslissingen van familiebedrijven	17
2.4 uitkomsten cijfermatig onderzoek omtrent financieringsbeslissingen.....	18
2.4 Slot	22
3. Eigen vermogen versus vreemd vermogen	24
3.1 Het onderscheid tussen eigen en vreemd vermogen.....	24
3.2 (Fiscale) problemen door verschil in behandeling van eigen en vreemd vermogen	27
3.3 Nederlandse aanpak tegen de verschillende behandeling van eigen en vreemd vermogen	28
3.3.1 Renteaftrekbeperking door wetgeving en jurisprudentie	29
3.3.2 Gevolgen van de Nederlandse renteaftrekbeperkingen.....	31
3.4 Slot	31
4. Fundamentele aanpak van de verschillen in behandeling van eigen en vreemd vermogen	33

4.1 Aanpak I: Vreemd vermogen als eigen vermogen behandelen	33
4.2 Aanpak II: Kosten voor eigen vermogen aftrekbaar maken.....	36
4.3 Onderzoek Commissie Van Weeghel.....	38
4.3.1 Defiscalisering van rente	38
4.3.2 Vermogensaftrek/bijtelling.....	39
4.3.3 Reactie van het kabinet op de commissie Van Weeghel	40
4.4 Allowance for Corporate Equity	40
4.4.1 Voordelen ACE.....	41
4.4.2 Nadelen ACE	42
4.5 Slot	43
5. Rechtsvergelijking met België en Italië	44
5.1 België – Notionele interestaftrek/Aftrek van risicokapitaal.....	44
5.1.1 Doel	44
5.1.2 Subjecten.....	45
5.1.3 Grondslag	45
5.1.5 Compensatie belastingderving	47
5.1.6 Evaluatie van de notionele interestaftrek	48
5.2 Italië – Aiuto alla Crescita Economica.....	51
5.2.1 Doel	52
5.2.2 Subjecten.....	53
5.2.3 Grondslag	53
5.2.4 Tarief	53
5.2.5 Compensatie belastingderving	53
5.2.6 Evaluatie	54
5.3 Voorstel Europese Commissie – Allowance for Growth and Investment	55
5.3.1 Doel	55
5.3.2 Subjecten.....	55
5.3.3 Grondslag	55
5.3.4 Tarief	56
5.3.5 Evaluatie	56
5.4 Slot	56
6. Creëren van een eerlijker speelveld in Nederland.....	58
6.1 Grondslag: enkel de toename of het gehele eigen vermogen.....	58

6.2 Tarief: percentage van aftrek	58
6.3 ACE over het gehele eigen vermogen of over de toename; waar hebben familiebedrijven profijt Van?	60
6.4 Renteaftrek versus aftrek op eigen vermogen	60
6.3 Een kleinere ACE voor grotere ondernemingen	63
6.4 Slot	63
7. Slot	65
7.1 Beantwoording probleemstelling	65
7.2 Conclusie	66
7.3 Aanbeveling.....	68
Bijlagen	69
Literatuur.....	70
I Boeken.....	70
II Artikelen	72
III Rapporten.....	74
IV Elektronische Bronnen	75
V Proefschriften en scripties.....	75
VI Kamerstukken en overige parlementaire stukken.....	76
Nederlandse Kamerstukken	76
Belgische Kamerstukken.....	76
VII Jurisprudentie	76

1. INLEIDING EN UITEENZETTING VAN HET ONDERZOEK

1.1 AANLEIDING

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft in 2017 een onderzoek gepubliceerd over het belang van familiebedrijven voor de Nederlandse economie.¹ Deze publicatie laat zien dat Nederland op 1 januari 2016 maar liefst 276 900 familiebedrijven telde.² Dit komt neer op 71% van alle bedrijven in Nederland. Ook creëerden zij bijna 27% van de omzet in de business economy en zorgden zij gezamenlijk voor 29% van de banen. Familiebedrijven zijn essentieel voor onze Nederlandse economie en een belangrijke motor van de samenleving. Bovendien is het familiebedrijf een bijzonder fenomeen en heeft het een goede reputatie. Uit het onderzoek van R.H. Flören e.a. uit 2015 blijkt dat *“(...) het familiebedrijf veel vaker een bekend bedrijf is, een gerespecteerd bedrijf is, een bewonderenswaardig bedrijf is en een prestigieus bedrijf is, dan dat zij dit denken over niet-familiebedrijven”*.³

Uit onderzoek door onder andere het Austrian Institute for SME Research⁴ blijkt dat familiebedrijven onderscheidende karakteristieken bezitten. Zo zijn familiebedrijven meer gefocust op de lange termijn en heeft vertrouwen en loyaliteit een belangrijke rol binnen de organisatie. Ook kenmerken familiebedrijven zich door hun sterke financiële basis.⁵ Hiermee kunnen zij tegenvallers beter opvangen, bijvoorbeeld in tijden van economische crisis. Daarnaast beschikken de meeste familiebedrijven over genoeg eigen middelen waarmee ze investeringen kunnen financieren, aldus Tervoort e.a. Toch is het vanuit fiscaal oogpunt in Nederland normaliter voordeliger om met vreemd vermogen te financieren, aangezien rente op vreemd vermogen aftrekbaar is van het resultaat en hierdoor de vennootschapsbelasting lager uitvalt.⁶ Het lijkt erop dat Nederland bedrijven met veel eigen vermogen dus benadeelt. Volgens Tervoort e.a. bezitten familiebedrijven relatief meer eigen vermogen⁷ en daardoor voelen zij de pijn van de ongelijke behandeling meer.

Het ministerie van Economische Zaken geeft aan dat zijn beleid een overwegend generiek karakter heeft en daarmee in principe gericht is op alle ondernemers in Nederland.⁸ Ook Rutte beantwoordt een vraag over wat het kabinet doet voor familiebedrijven in eenzelfde lijn: “Alles wat we als kabinet doen om ondernemerschap en innovatie te stimuleren, doen we dus zeker ook voor u.”⁹ De vraag is of een gelijke behandeling wel daadwerkelijk gelijk is. Eigen vermogen wordt namelijk niet hetzelfde behandeld als

¹ Centraal Bureau voor de Statistiek 2017.

² Het CBS volgt de definitie van familiebedrijven van de Europese Commissie uit 2009: Een familiebedrijf is een bedrijf, waarbij één familie direct of indirect een meerderheid van zeggenschap heeft (bij beursgenoteerde bedrijven 25 procent). De familie moet formeel betrokken zijn bij het bestuur en het bedrijf moet ook juridisch overdraagbaar zijn.

Dit aantal en de hierna genoemde percentages zijn exclusief bedrijven van ondernemingsgroepen met één werkzame persoon.

³ Flören/ Jansen/ Berent-Braun 2015, p. 117–118.

⁴ Mandl 2008.

⁵ Tervoort e.a. 2017, p. 7. Zie ook De Lange & Nieuwenhuizen 2015, p. 37–41.

⁶ Zie voor uitgebreide uitleg hierover hoofdstuk 3 van deze masterscriptie.

⁷ Tervoort e.a. 2017, p. 7.

⁸ Ministerie van Economische Zaken 2016.

⁹ Ministerie van Algemene Zaken 2014.

vreemd vermogen en daarmee wordt een hoge solvabiliteit ontmoedigd.¹⁰ Met name familiebedrijven voelen deze ongelijke behandeling, omdat zij hun winst vaker in het bedrijf houden in plaats van het uit te keren als dividend, aldus Faber in het Financieel Dagblad. Zij pleit voor een gelijke behandeling van eigen en vreemd vermogen, want door een ongelijke behandeling wordt een zo laag mogelijke solvabiliteit aangemoedigd, terwijl tegelijkertijd gestreefd wordt naar een solide financiële basis voor bedrijven zodat ze tegen een stootje kunnen. Familiebedrijven hebben, zoals al eerder omschreven, vaak een hogere solvabiliteit, maar lopen daardoor renteaftrek mis. In andere landen zijn daarom regelingen ontstaan die eigen en vreemd vermogen neutraler behandelen. Zo heeft België de zogenaamde ‘notionele interestaftrek’. Dit is een fictieve rente op het geïnvesteerd eigen vermogen. België wil hiermee bedrijven motiveren om hun solvabiliteit te verhogen.¹¹ Ook andere landen hebben soortgelijke regelingen, zoals Italië. Dit land, waar het familiebedrijf in hoog aanzien staat¹², heeft de ‘Aiuto alla Crescita Economica’ voor een neutralere behandeling van eigen en vreemd vermogen.¹³

1.2 PROBLEEMSTELLING

Rutte en het Ministerie van Economische Zaken geven aan familiebedrijven en niet-familiebedrijven gelijk te behandelen, maar wellicht is deze behandeling niet zo neutraal als zij menen. Doorgaans zijn familiebedrijven namelijk financieel gezonder, hebben zij een hogere solvabiliteit en investeren zij vaker met eigen vermogen dan niet-familiebedrijven.¹⁴ De vraag is of zij hierdoor fiscaalrechtelijk niet worden benadeeld. In Nederland is sprake van een fiscaal voordeel bij financiering met vreemd vermogen ten opzichte van financiering met eigen vermogen. De vergoeding op vreemd vermogen is namelijk aftrekbaar, maar de vergoeding op eigen vermogen niet. De hoofdvraag van deze thesis voortvloeiend uit deze probleemstelling luidt als volgt:

“In welke mate wijkt de financieringsstructuur van familiebedrijven af van niet-familiebedrijven en op welke manier kunnen fiscale verschillen tussen deze structuren worden opgeheven door een neutrale behandeling van eigen en vreemd vermogen?”

1.3 DOELSTELLING EN BIJBEHORENDE DEELVRAGEN

Het doel van deze thesis is om allereerst familiebedrijven met niet-familiebedrijven te vergelijken op basis van het bezit van eigen en vreemd vermogen. Daarnaast wordt de fiscale behandeling van het eigen en vreemd vermogen in Nederland geschetst en wordt gekeken hoe in de huidige wet- en regelgeving wordt geprobeerd om een neutrale fiscale behandeling van eigen en vreemd vermogen te creëren. Ook volgt een rechtsvergelijking met België en Italië om te zien hoe daar wordt geprobeerd om een neutrale fiscale behandeling van eigen en vreemd vermogen te bewerkstelligen. Het uiteindelijke doel van deze thesis is om een oplossing te bieden waardoor eigen en vreemd vermogen neutraal worden behandeld.

¹⁰ Financieel Dagblad 2015.

¹¹ Kamer 2004/05, 51 1778/001 (wetsontwerp), p. 4 en 5.

¹² MKB Nederland 2018

¹³ Silvani 2018, p.1

¹⁴ Tervoort e.a. 2017, p. 7 en De Lange & Nieuwenhuizen 2015, p. 37–41 en Financieel Dagblad 2015.

Om deze doelstelling te behalen, is een aantal deelvragen opgesteld. De deelvragen worden in deze thesis behandeld en leiden uiteindelijk tot een conclusie ten aanzien van de probleemstelling.

1. Hoe onderscheiden familiebedrijven zich van niet-familiebedrijven?

De eerste deelvraag is van belang om vast te kunnen stellen wat een familiebedrijf onderscheidt van een niet-familiebedrijf. Dit geeft een kader voor het onderzoek naar de financieringsstructuur van familiebedrijven.

2. Hoe wordt eigen en vreemd vermogen in Nederland fiscaalrechtelijk behandeld?

Deze deelvraag heeft betrekking op het algemeen fiscaal kader. De beantwoording van deze vraag is nodig om de huidige fiscale behandeling van eigen en vreemd vermogen in kaart te brengen. Aan de hand hiervan kan een eventueel voorstel worden geformuleerd de onevenwichtige behandeling van familiebedrijven.

3. Welke oplossingen zijn denkbaar om het verschil in behandeling tussen eigen en vreemd vermogen te verkleinen?

Er zijn in de loop der jaren al diverse onderzoeken gedaan naar mogelijke oplossingen. In deze deelvraag worden deze oplossingen benoemd en de pro en contra's afgewogen.

4. Hoe wordt in België en Italië een oplossing geboden aan het verschil in behandeling tussen eigen en vreemd vermogen?

Middels een kijkje over de landsgrenzen wordt gekeken naar een passende oplossing voor Nederland. Zo kent België een notionele interestaftrek en heeft Italië al tweemaal een ACE-regeling als mogelijke oplossing ingevoerd. Italië is door wisselende beleidsplannen geswitcht van een ACE-regeling naar thin-capitalization-regels en weer terug naar een ACE-regeling. ACE staat voor Allowance for Corporate Equity. Dit wordt nader uitgelegd in hoofdstuk 4. Voortaan wordt de afkorting ACE gebruikt.

5. Wat moet in Nederland worden gecreëerd om een eerlijker speelveld tussen eigen en vreemd vermogen te creëren?

Om deze deelvraag te beantwoorden, worden de antwoorden van vorige deelvragen aan elkaar gerelateerd. Dit biedt mogelijk een oplossing voor de Nederlandse situatie. Hierbij wordt middels een eigen onderzoek cijfermatige onderbouwing gegeven.

1.4 AFBAKENING VAN HET ONDERWERP

De ongelijke behandeling van eigen en vreemd vermogen is een algemeen probleem; het geldt voor alle ondernemingen in Nederland. Bedrijven met een hoge solvabiliteit, die dus geen of weinig gebruik maken van vreemd vermogen en financieren met eigen vermogen hebben geen of minder rentekosten en in het verlengde daarvan ook minder renteaftrek. Hierdoor dienen zij meer vennootschapsbelasting te betalen dan bedrijven met veel renteaftrek. Dit geldt voor alle ondernemingen, maar bovenal voor familiebedrijven. Familiebedrijven staan bekend als bedrijven met relatief veel eigen vermogen.¹⁵ Vermogen wordt vaak in het familiebedrijf gehouden en niet uitgekeerd aan aandeelhouders als dividend. Aandeelhouders van

¹⁵ Tervoort e.a. 2017, p. 7. Zie ook De Lange & Nieuwenhuizen 2015, p. 37–41.

familiebedrijven zijn meestal meer geïnteresseerd in de continuïteit van het familiebedrijf dan in het maximaliseren van de aandeelhouderswaarde.¹⁶ Het gevolg is dat bij fiscaal ongelijk behandelen van eigen en vreemd vermogen familiebedrijven de voornaamste gedupeerden zijn, terwijl zoals reeds in paragraaf 1.1 aangegeven, deze juist belangrijk zijn voor de gehele economie.

Familiebedrijven worden in het cijfermatig onderzoek onderscheiden van de niet-familiebedrijven. Allereerst wordt onderzocht of zij ook daadwerkelijk meer eigen vermogen hebben dan niet-familiebedrijven. Vervolgens wordt gekeken wat de mogelijke gevolgen daarvan zijn op fiscaal gebied. Mochten in deze thesis oplossingen worden aangedragen, gelden deze ook voor niet-familiebedrijven met veel eigen vermogen. Het is lastig om te selecteren welke ondernemingen veel eigen vermogen bezitten en welke ondernemingen niet. Daarom is gekozen om hét toonbeeld van veel eigen vermogen (familiebedrijven) te onderzoeken in deze thesis.

1.5 METHODEN VAN ONDERZOEK

In deze thesis worden diverse methoden van onderzoek gehanteerd. Dat zijn descriptief onderzoek, deskresearch, vergelijkend onderzoek en tot slot kwantitatief onderzoek.

1.5.1 LITERATUURONDERZOEK

De eerste hoofdstukken geven het beschrijvend onderzoek weer. Verscheidene kenmerken en elementen van onder andere familiebedrijven en vermogensverschillen worden in kaart gebracht. Dit vormt de probleemoriëntatie van deze thesis. Ook deskresearch komt in deze hoofdstukken naar voren, aangezien in het literatuuronderzoek gegevens worden gebruikt die al door anderen zijn verzameld. De resultaten uit het deskresearch resulteren in nieuwe vragen. Om die te beantwoorden, wordt een rechtsvergelijking gemaakt van de behandeling van eigen en vreemd vermogen in België en Italië.

1.5.2 KWANTITATIEF ONDERZOEK

Om deze thesis extra betekenis en kracht te geven, wordt kwantitatief onderzoek uitgevoerd. Dit kan de bevindingen uit het literatuuronderzoek ondersteunen of juist ontkrachten. Het kwantitatieve onderzoek dient cijfermatig inzicht te geven in het onderzoeksprobleem en in de effecten van de oplossingsrichtingen. In paragraaf 1.8 staat de opzet van dit onderzoek uitvoerig beschreven.

1.6 VERANTWOORDING VAN HET ONDERWERP

1.6.1 WETENSCHAPPELIJKE RELEVANTIE

Onderzoek naar familiebedrijven wordt nog niet zo lang als een apart wetenschappelijk domein opgevat.¹⁷ Tot in de jaren tachtig van de twintigste eeuw was de algemene gedachte dat succesvolle bedrijven zich steevast ontwikkelden tot beursgenoteerde bedrijven. In deze zienswijze werden leiding en eigendom op

¹⁶ Berent-Braun & Flören 2011, p. 32.

¹⁷ Matser 2010, p.13.

den duur gescheiden en werd het eigendom verdeeld onder een groot aantal aandeelhouders.¹⁸ Pas een aantal decennia is er bewijs dat familiebedrijven niet alleen generaties lang bestaan, maar bovendien een belangrijk deel van de wereldwijde economie vormen.¹⁹ Vanaf dat moment is de wetenschappelijke aandacht voor familiebedrijven gegroeid, aldus Matser.

De wetenschappelijke relevantie van deze thesis bestaat uit het feit dat, voor zover bij mij bekend, niet eerder (cijfermatig) onderzoek is gedaan naar het gevolg voor familiebedrijven door dat zij normaliter vaker financieren met eigen vermogen dan met vreemd vermogen in vergelijking met niet-familiebedrijven.²⁰ Het onderzoek kan verschillende auteurs inspireren om hun zienswijze hierover te uiten en ook een onderzoek hiernaar te starten. Voorts kan deze thesis eventueel de wetgever inspireren om het verschil tussen eigen vermogen en vreemd vermogen te minimaliseren.

1.6.2 MAATSCHAPPELIJKE RELEVANTIE

Zoals eerder aangegeven, is het merendeel van de bedrijven in Nederland een familiebedrijf en vormen zij de motor van de economie. Door onderzoek te verrichten naar een neutralere behandeling van eigen en vreemd vermogen, kan een voorstel leiden tot een optimalere fiscale behandeling van familiebedrijven. De maatschappelijke relevantie van deze thesis is dus hoofdzakelijk economisch gericht.

1.7 STRUCTUUR VAN HET ONDERZOEK

Het literatuuronderzoek wordt in de hoofdstukken 2 tot en met 6 beschreven. Daarvoor wordt in paragraaf 1.8 de onderzoeksopzet van het cijfermatig onderzoek kort beschreven. Hierin staat onder andere op welke manier de data zijn verzameld en welke variabelen een rol spelen in de data-analyse. De uitkomsten van dit onderzoek komen in de loop van de thesis naar voren en ondersteunen of ontkrachten de bevindingen uit de literatuur.

Het tweede hoofdstuk is gewijd aan familiebedrijven. Allereerst wordt aandacht besteed aan de definitie van een familiebedrijf. Dit is van belang voor de rest van deze thesis. De daaropvolgende paragraaf beschrijft de specifieke kenmerken van familiebedrijven. Vervolgens wordt ingegaan op de financieringsbeslissingen van familiebedrijven in vergelijking met niet-familiebedrijven. In dit hoofdstuk worden ook de resultaten uit het cijfermatig onderzoek benoemd als het gaat om financieringsverschillen tussen familiebedrijven en niet-familiebedrijven.

In het derde hoofdstuk komen de civiele en fiscale verschillen tussen eigen en vreemd vermogen aan de orde. Daarna komen de tot nu toe getroffen regelingen en jurisprudentie aan bod. Deze maatregelen dienen het verschil tussen vreemd en eigen vermogen fiscaalrechtelijk te egaliseren, maar zij brengen ook negatieve gevolgen met zich mee.²¹

¹⁸ Sharma 2004, p. 1-36.

¹⁹ Matser 2010, p.13.

²⁰ De aanpak van het onderzoek wordt beschreven in paragraaf 1.8

²¹ Zie o.a. Elswaier 2018 en paragraaf 3.2 van deze thesis.

In het vierde hoofdstuk komen mogelijke oplossingen naar voren. De radicale oplossing is om eigen en vreemd vermogen hetzelfde te behandelen. Dit kan enerzijds betekenen dat ook voor vreemd vermogen renteaftrek moet gaan gelden of anderzijds dat de mogelijkheid tot renteaftrek geheel dient te worden afgeschaft. In dit hoofdstuk komen ook de conclusies van de commissie Van Weeghel aan de orde en wordt de ACE-regeling uitgelegd.

Hoofdstuk 5 geeft uitleg over de al reeds ingevoerde ACE-regelingen in het buitenland. Er wordt gekeken naar de regelingen van België en Italië. Deze regelingen kunnen mogelijk ook een oplossing bieden in Nederland.

In het zesde hoofdstuk wordt gekeken naar de gevolgen van een dergelijke implementatie en in welke vorm een ACE het best geïmplementeerd kan worden. Dit wordt cijfermatig ondersteund door resultaten van het onderzoek.

In hoofdstuk 7 worden de vorige hoofdstukken samengevat en wordt geconcludeerd wat in Nederland kan worden gedaan om een eerlijker speelveld te creëren zonder onderscheid te maken tussen de verschillende soorten van vermogen. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie en een aanbeveling.

1.8 BESCHRIJVING CIJFERMATIG ONDERZOEK

In deze paragraaf wordt kort beschreven wat de gedachte is achter dit onderzoek. Het is van belang om op te merken dat de uitkomsten enkel gelden voor de bedrijven in dit onderzoek en dienen ter ondersteuning van het literatuuronderzoek. De cijfers kunnen dan ook niet gegeneraliseerd worden voor het gehele fenomeen familiebedrijf.

1.8.1 ONDERZOEKSVRAGEN VOOR HET CIJFERMATIG ONDERZOEK

De probleemstelling, zoals beschreven in paragraaf 1.2, bestaat in wezen uit drie op elkaar aansluitende vragen. Deze luiden:

1. Is de financieringsstructuur van familiebedrijven aantoonbaar verschillend dan de financieringsstructuur van niet-familiebedrijven?
2. Leidt de financieringsstructuur van familiebedrijven tot minder renteaftrek en daardoor tot een hogere belastingheffing?
3. Kan dit verschil in fiscale behandeling worden geneutraliseerd (middels de notionele interestaftrek of een andere vorm van de ACE)?

Deze drie vragen vormen de onderzoeksvragen voor het cijfermatig onderzoek.

1.8.2 DATAVERZAMELING

Om de onderzoeksvragen te testen, is er een aantal ondernemingen nodig waarvan vaststaat dat het familiebedrijven zijn en een aantal ondernemingen dat niet beschouwd wordt als een familiebedrijf. De lijst met familiebedrijven in dit onderzoek is opgesteld op basis van de Top-100 Familiebedrijven van Elsevier Weekblad. Voor het jaarlijks samenstellen van deze lijst gebruikt Elsevier Weekblad de meest voorkomende

definitie (zie hiervoor paragraaf 2.1). Hieraan voegt Elsevier nog twee criteria toe: de tweede generatie moet betrokken zijn én het bedrijf dient producten of diensten te leveren, oftewel alleen investeren is niet genoeg.²² Voor het verzamelen van de bedrijfsgegevens maakt Elsevier Weekblad gebruik van de databank van Bureau van Dijk en vult deze gegevens aan met belangrijke gegevens van websites en bij bedrijven opgevraagde aanvullende informatie.²³

De Top-100-lijsten zijn als uitgangspunt genomen in het kwantitatieve onderzoek, omdat geen mogelijkheid bestond binnen de kaders van dit onderzoek om bedrijven te selecteren op basis van de definitie in paragraaf 2.1. Daarom is besloten om een reeds bestaande selectie te gebruiken. De definitie die Elsevier hanteert, sluit aan bij de definitie uit hoofdstuk 2, maar er zijn twee extra criteria toegevoegd. Dit is daarom een second-best oplossing.

Voor het opstellen van de lijst met familiebedrijven zijn de Top-100 van Elsevier Weekblad van de afgelopen 2 jaar samengevoegd. Zo zijn meer familiebedrijven in het onderzoek opgenomen. Het was onmogelijk om van alle ondernemingen de benodigde gegevens te vinden. Er is voor gekozen om de meest recente lijst van Elsevier Weekblad te gebruiken (2018) en de lijst uit 2017, want deze is samengesteld op basis van cijfers uit 2016. Dit onderzoek is ook gebaseerd op de cijfers tot en met 2016. In totaal hebben deze twee lijsten 112 familiebedrijven opgeleverd. Uit deze selectie zijn de ondernemingen met ontbrekende gegevens uit de steekproef verwijderd. In totaal bestaat de steekproef van familiebedrijven uit 89 ondernemingen.

Voor al deze 89 familiebedrijven is geprobeerd een overeenkomstig niet-familiebedrijf te zoeken. Hierbij is gekeken naar dezelfde sector en een balanstotaal van maximaal 40% groter of kleiner. In totaal is voor 76 ondernemingen een passend niet-familiebedrijf gevonden. Reden voor het niet vinden van vergelijkbare ondernemingen was met name de omzet. Een vergelijkbare onderneming voor giganten als Heineken, ADG Dienstverlening en SHV Holdings is lastig te vinden, omdat zij zo groot zijn in hun sector. De steekproef bestaat dus uit zowel 76 familiebedrijven als 76 niet-familiebedrijven. Van deze in totaal 152 ondernemingen zijn gegevens verzameld via CompanyInfo.

1.8.3 DATA-ANALYSE

In dit onderzoek worden de verschillen in financieringsbeslissingen tussen familiebedrijven en niet-familiebedrijven bestudeerd. De verschillen die in sommige eerdere onderzoeken zijn gevonden, zijn toe te schrijven aan het feit dat de onderzoekers vergelijkingen maakten tussen ondernemingen met verschillende demografische kenmerken. In dit onderzoek wordt onder demografische kenmerken grootte en sector van de onderneming verstaan. Wanneer deze demografische verschillen tussen familie- en niet-familiebedrijven niet worden geëlimineerd, is niet met zekerheid te zeggen dat de geregistreerde verschillen al dan niet te wijten zijn aan het familiale karakter van de onderneming. Om het effect van deze demografische kenmerken op de verschillen in financiële prestaties uit te sluiten, is in deze thesis gebruikgemaakt van gelijkaardige koppels (matched pairs). De steekproef van familie- en niet-

²² Zie de paragraaf “Hoe kwam de lijst tot stand?” in: Heijn, Meeuwissen & van de Veld 2018

²³ Zie de paragraaf “Hoe kwam de lijst tot stand?” in: Heijn, Meeuwissen & van de Veld 2018

familiebedrijven bestaat enkel uit Nederlandse ondernemingen. Daarom is in dit onderzoek niet gecontroleerd op locatie. De sector is bepaald door de Standaard Bedrijfsindeling (SBI).²⁴ De grootte is gemeten door de omzet van 2016, zoals reeds in paragraaf 1.8.2 is beschreven. Een match is gevonden door in dezelfde sector te zoeken naar een niet-familiebedrijf met een omzet van maximaal 40% groter of kleiner. Van ieder bedrijf zijn de variabelen vergeleken middels formules in Excel. De resultaten van het onderzoek komen op verschillende plekken in deze thesis aan bod, onder andere in hoofdstuk 2 en 6.

²⁴ De SBI 2008 is gelijk aan de Europese NACE Rev 2. In dit onderzoek wordt onderscheid gemaakt op secties. In de secties C en G (Industrie en Groot- en detailhandel; reparatie van auto's) wordt echter nog onderscheid gemaakt tussen een aantal subsecties. In figuur 1 (zie bijlagen achteraan deze thesis) staan de 21 verschillende secties opgesomd.

2. FAMILIEBEDRIJVEN VERSUS NIET-FAMILIEBEDRIJVEN

In de aanleiding is beschreven alle familiebedrijven tezamen zorgen voor een groot gedeelte van de Nederlandse omzet en werkgelegenheid. Gesteld kan worden dat deze bedrijven belangrijk zijn voor Nederland. In dit hoofdstuk wordt het fenomeen familiebedrijf uiteengezet en wordt bekeken wat in de literatuur hierover geschreven is. Dit wordt gedaan door allereerst het begrip familiebedrijf te definiëren. Vervolgens worden de kenmerken van het familiebedrijf behandeld die voortvloeien uit het feit dat het familiebedrijf zich bevindt op het spanningsveld tussen bedrijf en familie.²⁵ Tot slot wordt gekeken naar de financieringsstructuur van familiebedrijven in vergelijking met niet-familiebedrijven.

2.1 DEFINITIE VAN HET FAMILIEBEDRIJF

Het familiebedrijf kenmerkt zich door de overlap tussen bedrijf, familie en eigendom. Toch is er geen uniforme definitie. Er worden verscheidene definities gebruikt en dit maakt het vergelijken van onderzoeksresultaten lastig. De reden hiervoor is dat familiebedrijven geen homogene categorie vormen. Zij variëren van een vennootschap onder firma tot grote beursgenoteerde vennootschappen.²⁶ De Expert Group on Family Business stelde in 2009 vast dat bijna alle gegeven definities niet operationeel zijn waardoor de bruikbaarheid, met name met betrekking tot de betrouwbaarheid en de vergelijkbaarheid van familiebedrijven, wordt beperkt.²⁷ Daarop is in opdracht van de EC een definitie vastgesteld om onderzoeken naar familiebedrijven binnen Europa de resultaten daarvan beter te kunnen vergelijken. De Nederlandse vertaling van de opgestelde definitie luidt als volgt:

1. *De meerderheid van de besluitvormingsrechten in het bezit is van de natuurlijke perso(o)n(en) die de onderneming opgericht heeft, of in het bezit is van de natuurlijke perso(o)n(en) die het aandelenkapitaal van de onderneming verworven heeft, of in het bezit is van hun echtgenoten, ouders, kinderen of directe erfgenamen van kinderen;*
2. *De meerderheid van de besluitvormingsrechten indirect of direct zijn;*
3. *Ten minste één vertegenwoordiger van de familie of verwanten formeel betrokken is bij het bestuur van de onderneming;*
4. *Beursgenoteerde ondernemingen voldoen aan de definitie van het familiebedrijf als de persoon die de onderneming opgericht of verworven heeft (aandelenkapitaal) of familieleden of afstammelingen 25 procent van de beslissingsbevoegdheid bezitten”.²⁸*

Het is een brede definitie, want ook ondernemingen met één directeur-grotaandeelhouder (DGA) zijn in deze definitie een familiebedrijf. Zij beschouwen zichzelf vaak niet als zodanig, doch wegen zij bij besluitneming ook met name af wat de gevolgen voor de familie zijn en is er een duidelijke overlap tussen het bedrijf en de familie aanwezig.²⁹ De definitie van de EC wordt steeds meer gehanteerd in onderzoeken.

²⁵ Tervoort e.a. 2017, p. 1.

²⁶ Tervoort e.a. 2017, p. 1.

²⁷ Expert Group on Family Business 2009, p. 9.

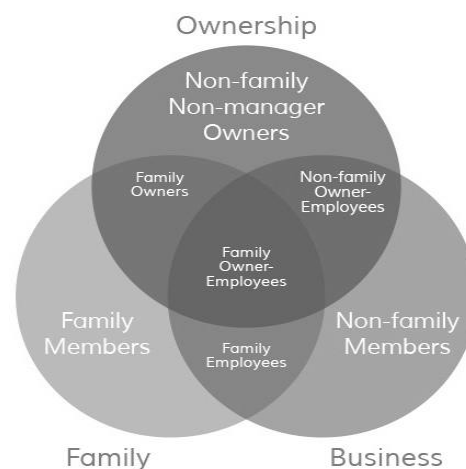
²⁸ Expert Group on Family Business 2009, p. 10.

²⁹ Matser 2010, p. 9.

Daarom wordt in deze thesis de definitie van Elsevier gehanteerd. Deze is gebaseerd op de definitie van de EC, maar kent twee extra criteria.³⁰

2.2 KENMERKEN VAN HET FAMILIEBEDRIJF

Het driecirkelmodel laat grafisch zien hoe familie en bedrijf verstrengeld zijn.³¹ Het belangrijkste kenmerk van familiebedrijven is de overlap tussen het bedrijf, de familie en het eigendom. Deze drie subsystemen worden vertegenwoordigd door de directie of het managementteam, respectievelijk de familieleden dan wel de eigenaren. De overlap ontstaat doordat personen in de vertegenwoordiging meerdere rollen tegelijkertijd vervullen. De verstrengeling van de verschillende belangen binnen het familiebedrijf kunnen leiden tot intermenselijke conflicten, roldilemma's, prioriteiten en begrenzings binnen het familiebedrijf.

FIGUUR 2

Bron: <https://johndavis.com/three-circle-model-family-business-system/>

Wanneer wordt geclassificeerd naar grootte blijkt dat vooral kleinere bedrijven als familiebedrijf worden gekwalificeerd, aldus onderzoek van het CBS. Bijna 89% van de familiebedrijven is een bedrijf met minder dan 10 werkzame personen.³² Per klasse groter neemt het aandeel familiebedrijven af. Het familiebedrijf vertoont een aantal kenmerken die bij niet-familiebedrijven niet of althans niet in dezelfde mate voorkomen. In deze paragraaf worden deze kenmerken van familiebedrijven beschreven. De specifieke kenmerken van het familiebedrijf illustreren het verschil met niet-familiebedrijven.

Een familiebedrijf wordt vaak gekenmerkt door een hechte verstandhouding met de familie als het middelpunt. Ook met andere stakeholders (werknemers, afnemers en leveranciers) bestaat vaak een langdurige band die inniger is dan bij niet-familiebedrijven.³³ Doordat een familiebedrijf doorgaans gericht is op waardecreatie op de lange termijn, kan het bedrijf investeren in een duurzame relatie met de stakeholders.³⁴ Een langetermijnvisie is noodzakelijk om het familiebedrijf duurzaam te waarborgen en vervult een belangrijke rol in het laten voortbestaan van familiebedrijven over de generaties heen.³⁵ Kortetermijnwinst wordt niet nagestreefd voor zover het economisch belang van het bedrijf op lange termijn daardoor kan worden geschaad. Familiebedrijven worden door de kapitaalmarkt niet afgerekend op de verwachte kwartaalwinst en om die reden kunnen zij doorgaans investeringsverplichtingen aangaan die op korte termijn nog geen winst opleveren. Dit wordt gezien als hun grootste concurrentievoordeel ten opzichte van niet-familiebedrijven.

³⁰ Zie voor uitleg hierover paragraaf 1.8.2.

³¹ Zie figuur 2.

³² Centraal Bureau voor de Statistiek 2017, p. 6.

³³ Thomassen & De Jong 2003, p. 21.

³⁴ Thomassen & de Jong 2003, p. 21.

³⁵ Verbeke & Besieux 2016, p 9.

Ook de emotionele binding die familieleden onderling en met het bedrijf hebben, is kenmerkend. Er is normaliter een grote mate van onderling vertrouwen.³⁶ Ook zijn de lijnen kort en informeel door de familiale banden.³⁷ De kennis die familieleden bezitten wordt daardoor sneller en natuurlijker overgedragen dan bij niet-familiebedrijven. Dit biedt zakelijke kansen bij aangelegenheden die om snel handelen vragen. Een ander kenmerk is dat familiebedrijven over het algemeen behoedzamer opereren dan niet-familiebedrijven. Grote schulden kunnen de continuïteit van het familiebedrijf namelijk in gevaar brengen.³⁸ Dit betekent dat de solvabiliteit bij familiebedrijven in de regel hoog is en zij een grotere financiële buffer bezitten. Dit maakt deze ondernemingen bestendig tegen tegenslagen, zoals een recessie. Anderzijds betekent dit dat een terughoudendheid wat betreft investeringsfinancieringen, wat een rem zet op de groeiplannen.

Familiebedrijven bezitten veel goede kenmerken, maar daartegenover staan ook zwakten. Zo zijn familiebedrijven vaak complex, omdat een familiebedrijf per definitie een gedwongen spanningsveld is van twee sociale systemen (familie en bedrijf) waarvan de kenmerkende eigenschappen uiteenlopen.³⁹ Dit leidt ertoe dat de governance⁴⁰ van familiebedrijven vaak complex is en veel knelpunten veroorzaakt. Meningsverschillen over de governance kunnen leiden tot conflicten tussen verschillende familieleden en deze kunnen een negatieve uitwerking hebben op de continuïteit van het familiebedrijf. Ook de overgang naar een volgende generatie is vaak een moeizaam proces. Opvolging kan naast emotionele problemen binnen de familie, ook als een bedreiging voor de continuïteit van het familiebedrijf worden gezien. De opvolgende generaties zijn niet per definitie goede managers.⁴¹ Onvoldoende gekwalificeerde familieleden kunnen vanwege de familiebanden benoemd worden tot bestuurder wat ten koste kan gaan van het familiebedrijf.

Verder zouden familiebedrijven volgens de mythen minder innovatief zijn.⁴² Goede resultaten uit het verleden worden gezien als een garantie voor de toekomst. Hierdoor houden familiebedrijven vast aan de bestaande strategieën en vertrouwde werkwijzen. Het risico bestaat dat ze ‘vastgeroest’ raken en hierdoor onvoldoende rekening houden met wijzigende marktomstandigheden of technologische ontwikkelingen.⁴³ Toch beweren Flören en Berent-Braun dat dit meevalt. Uit onderzoek van dit tweetal blijkt dat ruim 62% van de familiebedrijven de laatste drie jaar (moment van schrijven was 2017) minimaal één nieuw product of dienst op de markt heeft gebracht en dat deze bedrijven gemiddeld 4,9% van hun omzet besteden aan research & development.⁴⁴ Flören en Jansen hebben als graadmeter de waardering uit de markt onderzocht wat betreft de innovatieve kracht van het familiebedrijf. Hieruit is gebleken dat directeuren van zowel familiebedrijven als directeuren van niet-familiebedrijven familiebedrijven innovatiever vinden dan

³⁶ Kamp/ Kuijpers/ Kil 2014, p. 261-263.

³⁷ Flören & Weijers 1996, p.10.

³⁸ Tervoort e.a. 2017, p. 7.

³⁹ Flören 2015, p. 20-21.

⁴⁰ Governance is een oorspronkelijk Engelstalig begrip dat duidt op de handeling of de wijze van besturen, de gedragscode, het toezicht op organisaties. Zie governance problemen die typerend zijn voor familiebedrijven onder andere Tervoort e.a. 2017, p. 164.

⁴¹ Tervoort e.a. 2017, p. 9.

⁴² Flören & Berent-Braun 2017, p. 4.

⁴³ Flören & Jansen 2005, p. 18.

⁴⁴ Flören & Berent-Braun 2017, p. 4.

niet-familiebedrijven.⁴⁵ Als grootste beperkende factor voor innovatie van de Nederlandse familiebedrijven wordt de beschikbaarheid van talentvolle medewerkers benoemd. Ruim 16% geeft aan onvoldoende talentvolle medewerkers te hebben om te innoveren. Als andere beperking wordt de beschikbaarheid van financiële middelen benoemd of beter gezegd het conservatieve financiële beleid dat wordt gevoerd.⁴⁶ Uit een wereldwijd onderzoek van PwC blijkt dat innovatie en tekortkomingen op het gebied van vaardigheden de twee grootste uitdagingen vormen voor familiebedrijven.⁴⁷

Tot slot bestaat de kans dat versnippering van het eigendom door steeds meer opvolgers resulteert in verdeling van de zeggenschap. Hierdoor komt de wens van familieaandeelhouders om dividend uitgekeerd te krijgen op gespannen voet te staan met de wens van het bedrijf tot winstinhouding.⁴⁸ Niet enkel omtrent dividend, maar op allerlei gebieden kunnen de belangen van de onderneming strijdig zijn met de belangen van de familie als aandeelhouders. Familiebedrijven staan doorgaans huiverig tegenover het aantrekken van een lening of aandelenkapitaal, omdat hierdoor de onafhankelijkheid en daarmee de autonomie van de familie kan worden aangetast.⁴⁹

2.3 FINANCIERINGSBESLISSINGEN VAN FAMILIEBEDRIJVEN

Een ander belangrijk kenmerk is dat familiebedrijven het liefst financieren met vermogen uit de onderneming. Jurgens en Smits zijn in hun onderzoek naar beursgenoteerde familiebedrijven tot de conclusie gekomen dat familiebedrijven zich onderscheiden van niet-familiebedrijven door hun aversie tegen vreemd vermogen.⁵⁰ Indien ondernemingen weinig vreemd vermogen aantrekken, is de solvabiliteit hoog. Solvabiliteit is een financieel kengetal dat de verhouding aangeeft tussen het eigen vermogen en het totale vermogen op de balans.⁵¹ Familiebedrijven beogen een hoge solvabiliteitsratio om de continuïteit van het bedrijf te waarborgen voor de volgende generaties. Zij opereren daarom behoedzamer.⁵² In het onderzoek van Vaknin uit 2010 is naar voren gekomen dat familiebedrijven gemiddeld een schuldpositie van 48% van het concernkapitaal hebben, tegenover 58,3% bij andere ondernemingen.⁵³ Dit is in overeenstemming met andere empirische onderzoeken, aldus de masterproef van Gruppig en Verdult.⁵⁴ Ook deze onderzoekers voerden als argumentatie aan dat familiebedrijven hun onafhankelijkheid willen behouden en een grotere risico-aversie kennen.

Het in eigen hand willen houden leidt volgens Flören en Jansen ertoe dat familiebedrijven minder snel leningen aantrekken, maar bovenal voorzichtig zijn met het aantrekken van aandelenkapitaal.⁵⁵ Ook Croci, et al(2011) en Molly et al. (2010) concludeerden dat familiebedrijven in eerste instantie hun interne

⁴⁵ Flören & Berent-Braun 2017, p. 4.

⁴⁶ Flören & Berent-Braun 2017, p. 4 en 5.

⁴⁷ PwC 2018, p. 34.

⁴⁸ Tervoort e.a. 2017, p. 9.

⁴⁹ Zie o.a. Flören & Jansen 2005, p. 18 en Croci, Doukas & Gonenc 2011.

⁵⁰ Jurgens & Smits 2014, p. 16–17.

⁵¹ Solvabiliteit = $\frac{\text{Eigen vermogen}}{\text{Totaal vermogen}} \times 100\%$

⁵² Tervoort e.a. 2017, p. 7.

⁵³ Vaknin 2010.

⁵⁴ Gruppig & Verdult 2012, p. 60.

⁵⁵ Zie de paragraaf hierboven.

vermogen aanspreken om te investeren.⁵⁶ Indien dit niet voldoende aanwezig is, trekken familiebedrijven liever extern vreemd vermogen aan dan extern eigen vermogen. Familiebedrijven verwachten namelijk minder risico bij schuldfinanciering dan bij publieke aandeelhouders, omdat nieuwe aandeelhouders de controle van de familie in het bedrijf kunnen verminderen.

In opdracht van het Centrum van het Familiebedrijf heeft onderzoeksbureau EIM in 2013 de financieringsbehoefte van familiebedrijven onderzocht en hieruit blijkt dat de financiering van het familiebedrijf op een aantal punten afwijkt van een niet-familiebedrijf. De verhouding tussen eigen vermogen en vreemd vermogen is niet zozeer anders, maar er wordt veel minder extern eigen vermogen aangetrokken door familiebedrijven. Een op de tien geeft als reden niet bereid te zijn om zeggenschap in te leveren.⁵⁷ Extern vreemd vermogen zoals leningen van familie of andere informele bronnen zijn een aantrekkelijk alternatief. In 2010 is er volgens een eerder onderzoek van het EIM zelfs meer vreemd vermogen aangetrokken door familiebedrijven dan door niet-familiebedrijven.⁵⁸ Het beeld dat familiebedrijven voornamelijk zijn gefinancierd met eigen vermogen klopt dus niet, aldus dit onderzoek. De solvabiliteit van het gemiddelde familiebedrijf is gelijk aan die van niet-familiebedrijven (41%), maar opvallend is dat familiebedrijven vaker in de range van 30% tot 50% eigen vermogen zitten. Dit wijst op een voorzichtiger en meer op continuïteit gericht bedrijfsbeleid.

Uit bovenstaande blijkt dat de literatuur geen eenduidig beeld geeft over de solvabiliteit van familiebedrijven in vergelijking met niet-familiebedrijven. Ampenberger et al. (2013) zijn tot dezelfde conclusie gekomen.⁵⁹ In Nederland wordt aangenomen dat kleine en middelgrote familiebedrijven voorstander zijn van een lage schuldratio. Deze overtuiging wordt ondersteund door Flören, die heeft gesteld dat Nederlandse familiebedrijven sterk vertrouwen op het eigen vermogen.⁶⁰ Toch wordt met name aangetoond dat familiebedrijven op basis van de peckingordertheorie⁶¹ de voorkeur geven aan interne financiering indien zij voor de keuze worden gesteld. In de volgende paragraaf worden bevindingen over de financieringsbeslissingen van familiebedrijven en niet-familiebedrijven uit eigen onderzoek getoond.

2.4 UITKOMSTEN CIJFERMATIG ONDERZOEK OMTRENT FINANCIERINGSBESLISSINGEN

In het cijfermatig onderzoek dat is uitgevoerd voor deze thesis, is onder meer onderzoek gedaan naar de financieringsverschillen tussen familiebedrijven en niet-familiebedrijven. In dit onderzoek zijn twee variabelen geanalyseerd die de financieringsbeslissingen van familiebedrijven en niet-familiebedrijven vergelijken. Het gaat hierbij om de solvabiliteit en de voorzieningen.

⁵⁶ Croci, Doukas & Gonenc 2011 en Molly, Laveren & Deloof 2010.

⁵⁷ Braaksma/ Verhoeven/ Smit/ Span 2013, p. 29 -30.

⁵⁸ Fiscare 2011.

⁵⁹ Ampenberger, Schmid, Achleinter & Kaserer 2013.

⁶⁰ Zie Flören & Berent-Braun 2017 (in de pers.).

⁶¹ De peckingordertheorie gaat uit van zoveel mogelijk eigen vermogen en gebruik van interne middelen. Dit staat tegenover de trade-offtheorie, die uitgaat van een optimale schulddraad waar meer gebruik wordt gemaakt van externe middelen.

▪ Solvabiliteit

De interne financiering is in dit onderzoek een belangrijke variabele. Dit gaat om het gedeelte van de groei in totale activa dat is toe te schrijven aan de winsten die worden ingehouden in de betreffende periode. Het overige deel van de groei is toe te schrijven aan externe financiering. Dit kan door het uitgeven van aandelen (verandering in extern eigen vermogen) en het aangaan van schulden (verandering in extern vreemd vermogen). De interne financiering wordt in dit onderzoek bepaald door de solvabiliteit van de onderneming te berekenen. Een onderzoek naar de solvabiliteit van een onderneming is bedoeld om inzicht te krijgen in de mate waarin een onderneming schulden is aangegaan en in hoeverre zij in staat is om deze financiële verplichtingen na te komen. De solvabiliteit geeft de verhouding weer tussen het eigen en het totaal vermogen op de balans en wordt als volgt berekend:

$$\text{Solvabiliteit} = \frac{\text{Eigen vermogen}}{\text{Totaal vermogen}} \times 100$$

▪ Voorzieningen

Ook deze variabele dient inzicht te geven in de financieringsbeslissingen van ondernemingen. Er wordt door onder andere Cloyd⁶² verondersteld dat veelvuldig gebruik van voorzieningen en daarmee samenhangend een hoge belastingaftrek leiden tot een optimale kapitaalstructuur. Deze tactiek wordt ook wel de trade-offtheorie⁶³ genoemd. Deze theorie toont aan dat bij financiering eerder voor extern vermogen wordt gekozen dan voor eigen vermogen. Dit wordt als volgt getest:

$$\frac{\text{Voorzieningen}}{\text{Totaal vermogen}} \times 100$$

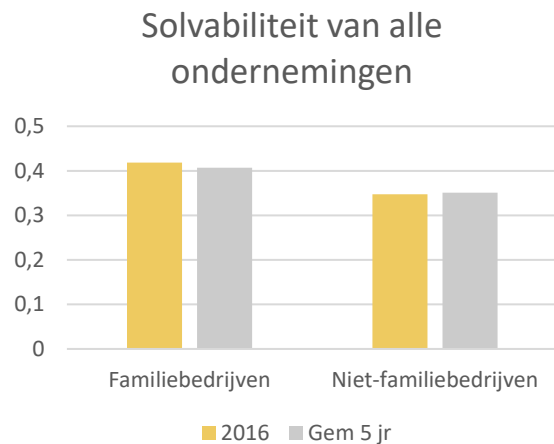
In het onderzoek is onderscheid gemaakt tussen familiebedrijven en niet-familiebedrijven over de jaren 2012 tot en met 2016. Ook is onderscheid gemaakt tussen verschillende industrieën en is gecategoriseerd op omzet. In de vergelijkingen komt telkens naar voren dat de solvabiliteit van familiebedrijven hoger is dan de solvabiliteit van niet-familiebedrijven. In 2016 was de solvabiliteit van alle familiebedrijven die meededen aan het onderzoek gemiddeld 42% en van niet-familiebedrijven 35%. Gemiddeld over 5 jaar (2012 – 2016) was dit 41% tegenover 35%.⁶⁴ Bij de voorzieningen is blijkt dat niet-familiebedrijven vrijwel altijd over relatief meer voorzieningen beschikken dan niet-familiebedrijven. Gemiddeld was bij familiebedrijven 3,6% van de totale passiva een voorziening tegenover 4,6% bij niet-familiebedrijven. Over de laatste 5 jaar was dat respectievelijk 3,8% en 5,1%.⁶⁵

⁶² Cloyd 1996.

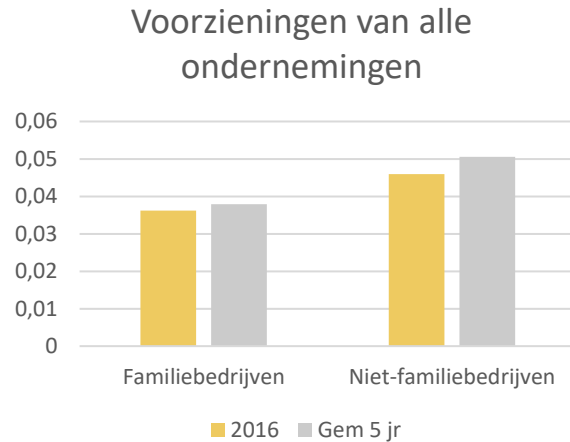
⁶³ Zie voetnoot 60.

⁶⁴ Zie figuur 3 onder de alinea.

⁶⁵ Zie figuur 4 onder deze alinea.

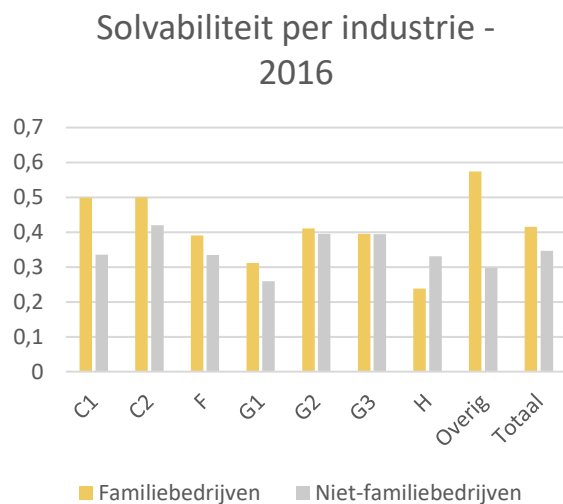

FIGUUR 3

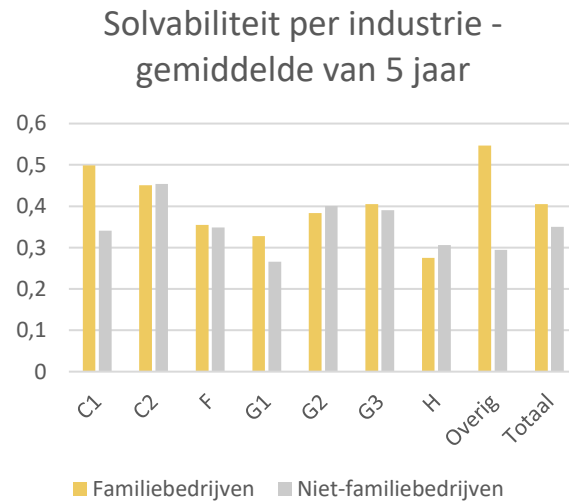

FIGUUR 4

De figuren 5 en 6 tonen aan dat de solvabiliteitspercentages tussen de industrieën uiteenlopen.⁶⁶ Zo is de solvabiliteit bij zowel familiebedrijven als niet-familiebedrijven in de categorieën G1 (handel/ reparaties van auto's/motoren/fietsen/aanhangers) en H (vervoer en opslag) aanzienlijk lager dan bij de andere categorieën. In de categorieën C1 (vervaardiging van voedingsmiddelen en dranken) en Overig is het verschil tussen familiebedrijven en niet-familiebedrijven veruit het grootst. In categorie H (vervoer en opslag) is de solvabiliteit bij de niet-familiebedrijven groter dan bij de familiebedrijven.

FIGUUR 5

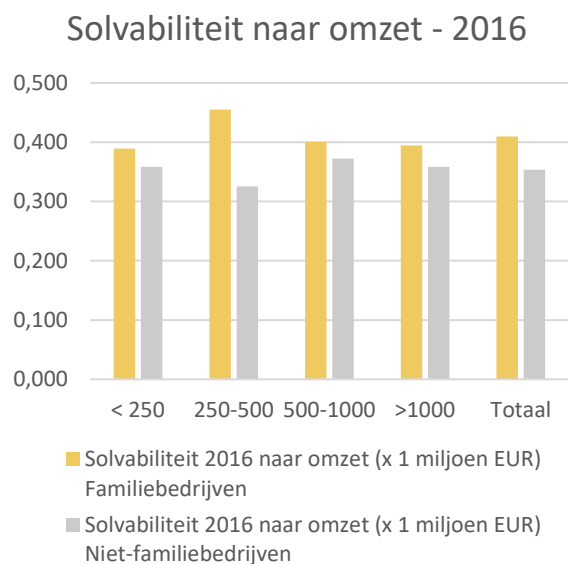

FIGUUR 6

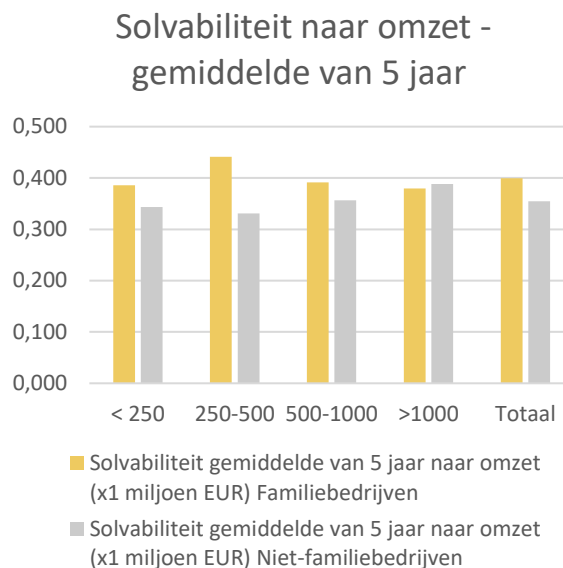
Wanneer wordt gecategoriseerd op omzet, blijkt dat enkel bij de bedrijven met een omzet groter dan 1 miljard euro gemiddeld over 5 jaar een hogere solvabiliteit is bij de niet-familiebedrijven dan bij de familiebedrijven. Dit verschil is slechts 0.8%. Met name bij de bedrijven met een omzet tussen de 250

⁶⁶ Voor een overzicht van de industrieën verwijs ik nogmaals naar figuur 1 (bijlagen).

miljoen en 500 miljoen euro is het verschil tussen familiebedrijven en niet-familiebedrijven aanzienlijk, namelijk 46% tegenover 33% in 2016 en gemiddeld 44% tegenover 33% over 5 jaar.

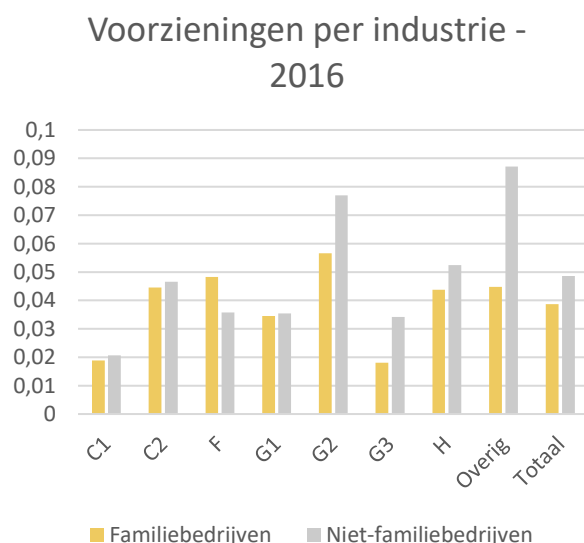

FIGUUR 7

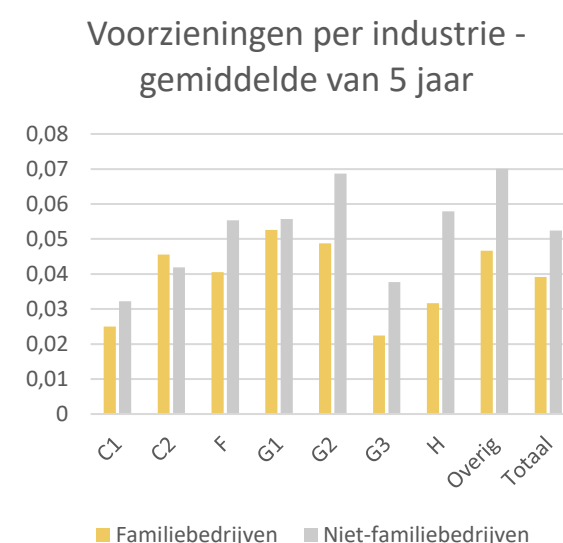

FIGUUR 8

Met betrekking tot de voorzieningen zijn per industrie grote verschillen waarneembaar. In 2016 en gemiddeld over de 5 jaar is er maar in een enkele industrie een hoger voorzieningsratio bij familiebedrijven dan bij niet-familiebedrijven. In 2016 is dat in categorie F (Bouwnijverheid) en over 5 jaar is dat categorie C2 (detailhandel; niet in auto's). Ook is te zien dat er grote verschillen in percentages zijn tussen de industrieën onderling. Zo bezitten met name de niet-familiebedrijven van categorie G2 en Overig relatief veel voorzieningen.

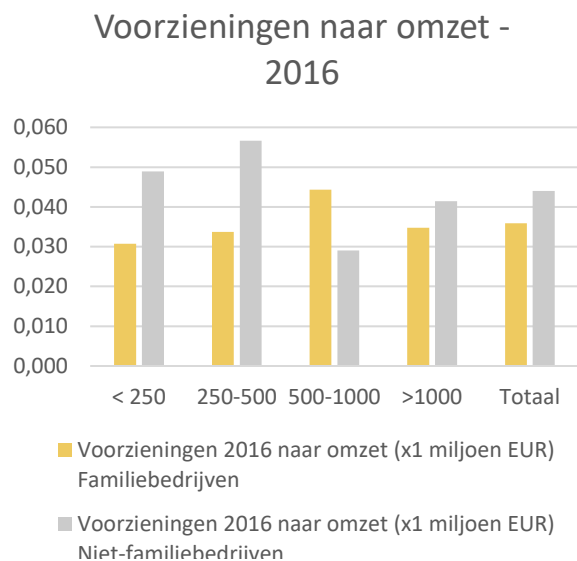

FIGUUR 9

FIGUUR 10

Ook als wordt gekeken per omzetklasse is te zien dat bijna overal niet-familiebedrijven een hoger percentage aan voorzieningen bezitten. Enkel in 2016 hebben familiebedrijven in de categorie 500 miljoen tot 1 miljard meer voorzieningen. In het gemiddelde over 5 jaar is dat de categorie groter dan 1 miljard.

FIGUUR 11

FIGUUR 12

Uit het cijfermatig onderzoek blijkt dat familiebedrijven relatief meer eigen vermogen bezitten in vergelijking met niet-familiebedrijven en dat niet-familiebedrijven juist relatief meer voorzieningen hebben. Dit toont aan dat, van de onderzochte bedrijven, familiebedrijven meer vanuit eigen vermogen en meer vanuit intern vermogen zijn gefinancierd. Deze twee bevindingen zijn in lijn met eerdergenoemde bevindingen.⁶⁷ Met name in de categorie Overig zijn de verschillen tussen familiebedrijven en niet-familiebedrijven groot. Tegelijkertijd blijkt dat bij de bedrijven met een omzet boven 1 miljard over vijf jaar genomen de uitkomst van beide variabelen niet strookt met het algehele beeld.

2.4 SLOT

In dit hoofdstuk is naar een antwoord op de eerste deelvraag gezocht. Duidelijk is geworden dat familiebedrijven bestaan in allerlei vormen en dat er geen eenduidige definitie van 'het familiebedrijf' bestaat. In dit onderzoek is gebruikgemaakt van de definitie van de Elsevier die is gebaseerd op de definitie van de EC. Ondanks alle verschillen kenmerkt ieder familiebedrijf zich door de factor familie en een aantal kenmerkende aspecten die niet, of althans niet in dezelfde mate, voorkomen bij niet-familiebedrijven. Hoewel die bijzondere kenmerken van het familiebedrijf niet direct antwoord geven op de vraag wat een familiebedrijf is, tonen zij wel aan dat familiebedrijven verschillen van niet-familiebedrijven. Tot slot is het financieringsbeleid van familiebedrijven benoemd. De resultaten uit eigen onderzoek bevestigen de bevindingen uit eerdere onderzoeken. Familiebedrijven wijken af van niet-familiebedrijven door relatief veel eigen vermogen te bezitten. De solvabiliteitsratio van familiebedrijven is in dit onderzoek 6 à 7% hoger

⁶⁷ Zie paragraaf 1.3.

bij familiebedrijven dan bij niet-familiebedrijven. Ook is gebleken dat familiebedrijven relatief minder voorzieningen op hun balans hebben staan, wat blijkens de peckingordertheorie in verband wordt gebracht met het meer (willen) financieren middels interne financieringsmiddelen. Niet-familiebedrijven geven eerder de voorkeur aan extern (vreemd) vermogen dan familiebedrijven. Deze financieringsbeslissingen laten een essentieel verschil tussen familiebedrijven en niet-familiebedrijven zien.

3. EIGEN VERMOGEN VERSUS VREEMD VERMOGEN

In dit hoofdstuk worden de fiscale aspecten rondom financiering beschreven. Een onderneming kan in de basis op twee verschillende manieren haar ondernemingsactiviteiten financieren: met eigen vermogen en met vreemd vermogen. Bij deze financieringsvarianten spelen zowel civiel als fiscaal verschillende aspecten een rol. De laatste jaren is er veel beweging op het gebied van de fiscale behandeling van het eigen en vreemd vermogen. In dit hoofdstuk wordt allereerst het onderscheid en de fiscale gevolgen van het financieren met eigen en vreemd vermogen behandeld. Daarna wordt ingegaan op de huidige wet- en regelgeving rondom dit onderwerp. Daaropvolgend worden de nadelen van de verschillende behandeling van eigen en vreemd vermogen benoemd. Vervolgens wordt geschetst hoe de afgelopen decennia is geprobeerd dit verschil in behandeling te laten vervagen en wat de gevolgen hiervan zijn. In de vierde, en tevens laatste paragraaf, wordt een conclusie gegeven met een korte slotbeschouwing.

3.1 HET ONDERSCHIED TUSSEN EIGEN EN VREEMD VERMOGEN

In de vennootschapsbelasting is er een verschil tussen de behandeling van eigen vermogen en van vreemd vermogen. De oorzaak is dat de betaalde vergoeding van eigen vermogen (dividend) niet bij de kapitaalnemer aftrekbaar is op grond van art. 10 lid 1a Wet VPB 1969. Voor de fiscale gevolgen bij de kapitaalgever is het de vraag of de deelnemingsvrijstelling van toepassing is (art. 13 Wet VPB 1969). Als de deelnemingsvrijstelling van toepassing is, is het dividend onbelast. Als de deelnemingsvrijstelling niet van toepassing is, is het dividend belast. Wanneer sprake is van vreemd vermogen, dan is de vergoeding (rente) fiscaal in principe aftrekbaar bij de debiteur en belast bij de crediteur. Een eventueel resultaat op de hoofdsom behoort ook tot het fiscale resultaat; dat wil zeggen dat een afwaardering van de lening bij de crediteur op basis van goed koopmansgebruik in beginsel fiscaal aftrekbaar is.

De fiscale kwalificatie van een geldverstrekking wordt niet wettelijk bepaald, maar is nader ingevuld door de rechter. In BNB 1988/217⁶⁸ heeft de Hoge Raad gesteld dat de civielrechtelijke vorm van een geldverstrekking in beginsel bepalend is. Het is dus derhalve van belang om in eerste instantie vast te stellen wanneer in civielrechtelijke zin sprake is van een geldlening. Er kunnen vijf elementen onderscheiden worden tussen eigen en vreemd vermogen.

▪ Eigendom en zeggenschap

Allereerst kan onderscheid tussen eigen en vreemd vermogen worden gemaakt op het vlak van eigendom en zeggenschap. Eigen vermogen blijft in handen van de aandeelhouder. Door dat vermogen heeft een aandeelhouder recht op een deel van het eigendom en de zeggenschap in de onderneming.⁶⁹ Vreemd vermogen wordt gezien als een schuld aan de verstrekker. De verstrekker heeft enkel een vordering, maar geen recht op eigendom of zeggenschap.⁷⁰

⁶⁸ HR 27 januari 1988, nr. 23 919, BNB 1988/217.

⁶⁹ De Algemene Vergadering van Aandeelhouders (voortaan: AVA) heeft geen directe zeggenschap op een terrein dat is voorbehouden aan het bestuur of andere organen; Forum Bank Arrest, HR 21 januari 1955, NJ 1959/43.

⁷⁰ Van Strien 2017, p. 17.

▪ Tijdsduur vermogensoverdracht

Een ander kenmerkend verschil is de looptijd. Een verstrekking van eigen vermogen heeft een permanent karakter en er is geen sprake van een terugbetalingsverplichting van het ter beschikking gestelde vermogen. Bij vreemd vermogen is de vennootschap echter verplicht het geleende geld in gelijke hoeveelheid en hoedanigheid terug te geven, aldus Titel 14 van Boek 7A BW⁷¹. Uit de deze artikelen voor aanwezigheid van een geldlening in civielrechtelijke zin beslissend is of er sprake is van een terugbetalingsverplichting. Dit is ook bevestigd in de jurisprudentie, bijvoorbeeld in HR 29 november 2003, nr. C01/011HR, NJ 2003/50⁷² en HR 8 september 2006, nr. 42 015, BNB 2007/104.⁷³

▪ Risico voor het ter beschikking gestelde vermogen

Ook is het risico uiteenlopend. Het verstrekken van eigen vermogen kent meer risico; de kans bestaat dat er geen vergoeding over het eigen vermogen wordt uitgekeerd aan de aandeelhouder⁷⁴. Daarnaast is het mogelijk dat het verstrekte vermogen niet wordt terugbetaald, bijvoorbeeld bij faillissement. In geval van faillissement wordt namelijk eerst het vreemd vermogen terugbetaald en pas daarna wordt voldaan aan de aandeelhouders. Daartegenover staat dat bij een liquidatieoverschot dit alleen toekomt aan de verstrekkers van eigen vermogen.

▪ Waardemutaties van de hoofdsom

Waardemutaties kunnen verschillende oorzaken hebben. Een van de meest voorkomende oorzaak is de veranderende wisselkoers. Indien deze mutatie het eigen vermogen betreft, heeft dit geen invloed op de fiscale winst. Een waardemutatie in vreemd vermogen kan de fiscale winst wel beïnvloeden; negatieve waardemutaties zijn aftrekbaar en positieve waardemutaties zijn belast.⁷⁵

▪ Vergoeding⁷⁶

Tot slot is er een verschil in vergoeding tussen eigen en vreemd vermogen. De vergoeding bij eigen vermogen is dividend en deze is afhankelijk van de winst⁷⁷. Bij vreemd vermogen is er normaliter geen sprake van een winstafhankelijke vergoeding, maar veelal van een vaste vergoeding (rente). De vergoeding is bij het aangaan van de schuld contractueel vastgelegd. Rente vormt een fiscale kostenpost in de zin van artikel 8, lid 1 Wet VPB 1969 juncto artikel 3.8 Wet IB 2001, oftewel de rente is voor de debiteur aftrekbaar en bij de crediteur belast. Dividend, de vergoeding voor het beschikbaar stellen van eigen vermogen, is niet aftrekbaar bij de debiteur noch belast bij de crediteur, ex artikel 10 onderdelen a en C Wet VPB 1969.

⁷¹ De twee meest relevante bepalingen zijn:

- Artikel 1791: "Verbruikleening is eene overeenkomst, waarbij de eene partij aan de andere eene zekere hoeveelheid van verbruikbare goederen afgeeft, onder voorwaarde dat de laatstgemelde haar even zoo veel, van gelijke soort en hoedanigheid, terug geve."
- Artikel 1800: "Die iets ter leen ontvangt is verplicht hetzelfde, in gelijke hoeveelheid en hoedanigheid, en op den bepaalden tijd, terug te geven."

⁷² "(...) voor het aanmerken van een overeenkomst als een overeenkomst van geldlening in de zin van art. 7A:1791 BW is voldoende (...) dat een verplichting tot teruggave bestaat. Deze verplichting kan wel voorwaardelijk zijn aangegaan."

⁷³ "Die terugbetalingsverplichting verleent aan een geldverstrekking het kenmerk van een lening."

⁷⁴ Van Strien 2007, p. 18.

⁷⁵ Van Strien 2007, p. 3.

⁷⁶ Van Strien 2007, p. 34 e.v., deze bron is gebruikt voor de alinea's vergoeding en waardemutaties van de hoofdsom.

⁷⁷ Van Strien 2007, p. 18

De Hoge Raad besliste in het Unilever-arrest⁷⁸ dat er drie uitzonderingen zijn waarbij de civielrechtelijke vorm niet bepalend is. Een lening fiscaal wordt gekwalificeerd als kapitaal, indien er sprake is van een:

- a. schijnlening, waarbij een geldlening louter schijn is en partijen in werkelijkheid het verstrekken van kapitaal beogen;
- b. deelnemerschapslening, waarbij de lening is verstrekt onder zodanige voorwaarden dat de schuldeiser met het door hem uitgeleende bedrag in zekere mate deel heeft in de onderneming van de schuldenaar;⁷⁹
- c. bodemlozeputlening, waarbij een belastingplichtige een geldlening verstrekt uit positie als aandeelhouder van de vennootschap onder zodanige omstandigheden dat het reeds duidelijk moet zijn geweest dat het verstrekte bedrag niet of niet ten volle kan worden terugbetaald.

Wanneer een van deze drie uitzonderingen zich voordoet, is er fiscaal dus sprake van eigen vermogen in plaats van vreemd vermogen.

In de fiscaliteit is het onderscheid tussen eigen en vreemd vermogen van belang met het oog op de gevolgen omtrent vergoeding en waardemutaties. Figuur 13 laat een eenvoudige weergave van de gevolgen zien. Deze tabel behoort bij het opstel van dr. J. Doornebal uit de Strik(t) Bundel. De in deze tabel beschreven gevolgen zijn de afgelopen periode door wetgeving en jurisprudentie gewijzigd. De consequenties hiervan worden beschreven in de volgende paragraaf.

	ONTVANGENDE PARTIJ (DEBITEUR)	VERSTREKKENDE PARTIJ (CREDITEUR)
Eigen vermogen	1. Ontvangst en terugbetaling onbelast. 2. Betaalde vergoeding niet aftrekbaar.	1. A. Verstrekking en terugontvangst onbelast. 1. B. Op- en afwaardering en terugontvangt excedent boven boekwaarde belast, tenzij deelnemingsvrijstelling geldt. 2. Ontvangen vergoeding belast, tenzij deelnemingsvrijstelling geldt.
Vreemd vermogen	1. A. Ontvangst en terugbetaling onbelast. 1. B. Vrijval doordat schuld niet meer behoeft te worden voldaan belast. 1. C. Onzakelijke kwijtschelding onbelast; zakelijke kwijtschelding belast, tenzij kwijtscheldingsvrijstelling geldt. 2. Betaalde zakelijke vergoeding in beginsel aftrekbaar; niet-zakelijke deel vergoeding niet aftrekbaar.	1. A. Verstrekking en terugontvangst onbelast. 1. B. Afwaardering aftrekbaar, tenzij sprake is van onzakelijke lening. 1. C. Onzakelijke kwijtschelding niet aftrekbaar; zakelijke kwijtschelding aftrekbaar. 2. Ontvangen zakelijke vergoeding belast; niet-zakelijk deel vergoeding belast, tenzij deelnemingsvrijstelling geldt.

FIGUUR 13

Bron: Doornebal 2014, p.70.

⁷⁸ HR 27 januari 1988, nr 23 919, BNB 1988/217.

⁷⁹ Met ingang van 1 januari 2007 is de jurisprudentie inzake de deelnemerschapslening gecodificeerd in art. 10, lid 1, onderdeel d van de Wet VPB 1969.

3.2 (FISCALE) PROBLEMEN DOOR VERSCHIL IN BEHANDELING VAN EIGEN EN VREEMD VERMOGEN

Het fiscaal verschillend behandelen van eigen en vreemd vermogen heeft verscheidene gevolgen. In deze paragraaf worden de (ongewenste) gevolgen besproken.

▪ Vermindering van de belastingopbrengst

Vergoedingen voor vreemd vermogen zijn aftrekbaar bij de debiteur. Daardoor is de belastingdruk op investeringen die gefinancierd zijn met vreemd vermogen lager dan de belastingdruk op investeringen die gefinancierd zijn met eigen vermogen.⁸⁰ Dit verschil kan tot gevolg hebben dat er meer gefinancierd wordt met vreemd vermogen. Het gevolg is dat de grondslag van de vennootschapsbelasting wordt uitgehold en de belastingopbrengsten teruglopen.

▪ Verstoring van financieringsbeslissingen en/of allocatievraagstukken

Zoals hierboven beschreven, leidt investeren met vreemd vermogen tot een lagere belastingdruk. Het rendement na belasting is bij financiering van een investering met vreemd vermogen dus hoger dan met eigen vermogen. Dit leidt ertoe dat ondernemingen worden aangespoord om investeringen met vreemd vermogen te financieren, aldus Modigliani en Miller.⁸¹ Dit heeft naast belastingarbitrage ook andere gevolgen:

- Indien een vennootschap veel vreemd vermogen heeft in vergelijking met eigen vermogen, is de vennootschap gevoeliger voor overnames.⁸²
- Wanneer het economisch minder gaat en het rendement lager is dan de te betalen rente over het vreemd vermogen, is de onderneming zeer kwetsbaar.⁸³
- Wanneer er meer vreemd vermogen aan de vennootschap wordt verstrekt, zijn de verplichtingen van de vennootschap aan de vermogensverstrekker ook hoger. Vreemd vermogen brengt immers de verplichting tot periodieke vergoedingen en gehele aflossing voort.⁸⁴
- De solvabiliteit van een onderneming daalt indien zij een relatief hoog percentage vreemd vermogen bezit. Dit houdt in dat de vennootschap meer moeite heeft met het voldoen van haar financiële verplichtingen. Het aangaan van extra leningen wordt hierdoor bijvoorbeeld moeilijker.⁸⁵
- Startups hebben meer moeite om vreemd vermogen aan te trekken ten opzichte van bestaande ondernemingen.⁸⁶ Startende ondernemingen kunnen daardoor in mindere mate gebruikmaken van de aftrekbaarheid van de rente van vreemd vermogen. Dit levert een concurrentienadeel op, aldus Engelen.⁸⁷

⁸⁰ De Mooij 2003, p. 11.

⁸¹ Modigliani & Miller, 1963, p. 442.

⁸² De Mooij 2003, p. 11.

⁸³ Elswier & Stevens 2018, p.75.

⁸⁴ Van Strien 2007, p. 22 en 23.

⁸⁵ Van Strien 2007, p. 22 en 23.

⁸⁶ De Mooij 2003, p. 12.

⁸⁷ Engelen 2010, p.3.

- **Welvaartsverlies**

In de economie is sprake van een welvaartsverlies wanneer belastingheffing de economische beslissingen van ondernemingen beïnvloedt of verstoort. Een dergelijk welvaartsverlies wordt ook wel deadweight loss genoemd en komt onder andere voort uit fiscaal gedreven gedragsveranderingen. Rente is wel aftrekbaar en dividend niet. Daardoor wordt eigen vermogen zwaarder belast dan vreemd vermogen en worden bedrijfseconomisch gezien niet altijd de meest efficiënte beslissingen genomen. Dit leidt tot het ontstaan van een deadweight loss, ofwel de allocatie van eigen en vreemd vermogen is niet optimaal.⁸⁸

- **Internationale grondslaguitholling door tax planning**

Ieder land hanteert zijn eigen belastingtarieven waardoor het in internationaal concernverband relatief eenvoudig is om fiscaal voordeel te behalen. Dit kan door het construeren van renteaftrek bij de debiteur in een hoog belast land en de rentebelastbaarheid bij de crediteur in een laag belast land plaats te laten vinden.⁸⁹ Hierdoor wordt de heffingsgrondslag in het hoog belaste land verkleind. Dit is grondslaguitholling op internationaal niveau. Bij binnenlandse situaties wordt veelal geen fiscaal voordeel behaald, omdat zowel de rentebaten bij de crediteur als de rentelasten bij de debiteur in hetzelfde land meestal tegen hetzelfde tarief worden belast dan wel afgetrokken. Dit resulteert in een mogelijk verschil in effectieve belastingdruk tussen multinationals en ondernemingen die enkel in Nederland zijn gevestigd.

- **Complex belastingsysteem**

Het hierboven genoemde probleem van de uitholling van het belastingsysteem kan op twee manieren worden voorkomen: door de fiscale behandeling van dividend of die van rente te wijzigen. De beperking van rente komt uitgebreid aan de orde in de volgende paragraaf, aangezien dit een veel toegepaste oplossing is in Nederland. Een nadeel is dat de beperkingen erg casuïstisch van aard zijn en daardoor zorgen voor een complex belastingsysteem.⁹⁰ Hoewel complexiteit volgens Van de Streek inherent is aan een goed antisubsidiebeleid, is volgens hem het punt bereikt waarop de complexiteit de uitvoerbaarheid van de wetgeving bemoeilijkt. De oorzaak ligt volgens Van de Streek bij het reactief handelen van de wetgever op constructies van ondernemingen, oftewel wetgeving is ex post in plaats van ex ante. Het wordt hierdoor lastig om het belastingsysteem en de doel en strekking van de wetgeving te bevatten.

3.3 NEDERLANDSE AANPAK TEGEN DE VERSCHILLENDE BEHANDELING VAN EIGEN EN VREEMD VERMOGEN

Om verschil in behandeling op korte termijn te beperken, zijn er twee oplossingsrichtingen denkbaar. Enerzijds kan gekozen worden voor een globale beperking van de renteaftrek, zoals was opgenomen in de thincapregeling van art. 10d Wet VPB 1969 en de earningsstrippingsregeling, die sinds 1 januari 2019 haar intrede heeft gedaan in Nederland. Anderzijds kan gekozen worden voor specifieke renteaftrekbeperkende regelingen voor gevallen waarin renteaftrek ongewenst wordt geacht. Beide opties hebben hun voor- en

⁸⁸ Van Strien 2007, p. 25 en 26.

⁸⁹ Elswier & Stevens 2018, p.75.

⁹⁰ Van de Streek 2012.

nadelen, waarbij de relatieve eenvoud voor de globale optie pleit en de mogelijkheid om preciezer te bepalen wat men misbruik dan wel ongewenste renteaftrek vindt voor de specifieke optie.⁹¹

In Nederland zijn er momenteel diverse renteaftrekbeperingen om het verschil in behandeling te verminderen. In de volgende subparagraaf worden de beperkingen door wetgeving en jurisprudentie beschreven. In de daaropvolgende paragraaf worden de gevolgen van deze Nederlandse aanpak benoemd. Het is namelijk zo dat niet alleen het verschillend behandelen van eigen en vreemd vermogen fiscale problemen oplevert, maar ook het vervagen van het verschil in behandeling zorgt voor complicaties.

3.3.1 RENTEAFTREKBEPERKING DOOR WETGEVING EN JURISPRUDENTIE

De Nederlandse wetgever heeft in de wet een aantal specifieke regels opgenomen die de aftrek van rente kunnen beperken. Voordat de renteaftrekbeperingen benoemd worden, is van belang vast te stellen dat bij leningen die worden gekwalificeerd als kapitaal op grond van jurisprudentie⁹² niet wordt toegekomen aan de renteaftrekbeperingen.

3.3.1.1 WETTELIJKE REGELINGEN

Om te bepalen of de rente in aftrek kan worden gebracht, is in Nederland een aantal renteaftrekbeperingen van belang.

- **Art. 8c Wet VPB 1969**

Rente- en royaltyontvangsten en betalingen van doorstroomvennootschappen zijn sinds 1 januari 2002 geen onderdeel meer van de winst. Deze regeling moet lichamen zonder enige of met nauwelijks reële aanwezigheid in Nederland en die enkel gericht zijn op het in concernverband ontvangen en doorbetalen van rente of royalty's beperken.

- **Art. 10 Wet VPB 1969**

Niet van de winst aftrekbare kosten staan vermeld in artikel 10 van de Wet VPB 1969. In artikel 10, eerste lid, onderdeel d staat omschreven dat vergoedingen en waardemutaties op een geldlening feitelijk functioneren als eigen vermogen, indien de geldlening onder zodanige voorwaarden is aangegaan. Dit wordt verder besproken in de volgende paragraaf, aangezien deze wet is ontstaan op basis van jurisprudentie.

- **Art. 10a Wet VPB 1969**

Rentevergoedingen op leningen die rechtens dan wel in feite, direct of indirect zijn verkregen van verbonden lichamen of verbonden natuurlijke personen en die rechtens dan wel in feite direct of indirect voor bepaalde in de wet genoemde doeleinden zijn aangewend (dividenduitkeringen en kapitaalrugbetalingen aan verbonden partijen, kapitaalstortingen in verbonden lichamen en verwerving of uitbreiding van belangen in verbonden lichamen) zijn niet meer aftrekbaar, tenzij aan een tegenbewijsregeling wordt voldaan.

⁹¹ Elsweier 2018, p. 192.

⁹² Zie de drie uitzonderingen benoemd in paragraaf 3.1 van deze thesis.

- **Art. 10b Wet VPB 1969**

Rentevergoedingen op en waardemutaties van leningen met een onbepaalde looptijd of langer dan tien jaar die zijn verkregen van een gelieerd lichaam zijn sinds 2002 niet aftrekbaar als de rente op deze lening nihil is of in belangrijke mate lager dan die tussen onafhankelijke derden zou zijn overeengekomen.

- **Earningsstrippingmaatregel**

Tot 1 januari 2019 waren er nog twee specifieke renteaftrekbeperkingen, maar deze zijn komen te vervallen bij het invoeren van de earningsstrippingmaatregel.⁹³ Deze nieuwe regeling is ingevoerd ter implementatie van de eerste Europese richtlijn ter bestrijding van belastingontwijking (ATAD 1)⁹⁴ en heeft, in tegenstelling tot bovengenoemde specifieke renteaftrekbeperkingen, een algemeen karakter. Elswier beschrijft in zijn proefschrift uitvoerig hoe de earningsstrippingregeling in Nederland wordt uitgevoerd.⁹⁵ Hij omschrijft allereerst wat de earningsstrippingmaatregel in hoofdlijnen inhoudt en hoe de Nederlandse wetgever deze maatregel heeft verwerkt in zijn wetgeving. Alle lidstaten dienen de ATAD1 in te voeren. Dit moet leiden tot een eenduidiger systeem in geheel Europa. Toch hebben de lidstaten nog een aantal keuzemogelijkheden waardoor renteaftrek alsnog per land verschilt.

3.3.1.2 JURISPRUDENTIE

Naast de wettelijke regels kan renteaftrek ook worden beperkt door *fraus legis*.⁹⁶ Tot 1997 was een beroep op *fraus legis* het belangrijkste middel van de fiscus om ongewenste structuren te bestrijden; er bestond immers destijds geen wetgeving ter beperking van renteaftrek. De Hoge Raad heeft dit rechtsmiddel toegepast om het 'misbruik van recht' te beteugelen.

Ook de jurisprudentie van de Hoge Raad omtrent onzakelijke leningen vervaagt het onderscheid tussen de behandeling van eigen en vreemd vermogen.⁹⁷ Zo oordeelde de Hoge Raad in het Unilever-arrest⁹⁸ dat de civielrechtelijke vorm van een geldverstrekking in beginsel bepalend is, maar dat er uitzonderingen zijn. In drie gevallen wordt een lening fiscaal gekwalificeerd als kapitaal.⁹⁹ Dit arrest is uiteindelijk in de wet opgenomen, namelijk in artikel 10, lid 1, onderdeel d van de Wet VPB 1969.

Een andere beperking op de aftrek van verlies bij een lening wordt beschreven in HR 9 mei 2008, nr. 43 849. Hier bepaalde de Hoge Raad dat indien en voor zover een geldverstrekking door een vennootschap aan haar aandeelhouder plaatsvindt onder zodanige voorwaarden en omstandigheden dat daarbij door de vennootschap een debiteurenrisico wordt gelopen dat een onafhankelijke derde niet zou hebben genomen, ervan moet worden uitgegaan – behoudens bijzondere omstandigheden – dat de vennootschap dat

⁹³ Er wordt hier bedoeld op de renteaftrekbeperkingen zoals zij stonden beschreven in art. 13I Wet VPB 1969 en art. 15ad Wet VPB 1969.

⁹⁴ De Europese Commissie heeft op 21 juni 2016 de Antibelastingontwijkingrichtlijn aangenomen met daarin de verplichting voor lidstaten om een generieke renteaftrekbeperking (EBITDA-regeling, ook wel earningsstrippingmaatregel genoemd, art. 4 Richtlijn) in te voeren.

⁹⁵ Elswier 2018, p. 193 t/m 195.

⁹⁶ Er is sprake van *fraus legis* indien een transactie in strijd is met doel en strekking van de wet en daarbij belastingbesparing het doorslaggevende motief is. Zie o.a. Marres 2008, p. 61 e.v.

⁹⁷ Doornebal 2014, p. 72 en 73.

⁹⁸ HR 27 januari 1988, nr. 23 919, BNB 1988/217.

⁹⁹ Zie paragraaf 3.1 voor de drie uitzonderingen.

debiteurenrisico in zoverre heeft aanvaard met de bedoeling het belang van haar aandeelhouder in die hoedanigheid te dienen.¹⁰⁰ Dit brengt met zich mee dat een eventueel verlies op de geldlening in zoverre niet in mindering op de winst van de vennootschap kan worden gebracht.

3.3.2 GEVOLGEN VAN DE NEDERLANDSE RENTEAFTREKBEPERKINGEN

De laatste twee decennia hebben renteaftrekbeperkende maatregelen veel veranderingen doorgemaakt.¹⁰¹ Sinds 1997 zijn in hoog tempo verschillende renteaftrekbeperingen ingevoerd, aangescherpt, vervangen en/of geschrapt. Daarnaast doet de fiscus volop beroep op jurisprudentiële mogelijkheden om door lichamen verschuldigde rente van fiscale aftrek uit te sluiten. Het beknopte overzicht uit paragraaf 3.3.1 ziet enkel op de aftrekbeperingen van de huidige wetgeving. Daarnaast zijn belastingplichtigen nog geconfronteerd met alweer afgeschafte wetten en ook allerlei plannen die boven de markt hingen. Het voorlopige sluitstuk is de invoering van de earningsstrippingmaatregel per 1 januari 2019.

Een echt consistent beleid ten aanzien van renteaftrekbeperving is dus niet te ontdekken, volgens Elsweier.¹⁰² Er zijn veel wetten ingevoerd, aangepast en vervolgens weer afgeschaft. Ook gingen diverse plannen uiteindelijk door. Hierdoor is de afgelopen jaren een onoverzichtelijke, onzekere situatie gecreëerd voor zowel de Belastingdienst als de belastingplichtigen. Het ontbrak aan consistentie en dat bracht de rechtszekerheid in gevaar, terwijl dit belangrijke kernwaarden zijn van de Nederlandse beleidsvoering. Ook het naast elkaar bestaan van allerlei afzonderlijke renteaftrekbeperkende regelingen in de vennootschapsbelasting stuit op veel kritiek.¹⁰³ De regelingen sluiten deels slecht op elkaar aan en overlappen soms ook. Het leidt tot een onoverzichtelijk geheel, met name nu Nederland naast specifieke beperkende regels sinds 1 januari 2019 ook nog eens de algemene earningsstrippingmaatregel heeft ingevoerd.

3.4 SLOT

Dit hoofdstuk toont aan dat het onderscheid in de fiscale behandeling van het eigen en vreemd vermogen ongewenste, onevenwichtige en verstoringseffecten ten gevolge heeft. Het verschil in behandeling leidt ertoe dat het onbedoeld grote invloed heeft op de financiering van ondernemingen.¹⁰⁴ De gevolgen zijn onder andere: verstoring van de allocatie en financieringsbeslissing, internationale grondslaguitholling, welvaartsverlies, ingewikkelde regelgeving en vermindering van de belastingopbrengst.

In Nederland is al veel wetgeving ingevoerd en jurisprudentie van toepassing om het verschil te verkleinen. De afgelopen decennia zijn de mogelijkheden voor renteaftrek behoorlijk ingeperkt. In eerste instantie was dit met name voor rente op intercompanyleningen, maar tegenwoordig ook in toenemende mate voor

¹⁰⁰ Dit oordeel is bevestigd en uitgewerkt in HR 25 november 2011, nrs. 08/05323, 10/05394, BNB 2012/37 t/m BNB 2012/39 en in HR 25 november 2011, nr. 10/04588, BNB 2012/78.

¹⁰¹ Voor een overzicht zie bijvoorbeeld Kok & de Vries 2011, onder paragraaf 2 'Achtergrond en historie van de diverse renteaftrekmaatregelen in de Wet VPB 1969'.

¹⁰² Elsweier 2018, p. 190.

¹⁰³ Zie o.a. Van Strien 2013/128.3.

¹⁰⁴ Marres 2008, p. 61 e.v.

rente op leningen van niet-gelieerde partijen. Hierdoor is het minder vanzelfsprekend dat het verstrekken van vreemd vermogen ook daadwerkelijk leidt tot rentaftrek bij de debiteur¹⁰⁵, oftewel het onderscheid tussen de fiscale gevolgen van het verstrekken van eigen of vreemd vermogen is steeds verder vervaagd.

Toch leveren ook de pogingen tot het verkleinen van de verschillende behandeling negatieve gevolgen op; de Nederlandse oplossing wordt beschouwd als een lappendeken van verschillende renteaftrekbeperkingen. Een fundamentele oplossing wenselijk om gelijke behandeling van eigen en vreemd vermogen te realiseren.¹⁰⁶ Echter, op de korte termijn is een adequate oplossing lastig.

¹⁰⁵ Doornebal 2014, p. 73.

¹⁰⁶ Elswelier & van der Geld 2012, onder paragraaf 7; De lappendeken aan renteaftrekbeperkende wettelijke regelingen.

4. FUNDAMENTELE AANPAK VAN DE VERSCHILLEN IN BEHANDELING VAN EIGEN EN VREEMD VERMOGEN

De verschillende behandeling van eigen en vreemd vermogen wordt in de internationale literatuur debt bias genoemd. Dit hoofdstuk staat in het teken van de fundamentele oplossingen om de verschillende behandeling van eigen en vreemd vermogen tegen te gaan. In principe zijn er twee mogelijkheden om dit aan te pakken. Enerzijds kan Nederland vreemd vermogen hetzelfde behandelen als eigen vermogen door de aftrek van rente af te schaffen. Anderzijds kan Nederland eigen vermogen hetzelfde behandelen als vreemd vermogen door de aftrek van primair rendement toe te staan. Dit eerste zou op korte termijn het vestigingsklimaat verslechteren en veel ondernemingen zouden daardoor naar het buitenland verhuizen. De tweede aanpak is budgettair penibel. Een fundamentele oplossing is daarom nog niet gemakkelijk te realiseren. Aan de hand van onder andere het proefschrift van Van Strien worden de twee mogelijkheden toch in dit hoofdstuk uitgediept.¹⁰⁷

Daarna wordt ingegaan op het onderzoek van de commissie Van Weeghel en de reactie hierop vanuit het kabinet. Toen de crisis in 2009 haar grootste dieptepunt had gehad, werd de commissie Van Weeghel ingesteld om kritisch naar de Wet VPB 1969 te kijken.¹⁰⁸ Zij kreeg de opdracht om onderzoek te doen naar verscheidene scenario's voor een mogelijke herziening van het Nederlandse belastingstelsel. Een van haar oplossingen is de vermogensaftrek/bijtelling. In de internationale literatuur ook wel ACE (Allowance for Corporate Equity) genoemd. Deze wordt in beschouwing genomen aan het eind van dit hoofdstuk.

4.1 AANPAK I: VREEMD VERMOGEN ALS EIGEN VERMOGEN BEHANDELEN

Van Strien noemde in zijn proefschrift de volgende varianten om de behandeling van vreemd vermogen als eigen vermogen te realiseren: algemene defiscalisering van rentekosten, een comprehensive business income tax (voortaan: CBIT), een renteaftrekverbod aan verbonden lichamen of een renteaftrekverbod aan verbonden lichamen tenzij sprake is van een compenserende heffing.¹⁰⁹ Ook gaf hij als alternatief een forfaitaire winstbepaling. In deze masterscriptie wordt deze optie niet uitgewerkt, aangezien er tegenover het voordeel van eenvoud veel nadelen staan, zoals de huidige box 3 waarin ook bij bedrijfseconomische verliessituaties belasting is verschuldigd. De andere vier varianten worden in deze paragraaf wel uitgediept.

Defiscalisering van rentekosten

Het gevolg van de defiscalisering van rentekosten is dat deze kosten niet langer aftrekbaar zijn van de winst. Hierdoor moet, ter voorkoming van dubbele heffing, de rente bij de ontvanger worden vrijgesteld.¹¹⁰ Dit kan op verschillende manieren worden gerealiseerd, bijvoorbeeld door een 'deelnemingsvrijstelling' voor (groeps)rente. Het nadeel hiervan is dat in internationale situaties discrepantie ontstaat; economisch dubbele heffing of juist geen belastingheffing kunnen optreden. Dubbele heffing ontstaat indien een buitenlands belastingstelsel bij het heffen van uit Nederland afkomstige rente geen rekening houdt met

¹⁰⁷ Van Strien 2007

¹⁰⁸ *Kamerstukken II* 2009/10 31 369, nr. 9 (brief)

¹⁰⁹ Zie Van Strien 2007, p. 539 e.v.

¹¹⁰ Doornebal 2002.

het feit dat de rente in Nederland niet aftrekbaar is van de winst. Deze rente is dan realiter in het buitenland belast én in Nederland niet aftrekbaar. Bij dividend is dit probleem al opgelost binnen de EU door middel van de Moeder-Dochterrichtlijn.

Een ander probleem is het tegenovergestelde; wanneer de ontvanger van de rente is gevestigd in Nederland ontstaat een heffingsvacuüm. De rente is namelijk niet belast in Nederland, terwijl het in het buitenland wel als betaalde rente in aftrek kan worden genomen. Hoewel dit probleem bij dividenden is voorkomen, ziet Van Strien moeilijkheden in het oplossen van het heffingsvacuüm bij defiscalisering van de rente.¹¹¹ Als mogelijke oplossingen noemde hij het beperken van de belastingvrijstelling tot binnenlandse situaties of het toestaan van aftrek enkel indien er geen aftrek mogelijk is bij de debiteur. Het probleem ligt hier in het feit dat dit mogelijk in strijd is met het EU-recht. Van Strien raadt het lopen van een dergelijk risico af.¹¹²

Defiscalisering van de rente heeft daarnaast ook een negatieve invloed op het investeringsklimaat, indien Nederland dit als enige land invoert. De kosten voor kapitaal stijgen, indien de rente niet langer aftrekbaar is en hierdoor wordt het duurder om geld te lenen voor de in Nederland gevestigde vennootschappen. Dit maakt Nederland minder aantrekkelijk als vestigingsland. Dit kan niet worden verholpen door een verlaging van de rente, omdat deze is gekoppeld aan de wereldmarkt. Niettemin leidt defiscalisering wel tot een grondslagverbreding en daardoor is het mogelijk om de vennootschapsbelasting te verlagen, uitgaande van een gelijkblijvende vennootschapsbelastingopbrengst. Dat werkt juist weer positief uit op het Nederlandse vestigingsklimaat.

Comprehensive Business Income Tax (CBIT)

De US Treasury¹¹³ heeft in 1992 het CBIT-stelsel voorgesteld.¹¹⁴ Tot op heden is er geen enkel land overgestapt naar een volledig CBIT-regime, maar enkele landen hebben slechts CBIT-maatregelen ingevoerd.¹¹⁵ Bij CBIT zijn in beginsel in alle vergoedingen op zowel vreemd als eigen vermogen niet belast en zijn kosten niet aftrekbaar. Dit geldt voor vennootschappen en natuurlijke personen. Het doel van dit stelsel is “een integratie van de behandeling van vermogensverstrekking in de vennootschapsbelasting en de inkomstenbelasting”.¹¹⁶ In het voorstel van US Treasury is beschreven dat in binnenlandse situaties een splitsing nodig is tussen CBIT-entiteiten en niet-CBIT-plichtige lichamen.¹¹⁷ De eerste groep bestaat uit ondernemingen, inclusief financiële beleggingsinstellingen, en de tweede groep uit huishoudens, de overheid en buitenlandse bedrijven. De vergoeding op leningen van een CBIT-entiteit aan een andere CBIT-entiteit worden niet belast bij de ontvangende onderneming, maar zijn ook niet aftrekbaar bij de betalende onderneming. Echter, bij leningen van een CBIT-entiteit aan een niet-CBIT-entiteit is de vergoeding wel belast en kan de niet-CBIT-entiteit deze betaling ook aftrekken. Dit geldt ook voor rente betaald door huishoudens of rente betaald over obligaties. Deze vergoedingen dienen belast te worden, aangezien deze

¹¹¹ Van Strien 2007, p. 541 en 543.

¹¹² Van Strien 2007, p. 543.

¹¹³ De US Department of Treasury (afgekort US Treasury) is het ministerie van Financiën in de Verenigde Staten.

¹¹⁴ De Mooij en Devereux 2009, p. 16 e.v.

¹¹⁵ Nederland heeft bijvoorbeeld art. 10a en 10b van de Wet VPB 1969. Tot 2019 ook art. 13l en 15ad Wet VPB 1969.

¹¹⁶ Studiecommissie Belastingstelsel 2010, p. 88 in box 3.4.

¹¹⁷ De Mooij en Devereux 2009, p. 16.

vergoedingen bij huishoudens en overheid aftrekbaar zijn van hun inkomens. Indien een vergoeding voor het verstrekken van vreemd of eigen vermogen wordt betaald vanuit het buitenland naar een binnenlandse onderneming wordt deze vergoeding belast, tenzij voor de verstrekende entiteit ook het CBIT-stelsel geldt. Omgekeerd is juist economische dubbele heffing mogelijk: geen aftrek in het CBIT-land, maar wel belasting over de ontvangen vergoeding betalen elders. In binnenlandse situaties zorgt de CBIT wel voor een gelijke behandeling tussen eigen en vreemd vermogen, maar in situaties met het buitenland is het erg complex en alleen realiseerbaar indien alle landen (binnen de EU) het op vergelijkbare wijze invoeren. Ook werkt het alleen als de tarieven van de inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting niet te ver uit elkaar liggen.¹¹⁸ In Europese landen is dit echter wel het geval en op korte termijn verwachtte Van Strien geen verlaging van het IB-tarief.¹¹⁹ Geconstateerd kan worden dat het niet waarschijnlijk is dat op de korte termijn alle landen de CBIT zullen invoeren en mede daardoor is de CBIT niet realistisch. Sommige landen hebben wel CBIT-maatregelen ingevoerd¹²⁰, maar er is op dit moment nog geen enkel land overgestapt naar een volledig CBIT-regime.

Rente verbonden lichamen niet aftrekbaar

Een minder radicaal alternatief is om alleen rente aan niet-verbonden lichamen in aftrek toe te laten. Een nadeel hiervan is dat deze maatregel gemakkelijk omzeild kan worden door externe leningen aan te gaan bij bijvoorbeeld banken en die vervolgens uit te keren als dividend in plaats van het verstrekken van interne leningen.¹²¹ Indien een dochtervennootschap geld leent van een Nederlandse bank en vervolgens uitkeert aan een buitenlandse moedermaatschappij, kan in Nederland nog steeds rente worden afgetrokken van de winst, terwijl de dochtervennootschap zelf geen financiële middelen nodig heeft, oftewel; de renteaftrek wordt in Nederland 'neergelegd', zoals Marres opmerkte.¹²² De beperking van art. 10a Wet VPB 1969 vindt geen toepassing, omdat het geld niet wordt geleend van een verbonden persoon. Bij deze maatregel bestaat een kans op onbedoelde renteaftrek.

Aftrekverbod aan verbonden lichamen tenzij sprake is van een compenserende heffing

Een laatste alternatief is een generiek aftrekverbod voor rente betaald aan verbonden lichamen, tenzij de rente-inkomst is onderworpen aan een naar Nederlandse maatstaven redelijke heffing. Hiermee wordt het risico tot mogelijke dubbele heffing weggenomen. Van Strien is van mening dat daarmee art. 10a Wet VPB 1969 kan worden geschrapt. Echter, ook hier bestaat kans op strijdigheid met het EU-recht; de vrijheid van vestiging (art. 43 van het EG-Verdrag) en de vrijheid van kapitaalverkeer (art. 56 van het EG-Verdrag) kunnen geschonden worden en daardoor wordt invoering niet erg wenselijk geacht.¹²³

¹¹⁸ Crossen 1996: De CBIT zou adequaat functioneren in de VS waar het VPB-tarief niet veel verschilt (of gelijk is aan) het top IB-tarief(...). De situatie in de EU is echter totaal verschillend. (...) Indien het niet mogelijk is om de IB-tarieven te verlagen, dient naar andere vormen van VPB-hervorming te worden omgezien'.

¹¹⁹ Van Strien 2007, p. 544.

¹²⁰ Nederland heeft bijvoorbeeld art. 10a en 10b van de Wet VPB 1969. Tot 2019 ook art. 13l en 15ad Wet VPB 1969.

¹²¹ Van Strien is van mening dat hier een natuurlijke rem op zit, aangezien banken e.d. slechts tot een bepaalde verhouding eigen vermogen/ vreemd vermogen bereid zijn om een lening te verstrekken, zie Van Strien 2007, p. 545.

¹²² Marres 2005, p. 285.

¹²³ Van Strien 2007, p. 546 -547.

Geconcludeerd kan worden dat een integrale afschaffing van de renteaftrek niet probleemloos is.¹²⁴ Allereerst kan een dergelijke stap niet door één land worden gezet zonder dat ook belangrijke economische partnerlanden een soortgelijke stap zetten. Dit dient te voorkomen dat er onaanvaardbare verslechtingen in het vestigingsklimaat ontstaan. Ten tweede is het van belang dat de afschaffing van de renteaftrek bij de debiteuren gepaard gaat met een vrijstelling van de corresponderende rentebaten bij de crediteuren om dubbele heffing te voorkomen. Een derde, nog onbenoemde, kanttekening is het feit dat zonder heffing over de rentebaten en zonder aftrek van rentelasten er geen bevredigende heffing plaatsvindt in de financiële sector. De rentemarges die door de financiële instellingen worden behaald, blijven hierdoor namelijk geheel onbelast. Het is dus voor de hand liggend om bij het doorvoeren van deze hervorming de financiële sector uit te sluiten van deze belasting en een dergelijke financiële sectorbelasting in te voeren.

4.2 AANPAK II: KOSTEN VOOR EIGEN VERMOGEN AFTREKBAAR MAKEN

Wanneer eigen vermogen wordt behandeld als vreemd vermogen, dient het uitgekeerde dividend aftrekbaar te zijn van de winst. Vennootschapsbelasting wordt dan alleen nog maar geheven over niet-uitgedeelde winsten. Dit leidt ertoe dat er een verschil ontstaat tussen uitgedeelde en ingehouden winsten. Op het niveau van de vennootschap wordt het fiscaal aangenamer om dividenden uit te keren dan om winsten te reserveren, aangezien dividenduitkeringen mogen worden afgetrokken. Het is maar de vraag of dit een wenselijke consequentie is. Het grootste probleem zit in de aanzienlijke grondslagversmalling. Dit heeft aanzienlijke budgettaire gevolgen en daardoor is het niet realistisch om over te gaan tot een volledige aftrek van de vergoeding op eigen vermogen, aldus Van Strien.¹²⁵ Hij heeft drie ‘mildere’ varianten omschreven waarin een deel van de vergoeding op eigen vermogen ten laste van de winst komt.¹²⁶ Het voordeel van een milder stelsel is dat eigen en vreemd vermogen voor een belangrijk deel op gelijke wijze worden behandeld, maar de belastingderving gereduceerd is.¹²⁷ In deze paragraaf worden de volgende opties aangestipt: aftrek van primair dividend, fictieve rente over eigen en vreemd vermogen en een aftrek van primair rendement.

Aftrek primair dividend¹²⁸

In dit voorstel komt het dividend gedeeltelijk in aftrek op de winst. Het gaat enkel om het deel dat ziet op de ‘normale’ vergoeding voor het ter beschikking stellen van vermogen. Het resterende deel van de winst – de overwinst – is niet aftrekbaar. Het is echter niet gemakkelijk om het dividend te splitsen in een normale vergoeding en een overwinst. Een oplossing kan zijn om in de wet een percentage vast te leggen. Het is van belang dat dit percentage overeenkomt met een vergoeding die ‘normaal’ wordt geacht voor het ter beschikking stellen van vermogen. Zo kan bijvoorbeeld worden aangesloten bij een langlopende obligatielening, oppert Van Strien.¹²⁹ Momenteel is de rente op staatsobligaties erg laag, mede omdat een langlopende staatsobligatie praktisch gezien vrijwel geen risico kent. De omvang van het primair dividend

¹²⁴ Zie voor alle drie de genoemde gevolgen Doornebal 2014, p. 76.

¹²⁵ Van Strien 2007, p. 548-549.

¹²⁶ Zie Van Strien 2007, p.549 e.v.

¹²⁷ Michielse 1994, p.268.

¹²⁸ Michielse 1994, p. 270 e.v.

¹²⁹ Van Strien 2007, p. 550.

wordt bij deze aanpak berekend als het wettelijke percentage met als grondslag het nominaal gestorte kapitaal.

Fictieve rente over eigen en vreemd vermogen

Een tweede mogelijkheid is bedacht door Heithuis en is kortgezegd een gelijkschakeling tussen eigen en vreemd vermogen door bij beide een fictieve rente aftrekbaar te maken.¹³⁰ Heithuis stelde voor om de vermogensaftrek enkel toe te passen op het eigen vermogen dat is aangetrokken door groepslichamen en geen (fictieve) aftrek te verlenen op eigen vermogen van niet-groepslichamen.¹³¹ Zijns inziens speelt de renteaftrek-beperkingsproblematiek alleen binnen groepsverbanden. Van Strien merkte op dat deze versie geen integrale oplossing biedt voor het probleem en bovendien economisch verstorend werkt, aangezien er nog steeds een fiscale stimulans bestaat voor (externe) financiering met vreemd vermogen.¹³² Het richt zich namelijk enkel op vermogen van groepslichamen en daardoor is het voor ondernemingen nog steeds aantrekkelijker om vreemd vermogen aan te trekken in plaats van eigen vermogen.

Tevens dient er naast een gelijkstelling van eigen en vreemd vermogen aan de aftrekkant ook een gelijkstelling aan de opbrengstkant plaats te vinden, aldus Heithuis.¹³³ Dit is mogelijk door zowel rente als dividend vrij te stellen van belastingheffing of door zowel rente als dividend te belasten bij de ontvanger. Heithuis kwam tot de conclusie dat het praktisch gezien beter is om rente en dividend op het niveau van de ontvanger verschillend te behandelen.¹³⁴ Een heffing op beide leidt namelijk tot een kapitaalvlucht. Volledige vrijstelling van beide zou problematisch zijn voor de belastingopbrengsten en Nederland zou hierdoor als tax haven kunnen worden afgeschilderd. Beide varianten zijn volgens Van Strien niet realistisch.¹³⁵ Enerzijds is het vrijstellen van dividend en rente budgettair niet wenselijk, anderzijds is het belasten van beide slecht voor het investeringsklimaat en tevens wordt strijd met het EU-recht verwacht.

Aftrek primair rendement¹³⁶

Bij deze variant mag ieder jaar het primaire rendement worden afgetrokken van de winst. Het primair rendement wordt berekend over het aanwezige werkzame vermogen in de onderneming. Deze aanpak toont veel overeenkomsten met de aftrek van primair dividend. Toch zijn er enkele verschillen. Cruciaal is de verschillende achtergrond van de stelsels. De aftrek van primair dividend wil met name dubbele heffing op uitgedeelde winsten tegengaan. Daarom wordt de aftrek ook pas berekend zodra dividend is uitgekeerd. Het doel van de aftrek van primair rendement is gelijke behandeling van eigen en vreemd vermogen.¹³⁷ Het

¹³⁰ Zie Heithuis 2005.

¹³¹ Van Strien wijst hier terecht op het afbakeningsprobleem. Ongeacht welk criterium wordt genomen voor een gelieerdheid is er sprake van afbakeningsproblemen, zoals direct of indirect en rechtens dan wel in feite. Indien er onderscheid wordt gemaakt tussen financieringsstructuren met of zonder gelieerde partijen, bestaat de stimulans om de fiscaal meest gunstige structuur te presenteren ook al is deze in wezen minder aantrekkelijk. Heithuis zelf pleit overigens voor een 5%-criterium. Zie Van Strien 2007, p. 550.

¹³² Van Strien 2007, p. 551.

¹³³ In Heithuis 2005: *'Bereikt men een gelijkstelling tussen eigen en vreemd vermogen aan de aftrekkant, dan ligt het voor de hand eenzelfde gelijkstelling ook aan de opbrengstkant te bereiken'*.

¹³⁴ Heithuis 2005.

¹³⁵ Van Strien 2007, p. 551.

¹³⁶ Voor een uitgebreidere analyse zie Van Strien 2007, p. 553 e.v.

¹³⁷ Litjens 1985.

is daarbij niet van belang of deze winsten daadwerkelijk worden uitgekeerd of enkel worden gereserveerd.¹³⁸ Ook is er een verschil in grondslag tussen beide varianten.¹³⁹ De aftrek van primair rendement wordt berekend over het in de onderneming aanwezige werkzame vermogen, terwijl bij de aftrek van primair dividend wordt gekeken naar het geplaatste aandelenkapitaal. Van Strien heeft zijn voorkeur uitgesproken voor de aftrek van primair rendement.¹⁴⁰ Zowel aanpak I als aanpak II zijn onderzocht door de commissie Van Weeghel. In de volgende paragraaf valt te lezen of zij Van Strien bijvalt en de aftrek van primair rendement als oplossing prefereert.

4.3 ONDERZOEK COMMISSIE VAN WEEGHEL

Zoals al beschreven in de inleiding kreeg de commissie Van Weeghel de opdracht om verschillende scenario's te onderzoeken die mogelijk konden leiden tot een herziening van het Nederlandse belastingstelsel. In het opgestelde rapport constateerde deze commissie dezelfde problemen, zoals beschreven in paragraaf 3.2. Ter verbetering van de behandeling in eigen en vreemd vermogen is onderzoek gedaan naar een defiscalisering van de rente in de vennootschap en een vermogensaftrek/bijtelling.¹⁴¹ Het kabinet heeft de conclusie van de commissie besproken en in overweging genomen. Zijn reactie is ook te lezen in deze paragraaf.

4.3.1 DEFISCALISERING VAN RENTE

Defiscalisering van rente houdt in dat rentekosten niet langer aftrekbaar zijn van de winst. Ter voorkoming van dubbele heffing dient daardoor de rente bij de ontvanger te worden vrijgesteld. Dit voorstel is in paragraaf 4.1 al benoemd en een nadeel hiervan is dat in internationale situaties discrepantie ontstaat; er kan economisch dubbele heffing of juist geen heffing optreden. Ook heeft defiscalisering van rente een negatieve invloed op het investeringsklimaat. De kosten voor kapitaal stijgen namelijk doordat de rente niet aftrekbaar is en hierdoor wordt het duurder om geld te lenen voor de in Nederland gevestigde vennootschappen. De commissie Van Weeghel zag de defiscalisering van rente dan ook niet als een geschikte oplossing. Zij meende dat de gevolgen te nadelig zijn voor (buitenlandse) investeerders.¹⁴² Investerings worden namelijk grotendeels met vreemd vermogen gefinancierd en het heeft voor investeerders grote gevolgen wanneer aftrek van rente wordt afgeschaft. De kans is groot dat zij niet langer in Nederland willen investeren en dit maakt Nederland onaantrekkelijk als investeringsland. Dit strookt niet met de het doel om internationaal gezien een aantrekkelijk investeringsklimaat te hebben, concludeerde de commissie.¹⁴³

¹³⁸ Litjens geeft aan dat dit wordt gerechtvaardigd door het feit dat hoewel er geen dividend is uitgekeerd, er wel kosten verbonden zijn aan het eigen vermogen.

¹³⁹ Litjens 1985.

¹⁴⁰ Van Strien 2007, p. 552-553.

¹⁴¹ Studiecommissie Belastingstelsel 2010, p. 86 e.v.

¹⁴² Studiecommissie Belastingstelsel 2010, p. 88.

¹⁴³ Studiecommissie Belastingstelsel 2010, p. 88.

4.3.2 VERMOGENSAFTREK/BIJTELLING

Over de vermogensaftrek/bijtelling was de commissie Van Weeghel een stuk positiever.¹⁴⁴ De vermogensaftrek/bijtelling is vergelijkbaar met de aftrek van primair rendement, zoals omschreven in paragraaf 4.2. Hierin komt het dividend dat ziet op de 'normale' vergoeding voor het ter beschikking stellen van vermogen in aftrek. Het resterende deel van de winst – de overwinst – is niet aftrekbaar. De vermogensaftrek/bijtelling verschilt op een belangrijk punt van de aftrek van primair rendement; een negatief eigen vermogen resulteert bij eerstgenoemde in een bijtelling. Het vermogen dat in aftrek mag worden genomen dan wel bijgeteld dient te worden, wordt berekend door het eigen vermogen te verminderen met de fiscale waarde van eventuele deelnemingen. Ter illustratie onderstaande voorbeelden:

Voorbeelden werking vermogensaftrek

BV X			
Onderneming	700	EV	550
Deelneming	300	VV	450
	1000		1000

BV X heeft een eigen vermogen van 550. De grondslag voor de vermogensaftrek is 550 (eigen vermogen) $-/-$ 300 (deelnemingen) = 250. Bij een vermogensaftrek van 4% kan BV X dus $4\% \times 250 = 10$ ten laste van de winst brengen.

BV Y			
Onderneming	300	EV	550
Deelneming	700	VV	450
	1000		1000

BV Y heeft eveneens een eigen vermogen van 550, maar omdat BV Y een deelneming heeft van 700 is de grondslag voor de vermogensaftrek negatief ($550 -/- 700 = -150$). De vermogensaftrek slaat dan om in een bijtelling. Bij een percentage van 4 moet BV Y dus $4\% \times 150 = 6$ bij de winst tellen.

FIGUUR 14

Bron: Studiecommissie Belastingstelsel 2010, p. 88 – 89.

Deze aanpak heeft verscheidene voordelen, waaronder een vermindering van de kapitaalkosten van vennootschappen. Dit positief voor investeringen. Bovendien kan een vermogensaftrek de financieringskeuze van vennootschappen beïnvloeden waardoor meer ondernemingen kiezen voor financiering met eigen vermogen. Dit bevordert de solvabiliteit van ondernemingen. Andere voordelen zijn dat Nederland aantrekkelijker wordt voor multinationals om zich te vestigen. Voor Nederlandse ondernemingen met deelnemingen in het buitenland van wie de activiteiten groter zijn buiten Nederland dan in Nederland, is er kans op een vermogensbijtelling. Deze mogelijkheid tot bijtelling zorgt volgens de commissie ervoor dat bestaande mismatches tussen vrijgestelde deelnemingsvoordelen en aftrekbare deelnemingskosten worden aangepakt.

¹⁴⁴ Studiecommissie Belastingstelsel 2010, p. 88 e.v.

De commissie Van Weeghel merkte op dat invoering van de vermogensaftrek/bijtelling de Wet VPB 1969 vereenvoudigt, aangezien de huidige (casuïstische) renteaftrekbepalingen kunnen worden afgeschaft.¹⁴⁵ Ook EU-rechtelijk lijkt een vermogensaftrek/bijtelling houdbaar, omdat geen verschil wordt gemaakt op het punt van de vestigingsplaats van eventuele dochtermaatschappijen waarin wordt deelgenomen.

4.3.3 REACTIE VAN HET KABINET OP DE COMMISSIE VAN WEEGHEL

De conclusie van de commissie Van Weeghel, met onder andere de uitkomst dat een vermogensaftrek/bijtelling een goede optie is, is in overweging genomen bij de sluiting van het Begrotingsakkoord door kabinet-Rutte II in 2013. Het kabinet heeft toentertijd besloten om het niet in te voeren.¹⁴⁶ Als grootste knelpunt werd de versmalling van de fiscale winstgrondslag genoemd. Deze versmalling kan enigszins worden verminderd door de vermogensbijtelling bij een negatief eigen vermogen, maar toch is er sprake van een negatief effect op de belastinggrondslag. Het kabinet verwachtte een belastinginkomensderving van 1.5 miljard euro. De commissie Van Weeghel stelde voor om dit te compenseren met een tariefsverhoging van de btw. Echter, het kabinet zag meer in een verbreding van de grondslag in combinatie met een tariefsverlaging voor de vennootschapsbelasting. Daarom werd afgezien van een wijziging in de Wet VPB 1969. Ook is besloten om geen nader onderzoek te doen naar vermogensaftrek/bijtelling om onzekerheid in het bedrijfsleven te voorkomen.¹⁴⁷

Ondanks dat het kabinet-Rutte II destijds heeft besloten de Wet VPB 1969 niet op de schop te doen, is de vermogensaftrek/bijtelling een veelbesproken aanpak tegen de ongelijke behandeling van eigen en vreemd vermogen. In de internationale literatuur wordt gesproken over Allowance for Corporate Equity. In de volgende paragraaf wordt deze optie uitgebreid behandeld.

4.4 ALLOWANCE FOR CORPORATE EQUITY

De vermogensaftrek/bijtelling van de commissie Van Weeghel is een variant op de aftrek van primair rendement, oftewel van de ACE. De ACE ambieert een gelijke behandeling van eigen en vreemd vermogen door de normale vergoeding van het in de onderneming aanwezige werkzame vermogen af te trekken van de winst.¹⁴⁸ De aftrekbaarheid van rente over het vreemd vermogen blijft ongewijzigd.

Hoewel de ACE in meerdere landen is ingevoerd¹⁴⁹, heeft ieder land zijn eigen invulling gegeven. De uitwerkingen verschillen bijvoorbeeld omtrent de begrippen normale vergoeding en in de onderneming aanwezige werkzame vermogen. Toch zijn er op hoofdlijnen twee verschillende varianten te onderscheiden. Enerzijds de variant waarbij het totale aanwezige werkzame vermogen de grondslag biedt en anderzijds de variant waarbij de toename van het aanwezige werkzame vermogen als grondslag dient. In deze masterthesis worden de Belgische en Italiaanse varianten onder de loep genomen. In België wordt het de

¹⁴⁵ Studiecommissie Belastingstelsel 2010, p. 90.

¹⁴⁶ *Kamerstukken II* 2011/12, 33 287, nr. 3 (MvT)

¹⁴⁷ *Kamerstukken II* 2011/12, 33 287, nr. 3 (MvT)

¹⁴⁸ Van Strien 2007, p. 555, zie ook paragraaf 4.2 onder aftrek primair rendement.

¹⁴⁹ Onder andere: Kroatië, België, Liechtenstein, Oostenrijk, Brazilië, Italië, Portugal en Letland. Zie Kock en Gérard 2017, p. 2 t/m 4.

af trek voor risicokapitaal of notionele interestaftrek genoemd¹⁵⁰ en in Italië de Aiuto alla Crescita Economica.¹⁵¹ Ook is er een Europese variant voorgesteld door de EC, genaamd de AGI.¹⁵² Voordat wordt overgegaan tot een vergelijking van de Belgische en Italiaanse variant, komen in deze paragraaf de voor- en nadelen van de ACE aan bod.

4.4.1 VOORDELEN ACE

- **Neutralere behandeling eigen en vreemd vermogen**

Bij invoering van de ACE wordt een deel van de vergoeding over het eigen vermogen aftrekbaar van de winst. Hierdoor ontstaat vanuit fiscaal oogpunt een neutralere behandeling van het eigen en vreemd vermogen. Ondernemingen zijn daardoor niet langer geneigd om investeringen te financieren met vreemd vermogen. In theorie zijn ondernemingen door de ACE dus eerder geneigd om investeringen te financieren met eigen vermogen dan in het huidige Nederlandse stelsel. Dit effect is uiteraard minder groot indien de ACE enkel wordt berekend over de toename van eigen vermogen. De neutraliserende werking van de ACE is bovendien ook afhankelijk van het toegepaste percentage van aftrek. Van Strien betoogde dat de vergoeding op een staatsobligatie een maatstaf kan zijn als normale vergoeding voor het ter beschikking stellen van kapitaal.¹⁵³ Dit is tevens in België, Italië en in het voorstel van de EC het gebruikte rentepercentage.¹⁵⁴ De ACE biedt immers een aftrekpost ter hoogte van de normale vergoeding over het in de onderneming aanwezige werkzame vermogen. Het nadeel is dat het rentepercentage op een langlopende staatsobligatie normaliter aanzienlijk lager is dan het rentepercentage op een normale lening. De ACE zou dan het verschil enkel verkleinen. Van Strien noemde verschillende oplossingen voor dit lage rentepercentage, zoals een percentage aan risico-opslag, aansluiten bij het door de vennootschap betaalde (gemiddelde) rentetarief of bij het primaire rendement en de rente een bepaald gelijk aftrekbaar tarief in aanmerking nemen.¹⁵⁵ Deze oplossingen leveren echter te veel praktische en budgettaire problemen op, zo verwachtte Van Strien.¹⁵⁶

- **Minder complex belastingstelsel**

Ervan uitgaande dat bedrijven met meer eigen vermogen gaan financieren door de neutralere behandeling van eigen en vreemd vermogen, kan dit resulteren in een minder gecompliceerde wetgeving. Nederland kent momenteel veel renteaftrekbeperkingen die het belastingstelsel complex maken. Indien de ACE wordt ingevoerd, kunnen volgens de commissie Van Weeghel de huidige renteaftrekbeperkingen worden afgeschaft.¹⁵⁷ Dat kan leiden tot complexiteitsreductie, een van de grote beleidsvoornemens van staatssecretaris Wiebes.¹⁵⁸

¹⁵⁰ Kayis-Kumar 2018, p. 296.

¹⁵¹ Kayis-Kumar 2018, p. 303. Vertaling: steun aan de economische groei.

¹⁵² Zie artikel 11 van "Voorstel Europese Commissie van 25 oktober 2016, 2016/0337 (Nederlandse vertaling)", p. 31 e.v.

¹⁵³ Van Strien 2007, p. 562.

¹⁵⁴ Dit wordt nader uitgelegd in hoofdstuk 5.

¹⁵⁵ Van Strien 2007, p. 562.

¹⁵⁶ Van Strien 2007, p. 562.

¹⁵⁷ Studiecommissie Belastingstelsel 2010, p. 90.

¹⁵⁸ *Kamerstukken II* 2013/14, 33 750 IX, nr. 23 (brief).

- **Krachtigere economie**

Zoals opgemerkt in hoofdstuk 2, lijken familiebedrijven in verhouding vaker met meer eigen vermogen te financieren dan niet-familiebedrijven.¹⁵⁹ Door deze hogere solvabiliteit zijn zij bestendiger in economisch mindere tijden.¹⁶⁰ Bij een neutralere behandeling van eigen en vreemd vermogen, gaan waarschijnlijk ook niet-familiebedrijven met meer eigen vermogen investeren. Hierdoor staan ook zij sterker bij economische tegenslagen. Dit is ook een aanmoediging voor alle (familie)bedrijven met een hoge solvabiliteit; zij krijgen immers een beloning voor hun (relatief hoge) eigen vermogen. Dit geldt echter alleen voor de (familie)bedrijven die in Nederland opereren, want de grondslag waarover de aftrek wordt verleend, heeft alleen betrekking op het vermogen van Nederlandse ondernemingen.

- **Verbetering investeringsklimaat**

De ACE zorgt ervoor dat er, naast de al reeds bestaande aftrekpost voor vreemd vermogen, ook een aftrekpost voor eigen vermogen ontstaat. Deze extra aftrekpost verkleint de belastinggrondslag van bedrijven en leidt dus, bij een gelijkblijvend belastingtarief, tot een lagere belasting. Dit is theoretisch benaderd positief voor het investeringsklimaat, want dat trekt meer investeringen en bedrijvigheid aan. Wanneer er meer wordt geïnvesteerd, leidt dat volgens Griffiths e.a. tot een grotere vraag naar arbeid.¹⁶¹ Een toename in de vraag resulteert door de wet van vraag en aanbod in een hogere prijs voor arbeid, wat betekent dat de lonen zullen stijgen. Over meer loon kan meer loonbelasting worden geheven, waardoor de kosten van de ACE kunnen worden 'terugbetaald'.¹⁶² Ook Bond erkende dat het investeringsniveau zal stijgen. Hij wees erop dat het resultaat van deze additionele investeringen vrijwel geen overwinst genereert en daardoor slechts een zeer geringe stijging van de vennootschapsbelasting tot gevolg zullen hebben,¹⁶³ oftewel de loonbelasting dient de belastingderving vanwege de grondslagversmalling (deels) te compenseren.

4.4.2 NADELEN ACE

1. Versmalling belastinggrondslag

De versmalling van de grondslag door een extra aftrekpost leidt tot een belastingderving voor de Nederlandse staat. Deze dient elders te worden gecompenseerd. Verhoging van tarief op de vennootschapsbelasting is in een open economie geen voor de hand liggende optie, aangezien dit het investeringsklimaat verslechtert.¹⁶⁴ Griffiths e.a. waren ervan overtuigd dat de ACE op lange termijn echter geen kosten met zich meebrengt, omdat de investeringen toenemen en dat leidt tot het kunnen heffen van meer vennootschapsbelasting en loonbelasting¹⁶⁵. De belastingderving is overigens geringer wanneer het tarief van de ACE enkel wordt berekend over de toename van het eigen vermogen in plaats van ieder jaar over het gehele eigen vermogen. Het IMF schatte in dat bij een slimme vormgeving, dus bijvoorbeeld alleen een aftrek voor 'nieuw' eigen vermogen, de invoering van de ACE 5 tot 12% van de VPB-opbrengsten kost

¹⁵⁹ Nyenrode Business Universiteit & Baker Tilly Berk 2011, p. 15.

¹⁶⁰ Nyenrode Business Universiteit & Baker Tilly Berk 2011, p. 10.

¹⁶¹ Griffiths/ Hines/ Sørensen 2010, p. 916.

¹⁶² Griffiths/ Hines/ Sørensen 2010, p. 916.

¹⁶³ Bond 2000, p. 168.

¹⁶⁴ Griffiths/ Hines/ Sørensen 2010, p. 975.

¹⁶⁵ Griffiths/ Hines/ Sørensen 2010, p. 916.

voor OESO-landen.¹⁶⁶ Dit zou in Nederland neerkomen op ongeveer 2,5 miljard euro, volgens de berekeningen van het IMF uit 2016.¹⁶⁷

2. Tax planning

Het is van belang dat meerdere landen de ACE invoeren. Zo niet, dan is er internationaal gezien nog steeds geen sprake van gelijke behandeling tussen eigen en vreemd vermogen.¹⁶⁸ De ACE kan tax planning dan juist aanmoedigen in plaats van ontmoedigen. De EC heeft al aangegeven dat zij streeft naar een harmonisatie in de behandeling van eigen vermogen.¹⁶⁹ Bovendien biedt de ACE geen oplossing voor de grootste oorzaak van tax planning, namelijk het verschil in belastingtarieven.

4.5 SLOT

In dit hoofdstuk zijn opties benoemd om het verschil tussen eigen en vreemd vermogen te elimineren. Het gelijkschakelen van eigen en vreemd vermogen beoogt het uithollen van de belastinggrondslag tegen te gaan. Ook kunnen veel renteaftrekbeperingen worden afgeschaft. Enerzijds kan een gelijkschakeling worden beoogd door afschaffing van de renteaftrek bij vreemd vermogen, bijvoorbeeld door defiscalisering van rente. Anderzijds kan er voor eigen vermogen een aftrek worden beoogd. Dit kan onder andere door de aftrek van het primaire dividend of primaire rendement. De aftrek van het primaire rendement heeft de voorkeur van zowel Van Strien als de commissie Van Weeghel. Deze optie is, hoogstwaarschijnlijk, niet in strijd met het EU-recht, heeft een positieve invloed op het Nederlandse investeringsklimaat en vermindert de complexiteit van de vennootschapsbelasting. Verder leidt de neutralisatie van eigen en vreemd vermogen ertoe dat de solvabiliteit van ondernemingen hoger wordt en ondernemingen daardoor krachtiger staan in economisch mindere tijden. De ACE zorgt echter wel voor een extra aftrekpost waardoor de belastinggrondslag versmalt. Dit leidt tot belastingderving. Gedacht wordt dat deze belastingderving (deels) wordt terugverdiend door hogere loonbelastingen¹⁷⁰ of door een vermogensbijtelling.¹⁷¹

¹⁶⁶ IMF 2016.

¹⁶⁷ Jacobs 2017, p. 418.

¹⁶⁸ De Mooij & Devereux 2009, p.7.

¹⁶⁹ Voorstel Europese Commissie van 25 oktober 2016, 2016/0337 (Nederlandse vertaling), p.3.

¹⁷⁰ Griffiths/ Hines/ Sørensen 2010, p. 916.

¹⁷¹ Zie paragraaf 4.3.2.

5. RECHTSVERGELIJKING MET BELGIË EN ITALIË

Al verscheidene landen hebben de afgelopen jaren hun eigen vorm van de ACE ingevoerd. Ook de EC heeft voorgesteld om een zelfontworpen ACE in Europa in te voeren. In dit hoofdstuk wordt een rechtsvergelijking gemaakt met België, Italië en het voorstel van de EC. Het doel van invoering, subjecten waarvoor de ACE geldt, tarief, grondslag en de wijze van compensatie van de belastingderving worden achtereenvolgens vergeleken. Ook volgt voor de implementatie van de ACE in België en Italië een evaluatie.

5.1 BELGIË – NOTIONELE INTERESTAFTREK/AFTREK VAN RISICOKAPITAAL

Net als in Nederland is rente over vreemd vermogen in België aftrekbaar, tenzij er renteaftrekbeperkingen gelden. Dividend is ook net als in Nederland niet aftrekbaar van de winst, maar in België is er een zogenoemde aftrek van risicokapitaal. Dit maakt aftrek van het primaire rendement van het eigen vermogen mogelijk. Deze aftrek van risicokapitaal is een vorm van de ACE en wordt ook wel notionele interestaftrek (NIA) genoemd.

5.1.1 DOEL

De NIA is ruim een decennium geleden ingevoerd, nadat de EC een oude wet bestempelde als staatssteun.¹⁷² België zocht naar een alternatief om het gunstige investeringsklimaat voor coördinatiecentra te behouden. Tegelijkertijd wilde België kunnen concurreren met landen die toetraden tot de EU en veel lagere vennootschapsbelastingtarieven kenden, zoals Cyprus, Letland, Litouwen en Hongarije.¹⁷³ De NIA werd als geschikte oplossing gezien en daarom vanaf 2006 ingevoerd in het Belgische belastingstelsel. De verwachting was dat voornamelijk de kleine en middelgrote ondernemingen (voortaan: KMO's) baat zouden hebben bij de nieuwe regeling. Onderstaand citaat uit het wetsontwerp illustreert deze verwachting:¹⁷⁴

Aangezien deze nieuwe aftrek voornamelijk de KMO's ten goede zal komen, zal hij het mogelijk maken het doel van de regering te bereiken dat erin bestaat de versterking van het eigen vermogen van de ondernemingen te stimuleren. De voordelen ervan zijn namelijk vooral bedoeld voor de ondernemingen met de zwaarste handicaps op dit ogenblik en waarvan het behoud en de ontwikkeling onmisbaar zijn voor de economie van een land, in het bijzonder KMO's en ondernemingen die aanzienlijke kapitalen moeten kunnen vastleggen daar waar hun operationele activiteiten worden ontwikkeld, evenals de banen die eruit voortvloeien via de duurzame investeringen die er worden gedaan.

¹⁷² Er wordt bedoeld op het speciale belastingregime voor coördinatiecentra. Volgens het Europese Hof van Justitie betaalden coördinatiecentra per saldo te weinig belasting in België waardoor het voor multinationals te aantrekkelijk was om activiteiten in België te centraliseren. Voor verdere uitleg verwijs ik naar: Soetaert, Boeraeve, Dewael & Rosoux 2006, p. 31 e.v.

¹⁷³ Kayis-Kumar 2018, p. 296.

¹⁷⁴ Kamer 2004/05, 51 1778/001 (wetsontwerp), p.5.

Daarnaast verwachtte men dat de solvabiliteit van de KMO's door de NIA zou verbeteren en de fiscale discriminatie tussen eigen en vreemd vermogen zou worden verkleind.¹⁷⁵

5.1.2 SUBJECTEN

De NIA staat beschreven in de Belgische vennootschapsbelasting.¹⁷⁶ Hierdoor is de aftrek van toepassing op alle rechtspersonen welke belastingplichtig zijn voor de vennootschapsbelasting. Voor buitenlandse belastingplichtigen zijn enkel de vaste inrichtingen in België betrokken bij de NIA.¹⁷⁷ Voor Belgische ondernemingen zijn in het buitenland gelegen vaste inrichtingen niet meegenomen in de grondslag. Dit was reden voor de EC om op 19 februari 2009 een procedure te starten wegens strijd met de Europese vrijheden. De vrijheid van kapitaalverkeer en van vestiging werd namelijk vermoedelijk verstoord, doordat het vermogen van buitenlandse vaste inrichtingen en onroerende zaken niet werd meegerekend in de grondslag van de NIA.¹⁷⁸ Het gevolg hiervan was dat een belastingplichtige met een buitenlandse vaste inrichting ongunstiger werd behandeld dan een belastingplichtige die enkel in België was gevestigd. Het HvJ EU heeft in de zaak Argenta Spaarbank beslist dat er daadwerkelijk sprake was van strijd met de vrijheid van vestiging.¹⁷⁹ De wet is daarom in 2014 gewijzigd, waardoor voortaan ook buitenlandse vaste inrichtingen en buitenlandse onroerende zaken die binnen de EU zijn gelegen tot de grondslag behoren. Dit wordt later gecompenseerd door de aftrek te verminderen met het deel dat over het vermogen van de buitenlandse vaste inrichtingen en onroerende zaken is berekend. Door deze aanpassing is de Belgische wetgever van mening dat de NIA in overeenstemming is met het EU-recht.¹⁸⁰ De EC heeft zich tot op heden hierover niet uitgelaten.

Ook stichtingen hebben baat bij de aftrek voor zover zij winst maken. CV's en VOF's mogen van de aftrek gebruikmaken indien zij een boekhouding bijhouden.¹⁸¹ Het is echter wel zo dat KMO's een keuze moeten maken tussen de NIA of de vrijgestelde investeringsreserve. Deze laatste regeling houdt in dat een deel van het resultaat wordt gereserveerd en daardoor wordt vrijgesteld van belasting. Het voordeel van de NIA is dat deze een definitief karakter heeft; de investeringsreserve moet ooit belast worden. Ook kent de NIA geen verplichte investering binnen drie jaar.¹⁸² De volgende ondernemingen zijn wettelijk uitgesloten van de NIA: beleggingsvennootschappen, zeescheepvennootschappen en coöperatieve participatievennootschappen, indien en voor zover zij onderhevig zijn aan een speciaal belastingregime.¹⁸³

5.1.3 GRONDSLAG

Zoals in paragraaf 4.4 benoemd, kan de ACE worden berekend over het totaal in de onderneming aanwezige werkzame vermogen of over de toename van het aanwezige werkzame vermogen. De Belgische

¹⁷⁵ Kamer 2004/05, 51 1778/001 (wetsontwerp), p. 4 en 5.

¹⁷⁶ In de artikelen 205bis tot en met 205nonies van de WIB 1992.

¹⁷⁷ Art. 236 WIB 1992.

¹⁷⁸ Cools 2009, p 415.

¹⁷⁹ HvJ EU 4 juli 2013, C-350/11 (Argenta Spaarbank NV/ Belgische Staat).

¹⁸⁰ Zie Kamer 2013/14, 53 3236/001 (wetsontwerp), p. 12.

¹⁸¹ Soetaert, Boeraeve, Dewael & Rosoux 2006, p. 53 tot en met 55.

¹⁸² Soetaert, Boeraeve, Dewael & Rosoux 2006, p. 53 tot en met 51. Voor meer informatie verwijst ik naar een Vlaamse scriptie: Martens 2005-2006, p. 15 tot en met 17.

¹⁸³ Art. 205octies WIB 1992.

NIA kende tot en met 2018 het totaal aanwezige werkzame vermogen als grondslag. Vanaf 2019 is de grondslag echter niet langer gelijk aan het aanwezige eigen vermogen van de vennootschap, maar heeft deze enkel nog betrekking op de gemiddelde toename van het eigen vermogen. Als eerst wordt de ‘oude’ grondslag kort omschreven, daarna wordt ingegaan op de huidige grondslag.

Grondslagberekening tot en met 2018

Zoals de benaming, aftrek van risicokapitaal, al prijsgeeft, werd de grondslag in België omschreven als het risicokapitaal. Dit risicokapitaal was een gecorrigeerd eigen vermogen op het einde van het boekjaar. De correctieposten werden opgedeeld in vier categorieën, aldus Cools:¹⁸⁴

- Allereerst moest de ‘fiscale nettowaarde’ op het einde van het vorige belastbare tijdperk van de eigen aandelen en de financiële vaste activa worden afgetrokken van het eigen vermogen.¹⁸⁵
- Daaropvolgend diende het eigen vermogen te worden verminderd met het eigen vermogen van de buitenlandse inrichtingen, waarvan de winst overeenkomstig een belastingverdrag was vrijgesteld van Belgische belasting. Echter, dit is aangepast naar aanleiding van de al reeds benoemde uitspraak in de zaak Argenta Spaarbank. Vanaf 2013 tot 2018 werd de grondslag achteraf gecorrigeerd door middel van een aftrek, zoals beschreven in paragraaf 5.1.2 van deze thesis.
- Ten derde wilde de wetgever voorkomen dat belastingplichtigen het eigen vermogen opkrikten door kunstmatig activa in een vennootschap onder te brengen.¹⁸⁶ Daarom werden alle materiële vaste activa die onredelijk de beroepsbehoeften overtroffen niet in aanmerking genomen voor de NIA.
- Tot slot werden de herwaarderingsmeerwaarden, die een stijging van het eigen vermogen met zich meebrachten, uitgesloten van de grondslag. Door deze correcties kwam het eigen vermogen praktisch overeen met het boekhoudkundige eigen vermogen van een niet-geconsolideerde balans op het einde van het boekjaar.¹⁸⁷

De NIA werd dus berekend over het eigen vermogen van het voorgaande jaar. Onderstaand rekenvoorbeeld dient ter illustratie.

<i>Resultatenrekening KMO</i>	<i>Zonder toepassing van de NIA</i>	<i>Met toepassing van de NIA</i>
Winst vóór belastingen (fictief)	€ 9.000	€ 9.000
NIA (3.942%) over aangiftejaar 2007 op gecorrigeerd eigen vermogen van € 19.500	-	€ 768,69
Belastbaar	€ 9.000	€ 8.231,31
VPB (33,99%)	€ 3.059,10	€ 2.797,85
Effectief belastingtarief	33,99%	31,09%

Bron: Desmet 2017-2018, p.11.

¹⁸⁴ Cools 2009, p. 412.

¹⁸⁵ De “fiscale nettowaarde” van aandelen en deelnemingen is gelijk aan de oorspronkelijke aanschaffingswaarde minus de geboekte waardeverminderingen en vermeerderd met de belaste meerwaarden. Deze definitie is ingevuld door de Belgische belastingadministratie en nagenoeg niet veranderd ten tijde van het wettelijk definiëren van het begrip, zie Van de Woesteyne 2009, p. 2.

¹⁸⁶ Kamer 2004/05, 51 1778/001 (motie van toelichting), p. 13.

¹⁸⁷ Soetaert, Boeraeve, Dewael & Rosoux 2006, p. 52.

Grondslagberekening vanaf 2019

In het gewijzigde belastingregime is het in aanmerking te nemen risicokapitaal gelijk aan een vijfde van het positieve verschil tussen het jaarlijks bedrag van het risicokapitaal aan het begin van het belastbaar tijdperk en het jaarlijks bedrag van het risicokapitaal aan het begin van het vijfde voorgaande belastbaar tijdperk. Paragraaf 1 en 2 van artikel 205ter zijn gewijzigd in die zin dat de grondslag voortaan niet meer wordt berekend over al het eigen vermogen, maar over het positieve verschil in eigen vermogen tussen het huidige boekjaar en de boekjaren van de voorgaande vijf jaren.

Voorbeeld ter verduidelijking:

Jaar	N-5	N-4	N-3	N-2	N-1	N
Risicokapitaal	100	120	140	100	120	160

De berekeningsbasis zal voor het inkomstenjaar "N" 12 bedragen, namelijk $(160-100)/5$. Dit is een substantiële inperking in vergelijking met de oude regeling waar men een berekeningsbasis kon hanteren van 120 (het gecorrigeerd eigen vermogen van N-1). Ingeval de vennootschap pas in N-4 of later werd opgericht, zal de berekeningsbasis 32 bedragen, namelijk $(160-0)/5$.

Bron: Desmet 2017-2018, p. 45.

De grondslag berekenen over het totaal in de onderneming aanwezige werkzame vermogen is eenvoudig. Er hoeft namelijk geen rekening te worden gehouden met het moment van uitkeren van dividend. Het nadeel is dat er een forse grondslagversmalling optreedt. Dit is dan ook de reden dat de grondslagberekening is aangepast. Hoe België hier voor 2018 mee om is gegaan, is te lezen in de volgende paragraaf.

5.1.5 COMPENSATIE BELASTINGDERIVING

Geen enkele fiscale maatregel wordt aangenomen zonder een budgettaire evaluatie. De Belgische wetgever heeft op originele wijze de versmalling van de belastinggrondslag gecompenseerd. In plaats van een tariefsverhoging bij de vennootschapsbelasting of voor de btw, is in België een aantal belastingbesparende faciliteiten gewijzigd en geschrapt. De investeringsaftrek tegen het basispercentage voor vennootschappen en het belastingkrediet zijn afgeschaft en de definitie van de verwezenlijkte meerwaarde is aangescherpt.¹⁸⁸ Deze wijzigingen moeten een besparing van € 454.8 miljoen opleveren.¹⁸⁹ Dit compenseert deels de kosten van de vermogensaftrek. De geschatte kosten voor de invoering van een notionele renteaftrek bedragen namelijk € 556 miljoen.¹⁹⁰

De grondslagverandering per 2019 leidt ertoe dat de belastingderving veel geringer zal zijn. Het nadeel hiervan is dat in combinatie met het lage tarief door de lage rente op staatsobligaties het voordeel van de NIA verwaarloosbaar wordt. België verliest op die manier zijn fiscale aantrekkelijkheid tegenover het buitenland.¹⁹¹

¹⁸⁸ Kamer 2004/05, 51 1778/001 (wetsontwerp), p. 8.

¹⁸⁹ Soetaert, Boeraeve, Dewael & Rosoux 2006, p. 41

¹⁹⁰ Zie noot 181

¹⁹¹ Desmet 2017-2018, p. 46.

5.1.6 EVALUATIE VAN DE NOTIONELE INTERESTAFTREK

De NIA is vanaf invoering al omstreden geweest en na invoering ook voortdurend aangepast door het Belgische parlement.¹⁹² In deze paragraaf wordt de NIA geëvalueerd en wordt besproken wat de belangrijkste doorgevoerde wijzigingen zijn.

Antimisbruikbepalingen

Bij de invoering van de NIA heeft de Belgische wetgever al geprobeerd misbruik tegen te gaan door art. 6, sub c van het toenmalige wetsvoorstel.¹⁹³ Dit artikel verbood onder andere misbruik door het kunstmatig oppompen van het eigen vermogen verboden. Ook bepaalde de Belgische wetgever dat meerwaarde die nog niet was verwezenlijkt, maar al wel op de balans stond, niet werd meegenomen bij de grondslagbepaling. Deze twee maatregelen zijn als correctie al besproken in paragraaf 5.1.3.

Toch bleek dit niet voldoende om misbruik te voorkomen en in 2008 werd een wetsvoorstel ingediend waarin nieuwe antimisbruikbepalingen stonden beschreven.¹⁹⁴ Door het oneigenlijk gebruik zou de budgettaire impact van de maatregel veel groter zijn dan verwacht en zou de maatregel tevens zijn doel voorbijschieten. Een vorm van misbruik die men beoogde te voorkomen in het wetsvoorstel was de zogenoemde ‘double dip’.¹⁹⁵ Deze vorm van tax planning leidt ertoe dat er tweemaal voordeel kan worden verkregen van eenzelfde geldstroom.¹⁹⁶ De rullingcommissie besloot echter dat deze vorm van tax-planning de NIA niet bemoeilijkt.¹⁹⁷ De voorgestelde wijzigingen van de notionele interestaftrek leidde daarom niet tot het wijzigen van de wet, maar wel is er in België een richtlijn uitgevaardigd waarmee winsten die puur het gevolg waren van kunstmatig opgezette constructies werden geweigerd.¹⁹⁸ Een dergelijke richtlijn is te vergelijken met de Nederlandse *fraus legis*.

De beruchte ‘double dip’ is ook de commissie Van Weeghel niet ontgaan. In haar rapport heeft zij de bestrijding hiervan beschreven. Volgens de commissie is het te bestrijden door bij de berekening van de vermogensaftrek van groepsvennootschappen niet de afzonderlijke eigen vermogens als grondslag te nemen, maar het geconsolideerde eigen vermogen van het Nederlandse deel van de groep.¹⁹⁹ Dit is echter wel een zeer complexe oplossing voor grote concerns.

¹⁹² Kayis-Kumar 2018, p. 296 – 300.

¹⁹³ Art. 6, sub c van *Kamer* 2004/05, 51 1778/001 (wetsontwerp), p. 13 e.v.

¹⁹⁴ *Kamer* 2008/09, 52 0792/001 (wetsvoorstel).

¹⁹⁵ De double dip is een dubbele aftrekpost binnen hetzelfde concern, zonder corresponderende heffing. Onderstaande voorbeeld is ter verduidelijking:

De moedermaatschappij (A) leent een flinke som geld om een dochteronderneming (B) van kapitaal te voorzien zodat die kan genieten van de notionele interestaftrek. De dochtermaatschappij functioneert als een soort coördinatiecentrum en kent op haar beurt leningen toe aan andere vennootschappen (C) uit de groep die daarop interest betalen aan de dochtervennootschap (B). Alle vennootschappen uit de groep varen wel bij die constructie. De moedermaatschappij (A) en de andere vennootschappen (C) kunnen de interest op de leningen aftrekken van de winst die in de vennootschap blijft. Normaal gezien zou de interest die de dochtervennootschap (B) ontvangt belast worden, maar door toepassing van de notionele interestaftrek valt die belasting (deels) weg. Zie Marres 2005, p.285.

¹⁹⁶ Zie de toelichting van *Kamer* 2008/09, 52 0792/001 (wetsvoorstel), p. 4 e.v.

¹⁹⁷ Cools 2009, p. 414.

¹⁹⁸ Cools 2009, p. 414.

¹⁹⁹ Studiecommissie Belastingdienst 2010, p. 91.

Budgettaire impact notionele interestaftrek

Een reden voor het onderschatten van de budgettaire impact van de NIA kan mogelijk worden gevonden in het succes van de NIA. De invoering is namelijk gepaard gegaan met een sterke groei van het maatschappelijk kapitaal in België, aldus de Nationale Bank van België.²⁰⁰ Met name in 2007 was er een sterke toename van kapitaal, vooral uit het buitenland.

Ondanks de budgettaire gevolgen van de NIA heeft de Belgische wetgever in het Zomerakkoord van 2017 besloten om het tarief van de vennootschapsbelasting te verlagen. Het tarief is in 2018 al gedaald van 33% naar 29% en vanaf 2020 zal het tarief 25% bedragen.²⁰¹ Ter compensatie van de tariefverlaging zijn er enkele maatregelen genomen om belastingderving te verminderen. De NIA is namelijk vanaf 2019 enkel nog mogelijk over het bijkomend eigen vermogen ten opzichte van het voortschrijdend gemiddelde van de afgelopen vijf jaar.²⁰² De impact wordt door de wijziging in de grondslag enerzijds en het lage tarief anderzijds geminimaliseerd.

Elimineren fiscale discriminatie en verhogen solvabiliteit

In 2008 heeft de Nationale Bank van België al onderzoek gedaan naar de gevolgen van de notionele interestaftrek. In dit onderzoek signaleerde men dat er bij de in België gevestigde niet-financiële vennootschappen een toename van het eigen vermogen was ontstaan in verhouding tot het totale vermogen.²⁰³ Deze toename was met name zichtbaar in 2005 en 2006, zoals te zien is in figuur 15.²⁰⁴ Dit zou kunnen wijzen op een verbeterde solvabiliteitspositie. Het is echter van belang dat hierbij een kanttekening wordt geplaatst, want de verhoging van het eigen vermogen is namelijk grotendeels het gevolg van participaties in andere, verwante ondernemingen. Dat kan een vertekend beeld geven van de effectieve verbetering van de solvabiliteit van Belgische ondernemingen. Toch is ook bij het vreemd vermogen een vermindering van de groei te zien (zie figuur 16).²⁰⁵ Met name vanaf 2004 is de toename in vreemd vermogen minimaal. Dit lijkt erop te wijzen dat er relatief minder voor schuldfinanciering wordt gekozen. De vertraging in de groei van het vreemd vermogen is vooral merkbaar bij de KMO's. Dit impliceert dat de NIA bij de niet-financiële vennootschappen leidt tot een verbetering van de solvabiliteitspositie, aldus de Nationale Bank van België.²⁰⁶

²⁰⁰ Nationale Bank van België 2008, p. 16 e.v.

²⁰¹ Art. 215 van de WIB 1992 is hierdoor gewijzigd.

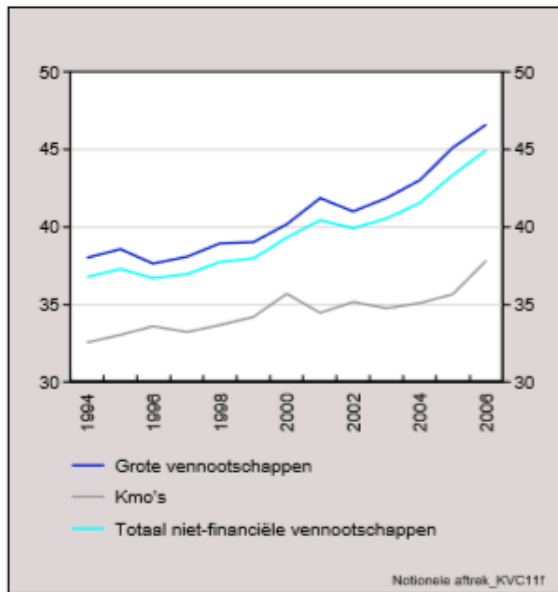
²⁰² Zie paragraaf 1 en 2 van art. 205ter van de WIB 1992 jo. art. 49 van de Wet hervorming vennootschapsbelasting.

²⁰³ Nationale Bank van België 2008, p. 22 e.v.

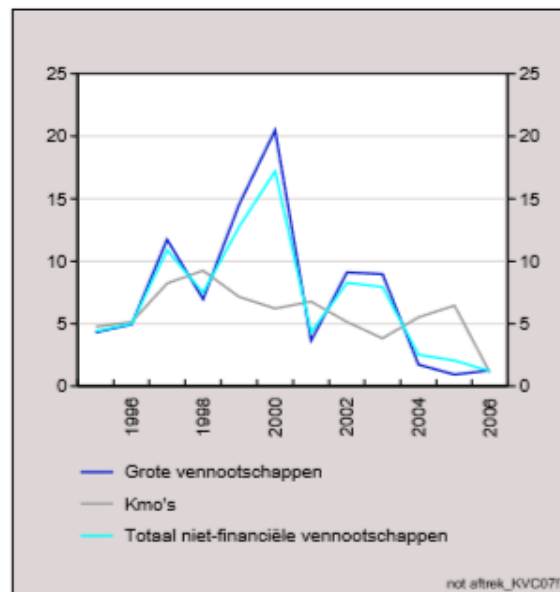
²⁰⁴ Zie figuur 15 onder deze alinea.

²⁰⁵ Zie figuur 16 onder deze alinea.

²⁰⁶ Nationale Bank van België 2008, p. 24.

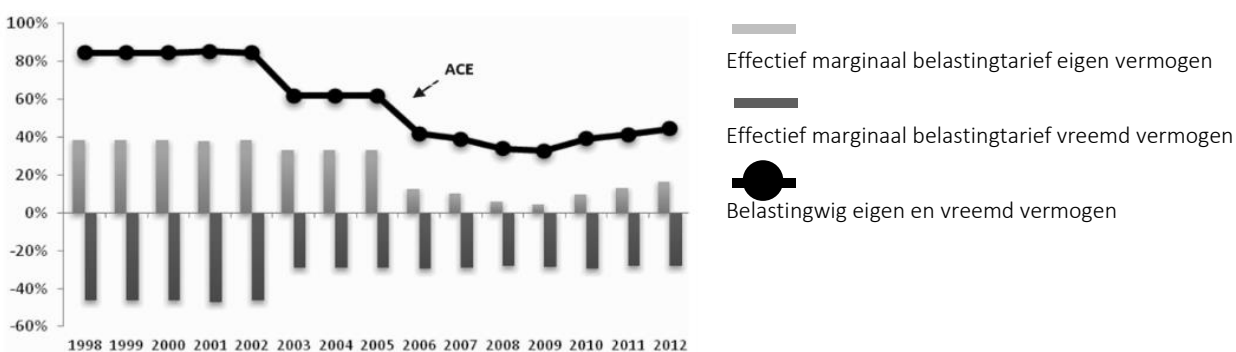

FIGUUR 15
Bron: Nationale Bank van België

FIGUUR 16
Bron: Nationale Bank van België

Ook anderen hebben onderzoek gedaan naar het effect van de NIA. Zangari is in zijn onderzoek vanuit de EC tot de conclusie gekomen dat de NIA de fiscale behandeling tussen eigen en vreemd vermogen enigszins lijkt te neutraliseren.²⁰⁷ Hoewel de fiscale behandeling de kloof verkleint, valt in figuur 17 te zien dat het verschil in behandeling niet volkomen is geëlimineerd. De kloof blijft met name door het verschil tussen de fictieve NIA en de marktrente. Uit econometrisch onderzoek van Princen is gebleken dat het vreemd vermogen van ondernemingen is verminderd met tussen de 2% en 7%.²⁰⁸ Zangari gaf echter aan dat onderzoek naar de impact van de NIA op de solvabiliteit minder overtuigend is.²⁰⁹

FIGUUR 17
Bron: Zangari 2014, p. 15.

²⁰⁷ Zangari 2014, p. 15.

²⁰⁸ Princen 2012.

²⁰⁹ Zangari 2014, p. 16.

Kleine ondernemingen versus multinationale ondernemingen

Een belangrijk politiek vraagstuk is dat grote multinationale ondernemingen waarschijnlijk meer baat hebben bij de NIA dan kleine en middelgrote ondernemingen (KMO's).²¹⁰ De oorzaak hiervan is dat grote ondernemingen grotere bedragen aan eigen vermogen in hun interne financieringsmaatschappijen kunnen steken. Hierdoor kunnen zij hun belastinggrondslag aanzienlijk verlagen.²¹¹ KMO's blijken vrijwel geen voordeel te halen uit de NIA in vergelijking met multinationals, aldus de linkse partij PVDA. Zij zijn ervan overtuigd dat multinationals de NIA gebruiken om goedkoop hun winsten in België te parkeren, zonder dat er economische activiteit ontstaat.²¹² Toch zou het ook bevorderend zijn voor de KMO's, omdat zij worden gestimuleerd om meer te investeren met eigen vermogen en zij daardoor sterker staan in tijden van crisis.²¹³ Hieruit blijkt dat het lastig is om het voordeel van de NIA te kwantificeren en gemakkelijk om te wijzen op de belastinginkomstenderving, aldus Kavis-Kumar.²¹⁴

Niet alleen in België is de ACE, en de invloed van de ACE op kleine en middelgrote ondernemingen, een veelbesproken onderwerp binnen de politiek. Ook in Italië heeft de politiek invloed gehad op zowel het invoeren als ook het afschaffen van de ACE. In de volgende paragraaf komt dit nader aan bod.

5.2 ITALIË – AIUTO ALLA CRESCITA ECONOMICA

Italië heeft in zijn geschiedenis tweemaal een vorm van de ACE geïmplementeerd: van 1998 tot 2004 en vanaf 2011.²¹⁵ De eerste ACE had als doel om bedrijfsinvesteringen te stimuleren en de schuldratio te verlagen, aldus Kock & Gérard. Hoewel de ACE succesvol werd bevonden door verschillende wetenschappers²¹⁶, werd de regeling na verloop van tijd afgeschaft. De regeling was omstreden, omdat met name grote Noord-Italiaanse bedrijven profijt hadden van de ACE, terwijl op dat moment politieke hervormingen plaatsvonden die het noorden en zuiden van Italië meer in eenheid moesten brengen.²¹⁷ De regeling paste dus niet langer in het beleid van de regering en werd vervangen door thin-capitalization-regels. In deze thesis wordt verder enkel ingegaan op de huidige ACE, welke is ingevoerd in 2011.

In Italië is net als in België de vennootschapsbelasting onderdeel van de inkomstenbelasting en luidt deze belasting de Imposta sul Reddito delle Società (hierna: IRES).²¹⁸ Naast deze nationale heffing wordt ook op regionaal niveau belasting geheven in de vorm van de Imposta Regionale sulle Attività Produttive (hierna: IRAP).²¹⁹ De IRAP is financieringsneutraal, oftewel inkomsten en uitgaven van zowel dividend als rente zijn uitgesloten van de grondslag van de IRAP.²²⁰ De tarieven van de IRES en de IRAP bedragen respectievelijk

²¹⁰ De Caluwe & Van Eeckhout 2015-2016, p. 26.

²¹¹ Kavis-Kumar 2018, p. 300.

²¹² De Caluwe & Van Eeckhout 2015-2016, p. 26 en 27.

²¹³ Kavis-Kumar 2018, p. 300.

²¹⁴ Kavis-Kumar 2018, p. 301.

²¹⁵ Kock & Gérard 2017, p. 5.

²¹⁶ Op p. 5 en 6 van Kock & Gérard (2017) worden diverse onderzoeken aangehaald waar positief over de eerste ACE wordt gesproken, zie onder andere de onderzoeken van Bordignon et al. (1999), Staderini (2001) en Bontempi et al. (2004).

²¹⁷ Kock & Gérard 2017, p. 6.

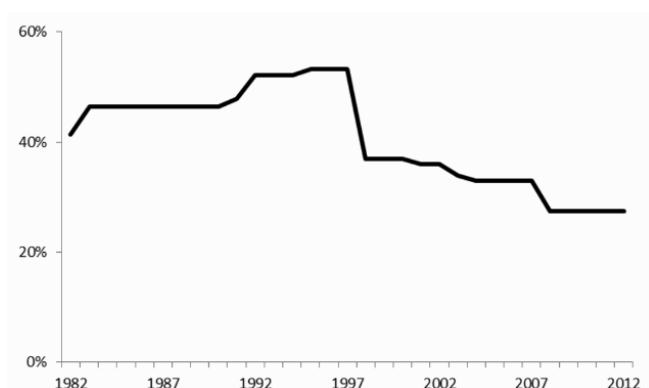
²¹⁸ Silvani 2018, paragraaf 1.1.2.

²¹⁹ Silvani 2018, paragraaf 1.1.2.

²²⁰ Zangari 2014, p. 30.

24%²²¹ en 3,9%.²²² De regionale autoriteiten zijn echter bevoegd om de IRAP te verhogen of te verlagen met 0,92%. De IRAP komt in het verdere verloop van deze masterthesis niet meer aan de orde.

De behandeling van eigen en vreemd vermogen is vergelijkbaar met het systeem in Nederland en België; vergoedingen op vreemd vermogen zijn in eerste instantie wel aftrekbaar en de winst en vergoedingen op eigen vermogen niet. Het Italiaanse systeem leverde zelfs al decennialang sterke prikkels om te investeren met vreemd vermogen. In figuur 18 is te zien dat iedere betaalde euro aan interestkosten een belastingvoordeel opleverde van soms wel meer dan € 0,50. Hierdoor werden Italiaanse bedrijven gekenmerkt door relatief veel vreemd vermogen en met name de KMO's waren in hoge mate afhankelijk van schuldfinanciering.²²³ Uit een onderzoek van De Mooij en Devereux is zelfs gebleken dat Italië de hoogste debt-assetratio had van alle landen in Europa.²²⁴

Percentage belastingbesparing van de betaalde interestkosten in Italië.

FIGUUR 18

Bron: Zangari 2014, p. 28.

5.2.1 DOEL

Sinds de jaren negentig zijn er verscheidene belastingmaatregelen ingevoerd om de kloof tussen de behandeling van eigen en vreemd vermogen te verkleinen. Zo werd in 1996 de al eerdergenoemde IRAP ingevoerd ter vervanging van een plaatselijke inkomstenbelasting. Het tarief van de IRAP was beduidend lager, namelijk 4,25% ten opzichte van 16,2%, maar er werd geheven over een zeer brede belastinggrondslag.²²⁵ Deze vernieuwende regeling zorgde voor een lagere belasting op ondernemingswinsten en dat resulteerde in een gunstiger investeringsklimaat.²²⁶ Tegelijkertijd met de invoering van de IRAP werd de Dual Income Tax (hierna: DIT) ingevoerd. Dit was de eerste ACE. Door de DIT werd een fictief deel van het eigen vermogen belast tegen een gereduceerd tarief van 19%.²²⁷

²²¹ Art. 77 TUIR 1986 en Silvani 2018, paragraaf 1.10.1.

²²² Zie <http://taxsummaries.pwc.com/ID/Italy-Corporate-Taxes-on-corporate-income>.

²²³ Zangari 2014, p. 28.

²²⁴ De Mooij & Devereux 2009, p. 32. Onderzoekcijfers komen uit de ORBIS-database dus alleen de Europese landen waar ORBIS de data van heeft zijn meegenomen in hun onderzoek.

²²⁵ Zangari 2014, p. 29.

²²⁶ Zangari 2014, p. 29.

²²⁷ Zangari 2014, p. 30.

In 2004 werd de DIT afgeschaft wegens belastinghervormingen van een nieuw kabinet, maar in 2011 maakte de ACE zijn herintrede. Ditmaal onder de naam Aiuto alla Crescita Economica. Afgekort is dit, al dan niet toevallig, ACE. In het vervolg van deze masterthesis wordt daarom gesproken over de Italiaanse ACE. Ditmaal werd de ACE ingevoerd vanwege de nationale schuldencrisis en diende de Italiaanse ACE investeringen te stimuleren, een neutralere behandeling van eigen en vreemd vermogen te creëren en een hogere solvabiliteit te bevorderen.²²⁸

5.2.2 SUBJECTEN

Zowel rechtspersonen als IB-ondernemers hebben recht op toepassing van de Italiaanse ACE. Daarnaast is de Italiaanse ACE van toepassing op binnenlandse belastingplichtigen en de vaste inrichtingen in Italië van buitenlandse belastingplichtigen.²²⁹

5.2.3 GRONDSLAG

Rechtspersonen en IB-ondernemers hebben elk een andere grondslag waardoor het in de onderneming aanwezige werkzame vermogen anders wordt berekend. Met betrekking tot rechtspersonen wordt de Italiaanse ACE berekend over de toename van de grondslag vergeleken met de grondslag per 31 december 2010. De grondslagen die met elkaar worden vergeleken, bestaan uit het boekhoudkundig eigen vermogen minus de wettelijke reserves die niet vrijelijk kunnen worden uitgekeerd, belangen in andere ondernemingen, bepaalde acquisities van activa binnen het concern en verminderingen van het eigen vermogen die zijn gericht tot aandeelhouders, zoals dividend. Bij de vaste inrichtingen in Italië worden de 'free capitals' met elkaar vergeleken. Voor IB-ondernemers bestaat de grondslag uit het inkomen uit onderneming. De Italiaanse ACE heeft voor IB-ondernemers geen invloed op de financieringskeuze. De maatregel lijkt daarom enkel ingevoerd ter promotie van investeringen met eigen vermogen.²³⁰

5.2.4 TARIEF

De normale vergoeding wordt in Italië jaarlijks bepaald door de minister van Financiën. Dit tarief is gebaseerd op het gemiddelde tarief van staatsobligaties, maar de minister kan hier maximaal drie procentpunten van afwijken. De eerste drie jaren na invoering stond het tarief vastgesteld op 3%, de jaren daaropvolgend is het tarief steeds verhoogd met een piek van 4,75% in 2016. De afgelopen twee jaar is het tarief echter afgenomen. Zo was het in 2018 1.5%.²³¹

5.2.5 COMPENSATIE BELASTINGDERIVING

De belastingderving van de IRES in 2011 – het jaar dat de Italiaanse ACE werd ingevoerd – bedroeg € 410 miljoen. Dit is ongeveer 1,3% van de totale belastinginkomsten door de IRES. De belastingderving in de inkomstenbelasting bedroeg € 220 miljoen. Deze bedragen zijn lager dan de derving die de commissie Van Weeghel in Nederland schatte.²³² Ook relatief is de impact van de Italiaanse ACE kleiner dan de commissie

²²⁸ Zangari 2014, p. 31 en Kayis-Kumar 2018, p. 305.

²²⁹ Silvani 2018, paragraaf 1.1.4 en 1.1.5.

²³⁰ Zangari 2014, p. 31.

²³¹ Silvani 2018, paragraaf 1.4.9.3.

²³² Zie paragraaf 4.3.3 van deze thesis.

Van Weeghel verwachtte in Nederland. In Nederland werd bijvoorbeeld in 2010 € 13.6 miljard aan vennootschapsbelasting verkregen. Een belastingderving van € 1.5 miljard is gelijk aan een derving van 11% van de totale VPB-opbrengsten,²³³ terwijl in Italië de belastingderving 1,3% is. De oorzaak voor dit betrekkelijk lage bedrag kan onder andere worden gevonden in het feit dat de Italiaanse ACE enkel incrementeel, nieuw vermogen in de grondslag meeneemt. In de volgende paragraaf worden de gevolgen hiervan beschreven.

5.2.6 EVALUATIE

Antimisbruikbepalingen

De Italiaanse wetgever heeft bij invoering van de wet rekening gehouden met eventueel misbruik van de Italiaanse ACE.²³⁴ De Italiaanse antimisbruikmaatregelen proberen vooral transacties van activa binnen een concern te bestrijden om zo oud vermogen in nieuw vermogen te transformeren. In Italië wordt namelijk alleen incrementeel, nieuw, vermogen in de grondslag meegenomen. Ook zijn er antimisbruikbepalingen opgenomen voor bepaalde vormen van buitenlandse ondernemingen die mogelijk betrokken zijn bij constructies om vermogen meerdere malen te laten profiteren van de Italiaanse ACE. Er zijn twee vormen van antimisbruikbepalingen om deze constructies met buitenlandse ondernemingen tegen te gaan: een stijging van het eigen vermogen dat afkomstig is van ondernemingen die zijn gevestigd in landen waarmee Italië geen verdrag voor de uitwisseling van informatie heeft en landen waarmee Italië wel een verdrag heeft. Voor de landen waarmee Italië geen verdrag heeft, wordt de stijging van het eigen vermogen afkomstig uit dat land uitgesloten van de Italiaanse ACE. Voor de landen waarmee Italië wel een verdrag heeft voor uitwisseling van informatie is het enkel uitgesloten indien het een dochteronderneming betreft van een Italiaanse onderneming waarvoor de Italiaanse ACE wordt berekend.

Budgettaire impact Italiaanse ACE

Zoals al in paragraaf 5.2.3 is aangegeven, is de budgettaire impact van de Italiaanse ACE relatief klein. Dit kan worden verklaard door de incrementele berekeningswijze.

Elimineren fiscale discriminatie en verhogen solvabiliteit

De Italiaanse ACE is ongevoerd om de solvabiliteit van ondernemingen te verbeteren en investeringen te promoten.²³⁵ Ten tijde van het onderzoek van Zangari was de Italiaanse ACE pas een paar jaar ingevoerd en beschikte hij nog niet over veel informatie.²³⁶ Desondanks concludeerde hij dat de Italiaanse ACE wel degelijk effect heeft op de debt bias, oftewel dat het verschil in behandeling van het eigen en vreemd vermogen is verkleind. Het verschil in kapitaalkosten tussen eigen en vreemd vermogen was in het jaar 2012, als gevolg van de invoering van de Italiaanse ACE, namelijk met 30% gedaald. De debt bias in Italië is daardoor sinds 2012 onder het Europese gemiddelde gekomen.²³⁷

²³³ Zie http://rijksbegroting.nl/2010/voorbereiding/miljoenennota,kst132844_1.html.

²³⁴ Zangari 2014, p. 43 e.v.

²³⁵ Zangari 2014, p. 31.

²³⁶ Zangari 2014, p. 38.

²³⁷ Zangari 2014, p. 38.

Kleine ondernemingen versus multinationale ondernemingen

In tegenstelling tot de eerste ACE, verlaagde de hervorming van 2011 juist met name de schuldratio van kleine Zuid-Italiaanse bedrijven, zo is gebleken uit onderzoek van Panteghini.²³⁸

5.3 VOORSTEL EUROPESE COMISSIE – ALLOWANCE FOR GROWTH AND INVESTMENT

AGI is een afkorting voor Allowance for Growth and Investment en is onderdeel van het plan van de EC om binnen de EU een gemeenschappelijke heffingsgrondslag voor de vennootschapsbelasting te creëren.²³⁹

5.3.1 DOEL

De EC beoogt met de invoering van de AGI de financiering met eigen en vreemd vermogen op gelijke voet te brengen. Daardoor worden financieringsbesluiten van vennootschappen niet langer verstoord door de fiscale consequenties. Ook verwacht de EC dat het leidt tot eerlijkere belastingstelsels, een gelijk spelveld en minder misbruik en fiscale planning binnen de gehele EU.²⁴⁰

5.3.2 SUBJECTEN

De AGI is onderdeel van een Europees voorstel, namelijk de CCTB. De AGI geldt daarom ook op dezelfde subjecten als waarop de CCTB van toepassing is. Op basis van art. 4 van het voorstel is de CCTB van toepassing op vennootschappen die voldoen aan art. 2 van ditzelfde voorstel,²⁴¹ oftewel op vennootschappen die onderworpen zijn aan een vennootschapsbelasting en geconsolideerd een inkomen hebben van minimaal € 750 miljoen. Indien het inkomen van een vennootschap geconsolideerd lager is, is de CCTB optioneel.²⁴²

5.3.3 GRONDSLAG

De AGI wordt berekend over de wijziging van de grondslag.²⁴³ De grondslagen die met elkaar worden vergeleken, bestaan uit het eigen vermogen minus de fiscale boekwaarde van deelnemingen in gelieerde ondernemingen. Hierin verschilt de AGI met de interestaftrek in Italië en België; daar wordt namelijk het eigen vermogen verminderd met de boekhoudkundige waarde van de deelnemingen. Voor de invulling van de begrippen ‘gelieerde onderneming’ en ‘eigen vermogen’ wordt verwezen naar artikel 56, lid 2 respectievelijk artikel 11, lid 2 van het voorstel. De AGI wordt berekend over de wijziging van de grondslag. Dat betekent dat er bij een negatieve wijziging sprake kan zijn van een bijtelling.²⁴⁴

In de AGI wordt de wijziging van de grondslag berekend ten opzichte van een vaste basis. Dit is ook zo bij de NIA en de Italiaanse ACE. Deze vaste basis bestaat de eerste tien jaar uit de grondslag op de eerste dag

²³⁸ Kock & Gérard 2017, p. 6.

²³⁹ Voorstel Europese Commissie van 25 oktober 2016, 2016/0337 (Nederlandse vertaling), p. 8 en 9.

²⁴⁰ Voorstel Europese Commissie van 25 oktober 2016, 2016/0337 (Nederlandse vertaling), p. 8.

²⁴¹ Zie art. 2 en 4 van Voorstel Europese Commissie van 25 oktober 2016, 2016/0337 (Nederlandse vertaling), art. 2, lid 3.

²⁴² Voorstel Europese Commissie van 25 oktober 2016, 2016/0337 (Nederlandse vertaling), art. 2, lid 3.

²⁴³ Voorstel Europese Commissie van 25 oktober 2016, 2016/0337 (Nederlandse vertaling), art. 11, lid 1.

²⁴⁴ Voorstel Europese Commissie van 25 oktober 2016, 2016/0337 (Nederlandse vertaling), art. 11, lid 3.

van het eerste belastingjaar waarop de regeling van toepassing is. Na de eerste tien jaar wordt de wijziging van de grondslag berekend ten opzichte van het voorgaande jaar.²⁴⁵

Bijvoorbeeld:

Land X start met het gebruik van deze maatregel in januari 20X0. In datzelfde jaar voert een vennootschap een kapitaalsverhoging uit van € 5 miljoen. Veronderstel dat het AGI-tarief op dat moment 3% bedraagt. In het jaar 20X0 kan de vennootschap $€ 5 \text{ miljoen} \times 3 \% = € 150.000$ in mindering brengen van de belastbare winst. In de volgende negen jaren zal de vennootschap tevens van dezelfde aftrek van 3% kunnen genieten. Het bedrag van de aftrek is afhankelijk van hoe het eigen vermogen zal evolueren. Indien de vennootschap in de volgende negen jaren geen kapitaalsverhoging doorvoert, zal de aftrek jaarlijks € 150.000 bedragen.

Bron: Desmet 2017-2018, p. 37.

5.3.4 TARIEF

Het tarief wordt gelijkgesteld met het tarief op een tienjaars-overheidsobligatie in de eurozone, vermeerderd met een risicopremie van twee procentpunten, aldus de EC in haar voorstel.²⁴⁶ Het rendement wordt vastgesteld per december van het jaar voorafgaand aan het desbetreffende jaar. Er geldt een ondergrens van 2% indien er sprake is van een bijtelling.

5.3.5 EVALUATIE

Van een evaluatie kan geen sprake zijn aangezien de regeling (nog) niet is ingevoerd. De EC benoemde in haar voorstel echter wel de mogelijkheid om op een later moment nadere antimisbruikbepalingen op te nemen.²⁴⁷ De relevante gebieden staan opgesomd in lid 6 van artikel 11, zoals leningen binnen de groep en leningen waarbij gelieerde partijen betrokken zijn en double-dipping-constructies waarbij de aftrekbaarheid van rente wordt gecombineerd met aftrek onder de AGI.

5.4 SLOT

Hoewel alle drie de varianten zijn gebaseerd op de ACE is de uitvoering bij alle drie verschillend. In figuur 19 zijn de varianten overzichtelijk naast elkaar gezet. Deze drie varianten worden meegenomen naar het volgende hoofdstuk waarin de ACE cijfermatig onder de loep genomen en belangrijke aspecten van de ACE, zoals de grondslag, ter discussie worden gesteld.

²⁴⁵ Voorstel Europese Commissie van 25 oktober 2016, 2016/0337 (Nederlandse vertaling), art. 11, lid 4.

²⁴⁶ Voorstel Europese Commissie van 25 oktober 2016, 2016/0337 (Nederlandse vertaling), art. 11, lid 5.

²⁴⁷ Voorstel Europese Commissie van 25 oktober 2016, 2016/0337 (Nederlandse vertaling), art. 11, lid 6.

	BELGIË	ITALIË	EC
Doel	- Alternatief voor coördinatiecentra - Verbeteren solvabiliteit ondernemingen - Elimineren discriminatie eigen en vreemd vermogen	- Verbeteren solvabiliteit ondernemingen - Promoten van investeringen	- Verminderen verstoring van financieringsbeslissingen ondernemingen
Subjecten	Rechtspersonen	Rechtspersonen én IB-ondernemers	Rechtspersonen
Grondslag	Wijziging van gecorrigeerd eigen vermogen op basis van het eigen vermogen vijf jaar ervoor (sinds 2018)	Wijziging van gecorrigeerd eigen vermogen of winst uit onderneming	Wijziging van gecorrigeerd eigen vermogen (correctie deelnemingen op fiscale waarde)
Tarief	Tienjaars-staatsobligatie (+0,5% voor KMO's)	Gemiddeld tarief op staatsobligaties met maximaal 3% speling	Tienjaars-overheidsobligaties in de eurozone + 2%
Bijtelling bij afname eigen vermogen	Nee	Nee	Ja
Compensatie belastingderving	Schrappen van andere faciliteiten	Onbekend	N.v.t.

FIGUUR 19

6. CREËREN VAN EEN EERLIJKE SPEELVELD IN NEDERLAND

Hoewel alle drie de varianten uit het vorige hoofdstuk (Italië, België en het plan van de EC) zijn gebaseerd op de ACE is de uitwerking van alle drie verschillend. Om vast te kunnen stellen welke variant het meest neutraliseert en tegelijkertijd de minste nadelen geeft, wordt in dit hoofdstuk nader ingegaan op de ACE. Allereerst komt de verhouding tussen een aftrekpost over het gehele eigen vermogen en enkel over de toename van het eigen vermogen aan bod. Een aftrekpost over de toename van het eigen vermogen is immers niet geheel neutraliserend. Het verschil in aftrek wordt daarna cijfermatig gedemonstreerd op basis van de 152 onderzochte ondernemingen. Ook worden verschillende varianten van de ACE vergeleken met de renteaftrek over vreemd vermogen. Tot slot worden voorstellen gedaan om een zo eerlijk mogelijk (fiscaal) speelveld te creëren.

6.1 GRONDSLAG: ENKEL DE TOENAME OF HET GEHELE EIGEN VERMOGEN

In hoofdstuk 4 is aangegeven dat er op hoofdlijnen onderscheid wordt gemaakt tussen een ACE waarbij de grondslag over het gehele aanwezige eigen vermogen wordt berekend en een ACE waarbij enkel de toename van het eigen vermogen als grondslag wordt meegenomen. Bij alle varianten, zoals beschreven in hoofdstuk 5, wordt uiteindelijk de ACE enkel over de toename van het eigen vermogen berekend. De belangrijkste reden hiervoor is simpelweg de geringere belastingderving. Een nadeel hiervan is dat het nog steeds niet leidt tot een neutrale behandeling van eigen en vreemd vermogen, aangezien de rentekosten (meestal) wel geheel in aftrek mogen worden genomen. In deze thesis is veel aandacht besteed aan een neutralere behandeling van eigen en vreemd vermogen. Om dit te kunnen bereiken, is het van belang dat het gehele eigen vermogen wordt meegenomen in de grondslag. Een aftrek over enkel de toename verkleint het verschil in behandeling, maar zal dit niet doen laten verdwijnen. Later in dit hoofdstuk wordt het verschil tussen de twee grondslagen cijfermatig gedemonstreerd bij de 152 onderzochte ondernemingen.

6.2 TARIEF: PERCENTAGE VAN AFTREK

Bij de beschreven varianten is het tarief gebaseerd op de rente van een staatsobligatie van 10 jaar. Op het moment van schrijven is de rente op een Nederlandse staatsobligatie van 10 jaar 0.186%.²⁴⁸ Wanneer enkel over de toename van het eigen vermogen een aftrek wordt gegeven, is het voordeel van deze regeling zeer gering. In figuur 20 is ter illustratie te zien wat dit zal opleveren voor de 152 onderzochte ondernemingen in 2016 en 2015. Geconstateerd kan worden dat de combinatie van de Belgische grondslag en het Belgische tarief te weinig invloed zal uitoefenen om in Nederland in overweging te nemen. Italië kent een speling van maximaal 3% toe. Dit is een optie die in Nederland overwogen kan worden. Net als het voorstel van de EC, dat uitgaat van de rente op een tienjarige staatsobligatie + 2%. Momenteel is 2% een relatief grote toevoeging, aangezien de rentes historisch laag zijn. In figuur 20 is ook te zien wat een percentage van 2% als aftrek over enkel de toename van het eigen vermogen betekent voor de onderzochte ondernemingen. In dit hoofdstuk wordt om twee redenen ook gerekend met een percentage van 2%: ten eerste omdat de EC voorstelde om de rente op een tienjarige staatsobligatie + 2% te nemen als percentage voor de AGI en

²⁴⁸ Moment van schrijven: 1 mei 2019.

ten tweede omdat de renteaftrek bij vreemd vermogen ook geschat is op 2%.²⁴⁹ Op deze manier is het effect van de ACE en een renteaftrek beter te vergelijken.

	TOENAME EV 2015-2016	0.186% OVER TOENAME	2% OVER TOENAME	TOENAME EV 2014-2015	0.186% OVER TOENAME	2% OVER TOENAME
Familiebedrijven	1.390.432	2.586	27.809	1.490.707	2.773	29.814
Niet-familiebedrijven	66.1395	1.230	13.228	-49.474	X	X
Gem. per onderneming	13.499	25	270	9.482	18	190

FIGUUR 20

* Bedragen zijn x 1.000 EUR.

Zoals figuur 20 weergeeft, is het voordeel van een ACE over enkel de toename gering, ongeacht of er een aftrek van 2% of 0.186% wordt berekend over de toename. In 2015 was er bij de niet-familiebedrijven gemiddeld genomen zelfs een afname van het eigen vermogen in vergelijking met het jaar ervoor (2014). Veel ondernemingen zouden dan geen aftrek ontvangen dat jaar. De AGI, de variant van de EC, gaat nog een stap verder en laat ondernemingen met een afname in het eigen vermogen zelfs een bijtelling betalen.

Figuur 21 laat zien wat het verschil is tussen enerzijds een aftrek enkel over de toename en anderzijds een aftrek over het gehele eigen vermogen.²⁵⁰ Er wordt aangetoond dat een aftrek over het gehele eigen vermogen aanzienlijk groter is dan een aftrek die enkel over de toename wordt berekend. Ook wordt uit deze figuur duidelijk dat deze twee vormen van aftrek grote verschillen aantonen tussen de onderzochte familiebedrijven en niet-familiebedrijven. Een aftrek die over het gehele eigen vermogen wordt berekend, geeft weinig verschil tussen de 76 familiebedrijven en 76 niet-familiebedrijven. Het gaat hierbij om afgerond € 28,5 miljoen tegenover € 30,6 miljoen bij een aftrek van 0.186% en € 307,3 miljoen tegenover € 325,4 miljoen bij een aftrek van 2%. Bij een aftrek over enkel de toename is er naar verhouding een veel groter verschil te zien. Familiebedrijven ontvangen meer dan het dubbele aan aftrek als de niet-familiebedrijven, namelijk € 2,5 miljoen tegenover € 1,2 miljoen respectievelijk € 27,8 miljoen tegenover € 13,2 miljoen.

	TOTAAL EV 2016	0.186% OVER EV	2% OVER EV	0.186% OVER TOENAME	2% OVER TOENAME
Familiebedrijven	15.362.542	28.574	307.250	2.586	27.809
Niet-familiebedrijven	16.268.340	30.259	325.368	1.230	13.228
Gem. per onderneming	208.098	387	4162	25	270

FIGUUR 21

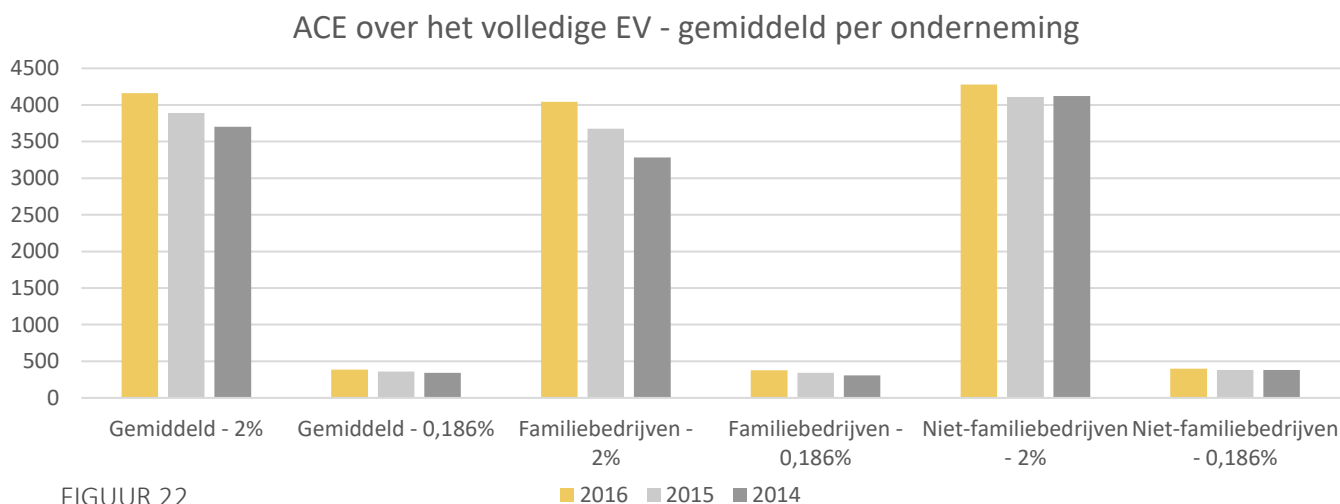
* Bedragen zijn x 1.000 EUR.

²⁴⁹ Zie paragraaf 6.2.

²⁵⁰ Het is van belang om te vermelden dat er bij het berekenen van het eigen vermogen nog geen rekening is gehouden met allerlei aftrekposten zoals in België, Italië en het voorstel van de EC wel is gedaan.

6.3 ACE OVER HET GEHELE EIGEN VERMOGEN OF OVER DE TOENAME; WAAR HEBBEN FAMILIEBEDRIJVEN PROFIJT VAN?

Vermeldingswaardig is ook dat het eigen vermogen de afgelopen drie jaar gemiddeld genomen bij de 152 onderzochte ondernemingen is gestegen. Dit komt met name door de familiebedrijven. Bij de niet-familiebedrijven is het in deze periode nagenoeg gelijk gebleven. Er kan gebaseerd op de resultaten van dit onderzoek gesteld worden dat een aftrek over de toename alleen voor de familiebedrijven iets oplevert, terwijl een aftrek over het gehele eigen vermogen alle ondernemingen een aftrekpost biedt. In figuur 22 is te zien dat een ACE over het gehele eigen vermogen bij de onderzochte niet-familiebedrijven ieder jaar vrijwel even hoog is. Bij een percentage van 2% is de aftrek in euro's namelijk gemiddeld per onderneming € 4.281.000. In 2016 gaat het om € 4.107.000, in 2015 en € 4.120.000 in 2014. Bij de familiebedrijven is ieder jaar een stijging te zien. Hier is de aftrek in euro's respectievelijk € 4.043.000, € 3.677.000 en € 3.285.000.

FIGUUR 22

* Bedragen zijn x 1.000 EUR.

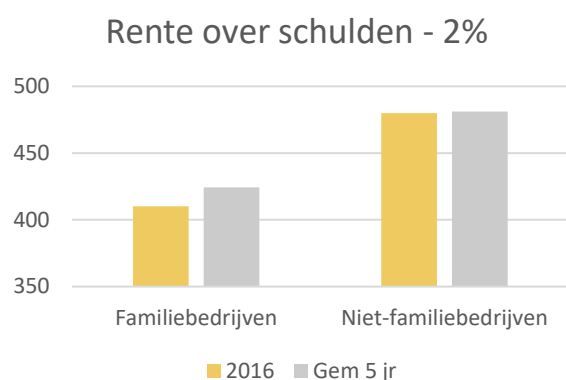
Hoewel deze cijfers aantonen dat de effecten van verschillende varianten van de ACE groot zijn, is het van belang om deze cijfers af te zetten tegen de te ontvangen renteaftrek op vreemd vermogen. In de volgende paragraaf wordt dit nader uitgewerkt.

6.4 RENTEAFTREK VERSUS AFTREK OP EIGEN VERMOGEN

Om de cijfers uit de vorige paragraaf beter te kunnen beoordelen, is het van belang om de cijfers in proportie te bekijken. Deze cijfers worden daarom tegen de renteaftrek op vreemd vermogen afgezet. De renteaftrek is als volgt berekend: er wordt rente ontvangen over de totale schulden minus de voorzieningen en over deze schulden is een gemiddeld rentepercentage van 2% genomen.²⁵¹ In figuur 23 is te zien hoeveel rente er in 2016 en gemiddeld over de afgelopen 5 jaar is berekend over de 152 ondernemingen. De niet-familiebedrijven beschikken over meer vreemd vermogen en ontvangen daardoor meer aftrek. Het verschil

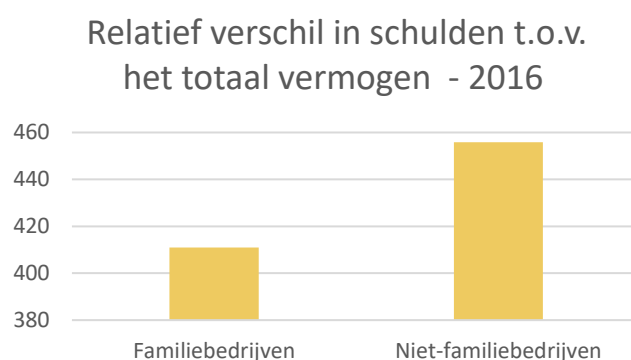
²⁵¹ Gezien de omvang van deze thesis is het onmogelijk om voor iedere onderneming, iedere schuld na te trekken om achter de daadwerkelijke rentepercentages te komen. Het geschatte percentage van 2% is in overleg met Jan Nieuwenhuizen overeengekomen.

is in 2016 groter dan over de afgelopen 5 jaar gemiddeld; het verschil tussen de familiebedrijven en die niet-familiebedrijven is in 2016 namelijk € 70 miljoen en gemiddeld de afgelopen 5 jaar € 57 miljoen. De getallen uit figuur 23 zijn absoluut. Aangezien de 76 familiebedrijven in 2016 niet exact evenveel totaal vermogen hebben als de 76 niet-familiebedrijven is in figuur 24 het relatieve verschil te zien over dit jaar. De schulden (vreemd vermogen minus voorzieningen) zijn gedeeld door het totale vermogen bij zowel de familiebedrijven als de niet-familiebedrijven. Dit percentage is keer het totale vermogen van de familiebedrijven gedaan om zo de schulden van de familiebedrijven en niet-familiebedrijven te kunnen vergelijken op basis van een gelijk totaal vermogen. Dit toont aan dat het verschil tussen de onderzochte familiebedrijven en niet-familiebedrijven relatief iets geringer is dan absoluut. Het verschil is in 2016 relatief 'slechts' € 45 miljoen. Vanaf nu gebruiken worden de relatieve cijfers gebruikt om de vergelijkingen zo zuiver mogelijk te maken.²⁵²

FIGUUR 23

* Bedragen zijn x 1 miljoen EUR.

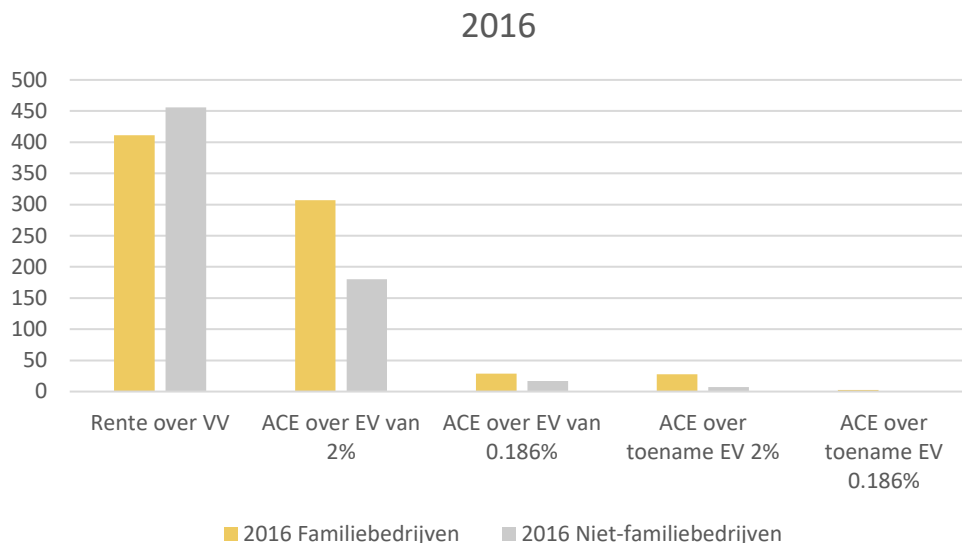

FIGUUR 24

* Bedragen zijn x 1 miljoen EUR.

In de onderstaande grafiek wordt aangetoond wat het effect van verschillende varianten van de ACE is in vergelijking met de renteaftrek over vreemd vermogen in het jaar 2016. In deze grafiek worden de 76 familiebedrijven vergeleken met de 76 niet-familiebedrijven. Hieruit blijkt dat een ACE over de toename (van 2% of 0.186%) en een ACE van 0.186% over het gehele eigen vermogen niet in de buurt komen van de rente over het vreemd vermogen. De renteaftrek op vreemd vermogen is bij een rente van 2% respectievelijk ruim € 400 miljoen en € 250 miljoen voor de 76 familiebedrijven en de 76 niet-familiebedrijven. Een ACE van ook 2% over het gehele eigen vermogen geeft een aftrek van respectievelijk € 307 miljoen en € 180 miljoen. Een ACE van 0.186% over het gehele vermogen of een ACE over enkel de toename geeft een aftrek van nog geen € 30 miljoen.

²⁵² Oftewel; de cijfers van de niet-familiebedrijven worden in gelijke verhouding gesteld door het eigen vermogen en de schulden te delen door het totaal vermogen van de niet-familiebedrijven om daarna vereenvoudigt te worden met het totaal vermogen van de familiebedrijven.

FIGUUR 25

* Bedragen zijn x 1 miljoen EUR.

Duidelijk is dat enkel een ACE met een ongeveer even hoog rentepercentage op vreemd vermogen zorgt voor een neutrale behandeling van eigen en vreemd vermogen. Hierbij is van belang om op te merken dat aan alle drie genoemde varianten regels verbonden zijn aan het vaststellen van het eigen vermogen met betrekking tot deelnemingen, zoals het verminderen met de fiscale boekwaarde van deelnemingen in gelieerde ondernemingen (variant van de EC) of het verminderen met de boekhoudkundige waarde van deelnemingen (België en Italië). Hiermee is in het rekenvoorbeeld geen rekening gehouden. Wanneer de ACE daadwerkelijk worden ingevoerd in Nederland is het van belang dat hierover wordt nagedacht.

Het rentepercentage over het vreemd vermogen in deze thesis is geschat, omdat het niet mogelijk was om van alle ondernemingen alle rentepercentages te achterhalen. De rente van 2% is in overleg met Jan Nieuwenhuizen aangenomen op basis van de huidige ontwikkelingen die hij zag binnen PwC. Door deze schatting kan niet worden gegarandeerd dat 2% ook daadwerkelijk het beste percentage is voor een ACE. Er dient een percentage gehanteerd te worden dat evenredig is aan het werkelijke rentepercentage over vreemd vermogen. Het is dus van groot belang dat voor het invoeren van een ACE in kaart wordt gebracht wat het feitelijke gemiddelde rentepercentage over vreemd vermogen in Nederland is. De rente over een tienjarige staatsobligatie is dat in alle waarschijnlijkheid niet.

Geconstateerd kan worden dat indien een neutraal systeem wordt beoogd, er een ACE dient te komen met als grondslag het gehele eigen vermogen en een percentage dat overeenkomt met het rentepercentage over vreemd vermogen. In de volgende paragraaf wordt nog een voorstel meegegeven ter overdenking. Dit voorstel zal enerzijds de kosten van een ACE-regeling beperken en anderzijds ervoor zorgen dat ook juist met name KMO's, hiervan profijt hebben en niet enkel de grote multinationals. Familiebedrijven zijn namelijk veelal KMO's.

6.3 EEN KLEINERE ACE VOOR GROTERE ONDERNEMINGEN

Een belangrijk politiek vraagstuk in België was ten tijde van de invoer van de NIA of KMO's wel genoeg baat zouden hebben bij de regeling. Gevreesd werd dat grote multinationals aanzienlijke bedragen aan eigen vermogen in hun interne financieringsmaatschappijen zouden kunnen steken waardoor zij hun belastinggrondslag aanzienlijk zouden verlagen, terwijl KMO's dit voordeel niet of veel minder hadden.²⁵³ Ook in Italië is veel gediscussieerd over het contrast tussen grote ondernemingen en kleine (familie)bedrijven. Panteghini meende dat de huidige Italiaanse ACE al de schuldratio van de kleine bedrijven stimuleert.²⁵⁴ Om de relevantie voor KMO's te vergroten, is het denkbaar om het percentage van de ACE te verlagen voor grotere ondernemingen. Mogelijk kan het ACE-percentage met een aantal procent/promille afnemen naarmate de omzet per jaar boven de € 500 miljoen, € 1 miljard of € 2 miljard komt. Staatssteun hoeft hierbij geen probleem te vormen, want er wordt niet voldaan aan de vier voorwaarden van ongerechtvaardigde staatssteun. De toetsing aan het selectiviteitscriterium is veelal het grootste probleem, maar onder de Algemene Groepsvrijstellingsverordening van de EC is steun voor het MKB als steuncategorie vrijgesteld.²⁵⁵ Tevens heeft de EC in 2000 in een soortgelijke Belgische zaak ook besloten dat er geen sprake is van staatssteun.²⁵⁶ In die zaak werd extra steun gegeven aan kleine en middelgrote ondernemingen. Ook in Nederland zijn er soortgelijke kwesties waar het tarief afhankelijk is van de grootte van de onderneming. Bijvoorbeeld bij de investeringsaftrek en de vennootschapsbelasting. De investeringsaftrek stelt een investeringsmaximum vast en daarboven is er geen sprake meer van een aftrek. Bij de vennootschapsbelasting neemt het tarief toe van 19% naar 25% wanneer het belastbaar bedrag de €200.000 passeert. Echter, bij de ACE neemt het percentage juist af naarmate de omzet stijgt. Beide regelingen geven een lager tarief voor ondernemingen met een hogere omzet respectievelijk een lager belastbaar bedrag.

Uit het cijfermatig onderzoek naar de solvabiliteit van de 152 ondernemingen is ook gebleken dat ondernemingen met een hoge omzet een lagere solvabiliteit hebben.²⁵⁷ Bij de ondernemingen met een omzet van groter dan € 1 miljard blijkt ook dat over gemiddeld vijf jaar de familiebedrijven een lagere solvabiliteit hebben dan niet-familiebedrijven, oftewel met name (familiaire) KMO's hebben baat bij een ACE. Om de kosten voor de staat te beperken en het voordeel met name bij de KMO's te krijgen, is een aflopend percentage bij grotere ondernemingen dé oplossing. Het nadeel is dat de ACE daardoor minder neutraal en eenvoudig wordt. Er wordt namelijk onderscheid gemaakt tussen grote en kleine ondernemingen.

6.4 SLOT

In dit hoofdstuk zijn de effecten van verschillende varianten van de ACE aan de orde gekomen aan de hand van grafieken en tabellen. De cijfers uit de grafieken en tabellen komen voort uit eigen onderzoek over 152 ondernemingen. Gebleken is dat een ACE over enkel de toename in het eigen vermogen een gering

²⁵³ Zie paragraaf 5.1.6 onder 'Kleine ondernemingen versus multinationale ondernemingen'.

²⁵⁴ Zie paragraaf 5.2.6 onder 'Kleine ondernemingen versus multinationale ondernemingen'.

²⁵⁵ Zie <https://europadecentraal.nl/onderwerp/staatssteun/vrijstellingen/algemene-groepsvrijstellingsverordening/>

²⁵⁶ HvJ EU 8 augustus 2000, C (2002) 740 / N 711/2000 (Staatssteun België)

²⁵⁷ Zie figuur 7 en 8 van deze thesis.

voordeel zal opleveren voor de ondernemingen. Dit is allereerst niet neutraliserend en met name ook niet motiverend voor ondernemingen om meer met eigen vermogen te financieren en hun solvabiliteit te verbeteren.

Ook is geconcludeerd dat de rente over een tienjarige staatsobligatie niet geschikt is als percentage voor de ACE. Dit percentage is aanzienlijk lager dan het gemiddelde rentepercentage over schulden. Om een neutraal beleid voor eigen en vreemd vermogen te creëren, dient het percentage voor de ACE ongeveer gelijk te zijn aan het rentepercentage over de schulden (vreemd vermogen). Tot slot is nog de optie genoemd om het ACE-percentage te verlagen bij grotere ondernemingen. Dit om de kosten voor een dergelijke regeling te verkleinen en ervoor te zorgen dat de KMO's het voordeel van de regeling relatief meer 'voelen'. Dit hoeft geen problemen met de staatssteunproblematiek te geven, omdat een wijziging in het percentage naarmate de omzet dan wel het belastbaar bedrag toeneemt ook bij bijvoorbeeld de vennootschapsbelasting en de investeringsaftrek het geval is.

7. SLOT

7.1 BEANTWOORDING PROBLEEMSTELLING

De probleemstelling die in deze thesis centraal staat luidt:

“In welke mate wijkt de financieringsstructuur van familiebedrijven af van niet-familiebedrijven en op welke manier kunnen fiscale verschillen tussen deze structuren worden opgeheven door een neutrale behandeling van eigen en vreemd vermogen?”

Het antwoord op deze vraag is tweedelig en daarom zal deze paragraaf worden opgesplitst in twee delen. In het eerste deel wordt antwoord gegeven op de eerste deelvraag en in het tweede deel op de overige deelvragen.

Financieringsstructuur van familiebedrijven en niet-familiebedrijven

Familiebedrijven bestaan in allerlei soorten en vormen, maar ongeacht alle verschillen kenmerkt ieder familiebedrijf zich door de factor familie en een aantal overeenkomende. Familiebedrijven richten zich veelal op de lange termijn. De relaties met stakeholders zijn daarom meestal duurzaam van aard en er wordt behoedzaam geopereerd om de continuïteit van de onderneming niet in gevaar te brengen. Deze continuïteit gaat vaak gepaard met een hoge solvabiliteit en een aversie tegen extern vermogen. Dit wordt in zowel het literatuuronderzoek als het cijfermatig onderzoek ondervonden. Onder andere Vaknin en Gruppig en Verdult beweren middels empirisch onderzoek dat familiebedrijven een hogere solvabiliteit hebben dan vergelijkbare niet-familiebedrijven. Flören en Jansen beweren dat familiebedrijven in eerste instantie hun interne vermogen aanspreken om te investeren wegens aversie tegen extern vermogen. De reden hiervoor is het niet willen inleveren van zeggenschap. De resultaten uit het cijfermatig onderzoek bevestigen beide beweringen. De solvabiliteitsratio van de onderzochte familiebedrijven is in 2016 7% hoger dan bij de onderzochte niet-familiebedrijven. Gemiddeld over 5 jaar is de solvabiliteitsratio 6% hoger bij familiebedrijven. Ook blijkt uit het onderzoek dat familiebedrijven relatief minder voorzieningen hebben, wat blijkens de peckingordertheorie in verband wordt gebracht met het meer (willen) financieren middels interne financieringsmiddelen. Er kan geconcludeerd worden dat de financieringsstructuur van familiebedrijven in betekenende mate afwijkt van de financieringsstructuur van niet-familiebedrijven. Familiebedrijven investeren meer in de lange termijn en richten zich op de continuïteit van de onderneming. Zij financieren daarom liever met eigen en intern vermogen.

Opheffen van de fiscale verschillen tussen eigen en vreemd vermogen

De keuze tussen eigen en vreemd vermogen leidt fiscaal tot gevolgen. De fiscale behandeling van eigen en vreemd vermogen is in Nederland namelijk niet neutraal. Rentekosten mogen in aftrek worden genomen, maar dividend niet. Hierdoor dienen bedrijven met veel eigen vermogen relatief meer belasting te betalen. De ongelijke behandeling van eigen en vreemd vermogen geeft ongewenste gevolgen. De gevolgen zijn onder andere: verstoring van de allocatie en financieringsbeslissing, internationale grondslaguitholling, welvaartsverlies, ingewikkelde regelgeving en vermindering van de belastingopbrengst. De Nederlandse wetgever heeft geprobeerd het onderscheid tussen de fiscale gevolgen te vervagen door

renteaftrekbeperkingen. Deze oplossing wordt beschouwd als een lappendeken van verschillende renteaftrekbeperkingen. Uiteindelijk is een fundamentele oplossing wenselijk. De aftrek van het primaire rendement heeft de voorkeur van zowel Van Strien als de commissie Van Weeghel. Deze optie wordt internationaal de ACE genoemd.

Verschillende landen hebben al een eigen variant van de ACE ingevoerd om de keuze tussen eigen en vreemd vermogen te neutraliseren en daardoor de financiering met eigen vermogen te stimuleren. In deze thesis zijn België en Italië onder de loep genomen, evenals het plan van de EC. België heeft de NIA ingevoerd en de grondslag bestaat sinds 2018 uit het gecorrigeerd eigen vermogen op basis van het eigen vermogen van vijf jaar ervoor. Het tarief wordt ieder jaar opnieuw vastgesteld en staat gelijk aan de rente van een tienjarige staatsobligatie. Italië heeft de Aiuto alla Crescita Economica (oftewel de Italiaanse ACE) ingevoerd om investeringen te promoten. De Italiaanse ACE heeft als grondslag de wijziging van het gecorrigeerde eigen vermogen. Het tarief wordt ieder jaar door de Italiaanse minister van Financiën bepaald en wijkt maximaal drie procentpunten af van de gemiddelde rente op een tienjarige staatsobligatie. De EC heeft ook haar eigen variant bedacht, de Allowance for Growth and Investment (AGI). De AGI is, net als de varianten in België en Italië, een incrementele faciliteit. Echter, deze kan ook resulteren in een bijtelling. Dit is het geval indien het eigen vermogen afneemt ten opzichte van het voorafgaande jaar.

Uit onderzoek van Zangari blijkt dat in Italië de debt bias, oftewel het verschil in behandeling van eigen en vreemd vermogen, is verkleind door invoering van de Italiaanse ACE. Onderzoeken uit België wijzen op een verhoging van de solvabiliteit na invoering van de NIA. Met name bij KMO's. Toch leidt de ACE in beide landen niet tot volledig neutrale behandeling van eigen en vreemd vermogen. Uit het cijfermatig onderzoek blijkt dat een ACE enkel het gewenste effect heeft wanneer deze als grondslag het gehele eigen vermogen neemt. Alleen dan kan het leiden tot een neutrale behandeling tussen eigen en vreemd vermogen. Ook dient het percentage voor de ACE ongeveer gelijk te zijn aan het rentepercentage over de schulden (vreemd vermogen). Oftewel: om de fiscale verschillen tussen financieringsstructuren te kunnen elimineren, dient eigen en vreemd vermogen gelijk behandeld te worden. Dit kan door het invoeren van een ACE welke wordt berekend over het hele eigen vermogen en waarover een percentage geldt welke vergelijkbaar is met het rentepercentage op vreemd vermogen.

7.2 CONCLUSIE

De doelstelling van deze thesis is om een nieuw licht te schijnen op de ACE als alternatief voor de huidige ongelijke behandeling van eigen en vreemd vermogen. In de huidige wetgeving mogen rentekosten namelijk wel in aftrek worden genomen, maar dividend niet. Hierdoor dienen bedrijven met veel eigen vermogen relatief meer belasting te betalen. Uit eigen onderzoek en eerdere wetenschappelijk onderzoeken is gebleken dat familiebedrijven relatief meer eigen vermogen bezitten dan niet-familiebedrijven. Het onderscheid in de fiscale behandeling leidt tot verstoring in de allocatie en de financieringsbeslissingen. Het stimuleren van financieren met vreemd vermogen heeft een negatieve impact op de solvabiliteit van ondernemingen. Dat leidt ertoe dat bedrijven minder goed tegen een stootje kunnen, zoals een economische crisis.

Ook resulteert het in een onwenselijk complex belastingstelsel. Nederland heeft namelijk allerlei bepalingen in de huidige wetgeving opgenomen om de fiscale verschillen tussen de twee vermogens te verkleinen. Dit wordt gedaan door het recht op renteaftrek te beperken, maar hierdoor wordt de fiscale behandeling niet geneutraliseerd. Het leidt echter wel tot een onzekere situatie, omdat er steeds nieuwe wetten worden ingevoerd, aangepast en vervolgens weer worden afgeschaft.

In deze thesis is de ACE als mogelijk alternatief voor de huidige Nederlandse behandeling van eigen en vreemd vermogen beschreven. De ACE is niet in strijd met het EU-recht, heeft een positieve invloed op het investeringsklimaat en vermindert de complexiteit van de vennootschapsbelasting. De ACE zorgt wel voor een extra aftrekpost waardoor de belastinggrondslag versmalt. Dit leidt in beginsel tot belastingderving. De verwachting is echter gerechtvaardigd dat dit effect deels wordt terugverdiend door hogere loonbelastingopbrengsten.

Hoewel de drie behandelde varianten gebaseerd zijn op de ACE verschilt de uitvoering. De grondslag komt wel overeen. Deze wordt enkel berekend over de toename in het eigen vermogen. Dit heeft als voordeel dat de budgettaire gevolgen minder groot zijn. Tegelijkertijd komt de neutraliserende werking op de financieringsbeslissing hierdoor in het geding. De behandeling van eigen en vreemd vermogen is namelijk niet neutraal wanneer de grondslag enkel over de toename wordt berekend. Een ACE over het gehele eigen vermogen is daarom ook essentieel om een neutrale behandeling tussen eigen en vreemd vermogen te kunnen realiseren. Ook is het van belang dat het percentage van de ACE overeenkomt met het rentepercentage bij het vreemd vermogen. Uit het cijfermatige onderzoek is gebleken dat het enkel dan mogelijk is om een strikt neutrale behandeling van eigen en vreemd vermogen te bewerkstelligen. Dat biedt familiebedrijven een eerlijke fiscale behandeling en een level playing field met niet-familiebedrijven.

De invoer van een ACE is in Nederland al in 2010 geopperd door de commissie Van Weeghel. Toentertijd is door de Tweede Kamer besloten om dit niet in te voeren vanwege de grondslagversmalling. Men verwachtte een belastinginkomstenderving van € 1.5 miljard euro. Inmiddels heeft de EC kenbaar gemaakt ook de voordelen van de ACE in te zien en zou de EC deze graag, in combinatie met een gemeenschappelijke heffingsgrondslag voor de vennootschapsbelasting, willen invoeren in de gehele EU. Dit is een aanleiding om nog eens met een frisse blik naar de ACE te kijken. De ACE zal namelijk de financieringsbeslissingen van vennootschappen neutraliseren, de complexiteit van het belastingstelsel reduceren en het zal ten goede komen aan de robuustheid van de economie. Dit klinkt theoretisch plausibel, maar ook in praktijk zijn de effecten al bewezen: het verschil in kapitaalkosten tussen eigen en vreemd vermogen is zowel in België als Italië daadwerkelijk verminderd en in België is het vreemd vermogen afgenomen door de invoer van de NIA. Het budgettaire probleem is echter niet zomaar opgelost. Dat vraagt om nader onderzoek. Met name wanneer een ACE wordt ingevoerd met als grondslag het gehele eigen vermogen en een percentage dat aansluit bij het gemiddeld rentepercentage op vreemd vermogen.

7.3 AANBEVELING

Zoals in de conclusie beschreven, is het Nederlandse belastingstelsel het meest gebaat bij de implementatie van een ACE die wordt berekend over het gehele (gecorrigeerde) eigen vermogen. Hoewel empirisch onderzoek naar het effect van de ACE op de solvabiliteit van ondernemingen tot nu toe is uitgebleven, is het duidelijk dat de ACE een neutraliserende werking heeft op de fiscale behandeling van eigen en vreemd vermogen. Ook biedt de ACE de mogelijkheid om de complexiteit van het huidige Nederlandse belastingstelsel te beteugelen. Een efficiënte ACE wordt bereikt wanneer het percentage overeenkomt met het rentepercentage op de schulden bij het vreemd vermogen. De keerzijde van een dergelijke ACE is dat het budgettair de meeste impact geeft. Een alternatief wat daardoor zeker ook het overwegen waard is, is de AGI. Deze wordt de eerste tien jaar berekend over de gehele grondslag en daarna enkel over de toename. De eerste tien jaar zal het neutraliserende effect op de fiscale behandeling van eigen en vreemd vermogen het grootst zijn. Ook is de AGI praktisch, omdat deze aansluit bij de reeds ingevoerde (C)CCTB.

Inmiddels is er acht jaar verstreken sinds het onderzoek van de commissie Van Weeghel en is de economie verder aangesterkt. Dit biedt de gelegenheid om de ACE opnieuw als alternatief te onderzoeken. Ook wordt de (C)CCTB steeds belangrijker binnen de EU. Wanneer de ACE in de gehele EU wordt ingevoerd, zou deze de implementatie hiervan ten goede komen. De mogelijkheid tot tax planning kan dan voor een groot deel worden weggenomen. Toch is het raadzaam om eerst binnen de landsgrenzen van Nederland te kijken naar de mogelijkheden voor een aftrekpost op het eigen vermogen. Het is van belang om uit te zoeken welke kosten met een dergelijke invoering gepaard gaan en hoe dat budgettair tot stand kan komen. Ook dient te worden nagedacht over de correctie op het eigen vermogen en over het vaststellen van een percentage dat meebeweegt met de actuele gemiddelde rente op vreemd vermogen.

BIJLAGEN

FIGUUR 1

A Landbouw, bosbouw en visserij

B Winning van delfstoffen

C Industrie

- C 1 Vervaardiging van voedingsmiddelen en dranken
- C 2 Vervaardiging van overige producten

D Productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht

E Winning en distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering

F Bouwnijverheid

G Groot- en detailhandel; reparatie van auto's

- G 1 Handel/ reparaties van auto's/ motoren/ fietsen/ aanhangers
- G 2 Detailhandel (niet in auto's)
- G 3 Groothandel (niet in auto's/ motorfietsen)

H Vervoer en opslag

I Logies-, maaltijd- en drankverstrekking

J Informatie en communicatie

K Financiële instellingen

L Verhuur van en handel in onroerend goed

M Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening

N Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening

O Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen

P Onderwijs

Q Gezondheids- en welzijnszorg

R Cultuur, sport en recreatie

S Overige dienstverlening

T Huishoudens als werkgever; niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door

U Extraterritoriale organisaties en lichamen

LITERATUUR

I BOEKEN

Berent-Braun & Flören 2011

M.M. Berent-Braun & R.H. Flören, *Met het familiebedrijf de crisis door!*, Gouda: Baker Tilly Berk/Nyenrode Business Universiteit, 2011.

Bond 2000

S.R. Bond, 'Levelling up or levelling down? Some reflections on the ACE and CBIT proposals, and the future of the corporate tax base', in *Taxing capital income in the European Union. Issues and options for reform*, edited by S. Cnossen, Oxford: Oxford University Press, 2000.

Doornebal 2014

J. Doornebal, 'Eigen vermogen en vreemd vermogen: (g)een zinvol onderscheid?', in: J.L. van de Streek & J. van Strien, *Strik (t) fiscaal? Strik bundel: opstellen aangeboden aan Mr.drs. SAWJ Strik ter gelegenheid van zijn afscheid op 4 april 2014 als hoofd van het Bureau Vaktechniek van Ernst & Young Belastingadviseurs LLP*, Deventer: Kluwer 2014.

Elsweier & Stevens 2018

F.J. Elsweier & S.A. Stevens, *Hoofdzaken vennootschapsbelasting: 14^e herz. druk*, Drenthe: Kluwer 2018.

Flören 2015

R.H. Flören, 'Het familiebedrijf, systeemdominatie en rolconflicten', in: A.M. van Riemsdijk & F. Schonewille (red.), *Het familiebedrijf en de nalatenschap*, Apeldoorn/Antwerpen: Maklu 2015.

Flören & Berent-Braun 2017

R.H. Flören, M.M. Berent-Braun, *Innovatie en het familiebedrijf: Een onderzoek naar innovatiekeuzes en –strategieën van Nederlandse familiebedrijven*, Breukelen: Nyenrode Business Universiteit 2017.
In de pers: RTL Nieuws. <https://www.rtlnieuws.nl/geld-en-werk/familiebedrijven-krijgen-veel-vertrouwen-maar-weinig-respect>

Flören & Jansen 2005

R.H. Flören, S.F. Jansen, *De emotionele waarde van het familiebedrijf*, Deventer: Kluwer 2005.

Flören/ Jansen/ Berent-Braun 2015

R.H. Flören, S.F. Jansen & M.M. Berent-Braun, *Marketing en het familiebedrijf: Een onderzoek naar het gebruik van de krachten van het familiebedrijf in de communicatie*, Gouda: Baker Tilly Berk N.V. 2015.

Flören & Weijers 1996

R.H. Flören & E.J. Weijers, *Handboek van het familiebedrijf*, Breukelen: Nyenrode University 1996.

Griffiths/ Hines/ Sørensen 2010

R. Griffiths, J. Hines & P.B. Sørensen, *'International Capital Taxation', in Dimensions of tax designs. The Mirrlees review*, Oxford: Oxford University Press, 2010.

Kamp/ Kuijpers/ Kil 2014

R. Kamp, M. Kuijpers & A. Kil, *De Gouden Rugzak, Handboek voor vermogende families*, Den Haag: Boom juridische uitgevers 2014.

Kayis-Kumar 2018

A. Kayis-Kumar, *Implementing corporate tax cuts at the expense of neutrality? A legal and optimization analysis of fundamental reform in practice'*. Australia: UNSW Australia 2018.

Kock & Gérard 2017

J. Kock & M. Gérard, *The Allowance for Corporate Equity in Europe – The Latvian, Italian and Portuguese Cases*, Leuven: Katholieke universiteit van Leuven 2017.

Marres 2008

O.C.R. Marres, *Winstdrainage door renteaftrek, Fiscale Monografieën nr. 113*, Deventer: Kluwer 2008.

Matser 2010

I.A. Matser, *Ondernemen in familiebedrijven*, Zwolle: Christelijke Hogeschool Windesheim 2010.

Michielse 1994

G.M.M. Michielse, *Thin capitalisation in het fiscale recht, Fiscale Monografieën nr. 67*, Deventer: Kluwer 1994.

De Mooij 2003

R.A. de Mooij, *Heeft de vennootschapsbelasting een toekomst?*, Rotterdam: Erasmus Universiteit 2003.

De Mooij & Devereux 2009

R.A. de Mooij & M.P. Devereux, *Alternative Systems of Business Tax in Europe: An applied analysis of ACE and CBIT Reforms*, 2009

Nationale Bank van België 2008

Nationale Bank van België, *Macro-economische en budgettaire impact van de belastingaftrek voor risicokapitaal*, 2008.

Soetaert/ Boeraeve/ Dewael/ Rosoux 2006

J. Soetaert, C. Boeraeve, Y. Dewael & R. Rosoux, *Notionele interesten*, Meerbeek-Kortenbergh: Edi.pro 2006.

Studiecommissie Belastingstelsel 2010

Studiecommissie Belastingstelsel, *continuïteit en vernieuwing, een visie op het belastingstelsel*, Den Haag 2010.

Tervoort e.a. 2017

A.J.S.M. Tervoort e.a. in: *Familievennootschappen, Instituut voor Ondernemingsrecht nr. 107*, Deventer: Wolters Kluwer 2017.

Thomassen & De Jong 2003

A.J. Thomassen & M. de Jong, *Familie in zaken, spelregels van een bijzondere samenwerking*, Tilburg: Centrum voor het familiebedrijf 2003.

Zangari 2014

E. Zangari, *Addressing the Debt Bias: A Comparison between the Belgian and the Italian ACE systems*, EU taxation Paper no. 44, Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities 2014.

II ARTIKELN**Ampenberger, Schmid, Achleitner & Kaserer 2013**

M. Ampenberger, T. Schmid, A.K. Achleitner & C. Kaserer, 'Capital structure decisions in family firms: empirical evidence from a bank-based economy', *Review of Managerial Science*, 7(3), p. 247-275.

Cloyd 1996

B.C. Cloyd, 'The Use of Financial Accounting Choice to Support Aggressive Tax Positions: Public and Private Firms', *Journal of Accounting Research*, Volume 34, Issue 1, p. 23-43.

Cnossen 1996

S. Cnossen, 'Om de toekomst van de vennootschapsbelasting in de Europese Unie', *WFR* 1996/871.

Cools 2009

A. Cools, 'Belgische Notionele interestaftrek: een stand van zaken', *WFR* 2009/411.

Croci, Doukas & Gonenc 2011

E. Croci, J.A. Doukas & H. Gonenc, 'Family Control and financing Decisions', *European Financial Management*, Vol. 17, No.4, 2011, p. 860 – 897.

Doornebal 2002

J. Doornebal, 'Renteaftrek in de vennootschapsbelasting, een verdwijnend fenomeen?', *NTFR* 2002/365.

Elsweier & van der Geld 2012

F.J. Elsweier & J.A.G. van der Geld, 'Renteaftrekbeperkingen in de Nederlandse vennootschapsbelasting: tijd voor sanering!', *TFO* 2012/120.1.

Engelen 2010

F.A. Engelen, 'Herziening van de vennootschapsbelasting: vermogensaftrek of tariefverlaging?', *WFR* 2010/779.

Heijn, Meeuwissen & van de Velde 2018

J. Heijn, J. Meeuwissen & F. van de Velde, 'Familiebedrijven op jacht', *Elsevier Weekblad* 5 april 2018.

Heithuis 2005

E.J.W. Heithuis, 'Renteaftrek in de vennootschapsbelasting: a never ending story', *NTFR* 2005 32/1026.

IMF 2016

IMF, 'Tax policy, leverage and macroeconomic stability', *IMF Policy Paper* 16/151.

Jacobs 2017

B. Jacobs, 'Fundamentele herziening van belastingen op kapitaalinkomen', *ESB Belasting op kapitaal* 102/4753, p. 416-419.

Jurgens & Smits 2014

F. Jurgens & L. Smits, 'Familiebedrijven hebben op de beurs een streepje voor'. *Vakblad Financiële Planning*, 2014/96.

Kok & de Vries 2011

Q.W.J.C.H. Kok & R.J. de Vries, 'Renteaftrek in de vennootschapsbelasting: alle hens aan dek'. *WFR* 2011/944.

De Lange & Nieuwenhuizen 2015

R. de Lange & J. Nieuwenhuizen, 'Bedrijfsopvolgingsregelingen voor het familiebedrijf onder druk', *Spotlight*, 22(2), p. 37-41.

Modigliani & Miller 1963

F. Modigliani & M.H. Miller, 'Corporate Income Taxes and the Cost of Capital: A Correction', *American Economic Review* 1963/53.

Molly, Laveren & Deloof 2010

V. Molly, E. Laveren & M. Deloof, 'Family business succession and its impact on financial structure and performance', *Family Business Review*, 23(2), p. 131-147.

Princen 2012

S. Princen, 'Taxes do affect corporate financing decisions: the cases of Belgian ACE', *CESIFO Working Paper* 2012, 2012/3713.

Sharma 2004

P. Sharma, 'An overview of the field of family business studies: Current status and directions for the future'. *Family business review*, 17(1), p. 1-36.

Van de Streek 2012

J.L. van de Streek, 'Proefballonnen voor de toekomst van de vennootschapsbelasting', *WFR* 2012/329

Van Strien 2013

J. van Strien, 'De (vrijwel ondoorgrondelijke) samenloop van renteaftrekbeperkingen in de vennootschapsbelasting', *TFO* 2013/128.3.

Verbeke & Besieux 2016

A.L. Verbeke & T. Besieux, 'Generatieconflicten bij vermogende families', *Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Mediation en conflictmanagement* 2016 (20), afl. 2, p. 6-22.

Vaknin 2010

O. Vaknin, 'The Family Business Risk Profile. Leonard N. Stern School of Business', *Glucksman Institute for Research in Securities Markets*.

III RAPPORTEN**Braaksma/ Verhoeven/ Smit/ Span 2013**

R. Braaksma, W. Verhoeven, L. Smit & T. Span, *Financieringsmonitor 2013-1: Onderzoek naar de financiering van het Nederlandse bedrijfsleven*. Zoetermeer: EIM, april 2013.

CBS 2017

Centraal Bureau voor de Statistiek, *Familiebedrijven in Nederland*, april 2017.

Expert Group on Family Business 2009

Expert Group on Family Business, *Final report of the Expert Group. Overview of Family- Business-Relevant-Issues: research, networks, policy measures and existing studies*, Brussel: European Commission, Enterprise and Industry Directorate-General, 2009.

Mandl 2008

I. Mandl, *Overview of family business relevant issues, Final Report*. Vienna: Austrian Institute for SME Research, 2008.

Ministerie van Algemene zaken 2014

Ministerie van Algemene Zaken, *Toepspraak Rutte bij de uitreiking van de Familiebedrijven Award 2014*, 16 april 2014.

Ministerie van Economische Zaken 2016

Ministerie van Economische Zaken, *Voortgang door vernieuwing: rapportage bedrijvenbeleid 2016*, 2016.

PwC 2018

PwC, *PwC Global Family Business Survey 2018*, 8 november 2018.

IV ELEKTRONISCHE BRONNEN

Financieel Dagblad 2015

I. Faber, 'Zet geen boete op solvabiliteit van familiebedrijven', Financieel Dagblad 13 november 2015.
<https://fd.nl/opinie/1127196/zet-geen-boete-op-solvabiliteit-van-familiebedrijven#> geraadpleegd op 8-1-2019.

Fiscare 2011

Fiscare, 'Familiebedrijf bij financiering beschouwen als aparte groep, 15 december 2011.
<https://ficare.nl/familiebedrijf-bij-financiering-beschouwen-als-aparte-groep/> geraadpleegd op 12-12-2018.

MKB Nederland 2018

MKB Nederland, 'Waarom ziet niemand Italië als economisch powerhouse?'.
<https://www.mkb.nl/forum/waarom-ziet-niemand-italie-als-economisch-powerhouse>, geraadpleegd op 27-5-19.

PWC

PWC, 'Italy, Corporate – Taxes on corporate income'. <http://taxsummaries.pwc.com/ID/Italy-Corporate-Taxes-on-corporate-income> geraadpleegd op 6-2-19.

Silvani 2018

C. Silvani, 'Italy – Corporate Taxation, County analyses IBFD 2018'.
https://research.ibfd.org/#/doc?url=/linkresolver/static/cta_it_s_1.1.1.#ctait_s_1.1.1. geraadpleegd op 6-2-2019.

V PROEFSCHRIFTEN EN SCRIPTIES

De Caluwe & Van Eeckhout 2015-2016

De Caluwe, J. & Van Eeckhout, J. (2015-2016), *Het effect van de notionele interestaftrek op de kapitaalstructuur, de winstgevendheid en de investeringen sinds de wet van 13 december 2012*. Gent: Universiteit van Gent.

Desmet 2017-2018

Desmet, V. (2017-2018), *Hervorming van de notionele interestaftrek: de impact op de belastingschuld van Vlaamse ondernemingen*. Gent: Universiteit van Gent.

Elsweier 2018

Elsweier, F.J. (2018), *Een rechtsvergelijking tussen de Nederlandse en Duitse winstbelasting van lichamen: Rechtsregels uit de Duitse Körperschaftsteuer en Gewerbesteuer als inspiratiebron voor de Nederlandse vennootschapsbelasting*. Tilburg: CentER, Center for Economic Research.

Gruppings & Verdult 2012

Gruppings, T. & Verdult, M. (2012), *Financiële verschillen tussen familiebedrijven en niet-familiebedrijven*, Antwerpen: Universiteit Antwerpen.

Marres 2005

Marres, O.C.R. (2005), *Winstdrainaige door renteaftrek: (beoordeling van artikel 10a Wet op de vennootschapsbelasting 1969)*. Deventer: Kluwer.

Martens 2005-2006

Martens, T. (2005-2006), *De aftrek voor risicokapitaal en compenserende maatregelen*, Leuven en Kempen: K.U. Leuven en Katholieke Hogeschool Kempen.

Van Strien 2007

Van Strien, J. (2007), *Renteaftrekbeperkingen in de vennootschapsbelasting*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.

VI KAMERSTUKKEN EN OVERIGE PARLEMENTAIRE STUKKEN

NEDERLANDSE KAMERSTUKKEN

Kamerstukken II 2009/10, 31 369, nr. 9 (brief)

Kamerstukken II 2011/12, 33 287, nr. 3 (MvT)

Kamerstukken II 2013/14, 33 750 IX, nr. 23 (brief)

Kamerstukken II 2017/18, 25 087, nr. 188 (brief)

BELGISCHE KAMERSTUKKEN

Kamer 2004/05, 51 1778/001 (wetsontwerp)

Kamer 2008/09, 52 0792/001 (wetsvoorstel)

Kamer 2013/14, 53 3236/001 (wetsontwerp)

EUROPESE COMMISSIE STUKKEN

Voorstel Europese Commissie van 25 oktober 2016, 2016/0337 (Nederlandse vertaling).

VII JURISPRUDENTIE

NEDERLANDSE JURISPRUDENTIE

HR 27 januari 1988, nr. 23 919, BNB 1988/217

HR 14 oktober 1992, nr. 28 064, BNB 1992/392

HR 5 april 1995, nr. 29 940, BNB 1995/219

HR 9 mei 2008, nr. 43 849, BNB 2008/191

HR 25 november 2011, nr. 08/05323, BNB 2012/37

HR 25 november 2011, nr. 10/05394, BNB 2012/39

HR 25 november 2011, nr. 10/04588, BNB 2012/78

EUROPESE JURISPRUDENTIE

HvJ EU 4 juli 2013, C-350/11